AltunOq

تارىم غۇنچىلىرى

6
1985

باغچا
باللىرى
ناخشا ئۈ-
گەتمەكتە.

ۋاقىت —
ئالتۇن

ژورنال مۇھەررىرلىرى: ئا. ئەبەي (مەسئۇل مۇھەررىر) ھوشۇر
ئەخمەت، ھەسنۇت خالىت.
رەساملار: ئەكبەر، ئابلىمىت، ھەلىمە، ليەن مىن.

1985 - يىل 6 - سان

(ئومۇمىي 21 - سان)

— ئايلىق ئۇنىۋېرسال ژورنال —

— △ دانىشمەن نەسىردىن ئەپەندى △ —

قاپاق [illegible] نېمە قارارلىقلار 3

— △ ئەدەبىيات گۈلزارى △ —

يارىملار ۋە سۆز [illegible] .... ب. پەخرىدىن 12

بايانسىز قىزىم (ھېكايە) .... ئەللار تۈمەر 15

دېڭىز (شېئىر) .... مەھمۇد مۇھەممەت 18

[illegible] (ھېكايە) .... ھوشۇر ئەخمەت 21

— △ رەسىملىرىمىزدا △ —

بىر [illegible] .... ئا. يۇنۇس 30

ئىككى [illegible] بىل [illegible] .... ئەخمەت رەشىت 32

— △ كەلگۈسى دۇنيا △ —

[illegible] ئادەم دۇنياسىنى [illegible] 35

كېيىنكى يۈز يىلدا 40

— △ مىللىي ئۆرپ - ئادەتلىرىمىز △ —

[illegible] .... [illegible] 43

— △ ئەلا باھالانغان ئاپشۇرۇقلار △ —

[illegible] .... [illegible] 46

باھار .... [illegible] 47

[illegible] .... [illegible] 48

[illegible] .... [illegible] 50

[illegible] .... [illegible] 53

[illegible] 54

— △ ئالاھىدە چاپالىق [illegible] كېلىدۇ △ —

[illegible] 55

[illegible] 55

[illegible] 56

— △ ئەخلاق ئادەم زىننىتى △ —

57 .... كوچىدا
60 .... ھەندىسىلىك ئەقلىيە سۆزلىرى

— △ چەتئەل بالىلار ئەدەبىياتى △ —

61 دىڭان سىتېپىر .... سەرگەردان ساتقۇچى بالا
65 سېلما لاگېرلوف .... بەشارەت بېرىش

— △ بۈگۈنكى دۇنيا △ —

70 .... تەربىيە كۆرگەن ئادەم
72 .... مۆجىزىلىك كارامەتلىرى

— △ سالامەت بولۇش △ —

76 .... يۈرىكىڭىز قاناپ تۇختىغاندا
77 .... بويىنىڭىز ئاغرىپ قالسا
77 .... دوقارا بېرىش قانداق ئىش؟
78 .... بالىلارنىڭ سالامەتلىكىگە زىيان يەتكۈزىدىغان يامان ئادەتلەر
79 .... پۇت - قول نېمىشقا بىرىكىدۇ؟
79 .... تاماق يېيىشتىكى قائىدىلەر

— △ تېپىشماقلار △ —

81 .... زېھنىڭىزنى سىناپ كۆرۈڭ
82 .... ٤ - سانىدىكى تېپىشماقلارنىڭ جاۋابلىرى

— △ كىچىك تەرجىمان △ —

83 .... تۈلكە بىلەن ياۋا ئات
86 .... ئەينەك ۋە پەنجىر

— △ قول ئىشى △ —

88 .... ئوموجۇق ئايروپىلان
89 .... كىچىك ئاپتوموبىل

— △ ئۆگىنىشىڭىزگە مەسلىھەت △ —

90 .... بۇ كۈن مىنۇتتا نېمە قىلىش كېرەك؟
91 .... ھېچقىسى يوقمۇ؟
92 .... ئاپتورۇق ھەيتەر تارقىتىلغاندىن كېيىن
93 .... ئەقىللىق ۋە كېلىشكەن

— △ مۇسابىقە مەيدانى △ —

94 .... ٤ - سانىدىكى مۇسابىقە سوئاللىرى
94 .... ٣ - سانىدىكى مۇسابىقە سوئاللىرىنىڭ جاۋابلىرى

— △ ناخشا ۋە مۇزىكا △ —

96 .... بىز ۋەتەننىڭ گۈل - غۇنچىلىرى

مۇقاۋىنىڭ ١ - بېتىدە: بۇ جەم داداپ قالى، مەن ساڭا ئامراق.
مۇقاۋىنىڭ ٤ - بېتىدە: ئەرزىمىكا يولىمەن

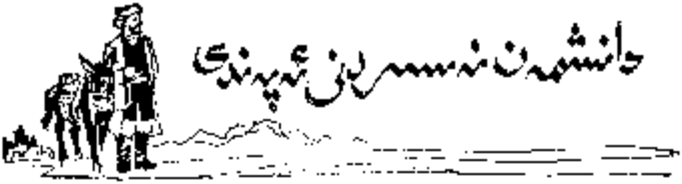

ھۆرمەتلىك نەسىردىن ئەپەندى

كىشىلەردە، «ئادەمنىڭ سول قاپىقى تارتسا يارىشىدۇ، ئوڭ قاپىقى تارتسا خاپىلىق كېلىدۇ» دېيىدىغان كۆزقاراش بار.

مېنىڭ قاپىقىم ھەمىشە تارتىدۇ. گايىدا سول قاپىقىم، گايىدا ئوڭ قاپىقىم تارتىدۇ. گايىدا ئىككى قاپىقىم بىرلا ۋاقىتتا تارتىدۇ، قاپىقىمنىڭ تارتىشى بەزىدە ئاجىز، بەزىدە ئىتتىك، ھازىرغا قەدەر مەن ئەندىشە ئىچىدە بىرەر نەرسەم چۈشۈپ قالامدىكىن دەپ قورقۇپلا يۈرەتتىم، لېكىن ھېچنەرسەم چۈشۈپ قالمىدى. «سول قاپاق تارتسا يارىشىدۇ، ئوڭ قاپاق تارتسا خاپىلىق كېلىدۇ» دېيىدىغان مۇشۇنداق كۆز-قاراش توغرىمۇ؟ ئەمسە، قاپاقنىڭ تارتىشى نېمە ئۈچۈن؟ ماڭا ئېيتىپ بەرسىڭىز.

كۆچاردىن: ئادالەت

ساۋاقداش ئادالەت

بەزى كىچىك دوستلىرىمۇ خۇددى سىزدەكلا قاپىقى تارتسىلا «سول قاپاق تارتسا يارىشىدۇ، ئوڭ قاپاق تارتسا خاپىلىق كېلىدۇ» دېيىدىغان سۆزلەرگە ئىشىنىپ قېلىپ، روھىي كەيپىياتىدا دەككە-دۈككىگە چۈشۈپ ئەنسىرەيدۇ. ئەمەلىيەتتە

بولسا بۇ خىلدىكى كۆز قاراشنىڭ قىلچىلىكمۇ ئىلمىي ئاساسى يوق. ئۇنداقتا ئادەمنىڭ قاپىقى يەنە نېمە ئۈچۈن تارتىدۇ؟

شۇنى بىلىۋېلىشىمىز لازىمكى، ئادەمنىڭ قاپىقىنىڭ ئىچكى قىسمىدا بىر پارچە گۆش بولۇپ، ئۇ كۆز ئايلانما مۇسكۇلى دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ، كۆزنىڭ ئەتراپىنى ئوراپ تۇرىدۇ. ئۇ قىسقارغان ۋاقىتتا كۆز يۇمۇلىدۇ. ئادەتتە بەلگىلىك سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن كۆز ئايلانما مۇسكۇلى غىدىقلىنىپ، تەكرار قىسقىراشنى ئوڭايلا كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. شۇڭا قاپاق تارتىدىغان ھادىسىلەرنى پەيدا قىلىدۇ. مەسىلەن: ئۇيقۇسىزلىق، كىتابنى كۆپ كۆرۈش، بەزىبىر كۆز كېسەللىكلىرى. شۇنىڭدەك كۈچلۈك نۇرنىڭ تەسىرى قاتارلىقلار كۆزنى غىدىقلاپ قاپاق تارتىشنى قوزغايدۇ.

شۇنىڭدىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، ئاندا-ساندا قاپاق تارتىش بولسا ھېچقانچە چوڭ چاتاق ئەمەس، ئەندىشىدە جىددىيلەشمەسلىك لازىم. ئاشۇنداق ئاتالمىش «سول قاپاق تارتسا يارىشىدۇ، ئوڭ قاپاق تارتسا خاپىلىق كېلىدۇ» دېيىلىدىغان كۆزقاراش تامامەن ئادەمنى ئالدايدىغان ئۇيدۇرۇقسىز سۆزلەردىن ئىبارەت، خالاس.

ئاساسەن قاپاق تارتىش يۈز بەرگەندە پەقەت مۇۋاپىق ئارام ئېلىشقا دىققەت قىلسىلا، ناھايىتى تېز ياخشى بولۇپ قالىدۇ.

ھۆرمەتلىك ئەسىرىدىن ئەپەندى

مەن سىزدىن مۇنداق ئىككى سوئالنى سوراشماقچىمەن:

1. بەزىلەر ئىمتىھانغا تەييارلىق قىلىشتىن ئالدىنئالا مەنىۋى تەييارلىق قىلىش، ئىمتىھان يېقىنلاشقاندا دەم

ئۆلۈپ مېڭىشى مەگىنىش كېرەك دېسە، بەزىلەر ئىمتىھان يېقىنلاشقاندا تەييارلىق قىلىش كېرەك، ئەكسىچە بولغاندا ئۆگەنگەن دەرسلەرنى ئۇنتۇپ قالىدۇ دەيدۇ. بۇ ئىككى كۆز-قاراشنىڭ قايسىسى توغرا؟

2. مەكتىپىمىزدە ھەر يىلى دالا يۈگۈرۈش مۇسابىقىلىرى بولۇپ تۇرىدۇ. بەزىلەر ئۇزۇن يۈگۈرگەندە دەسلەپ كۆ-چەي يۈگۈرۈپ. ئاخىرقى تۇقتىغا ئاز قالغاندا تېز يۈگۈر-گەن ياخشى دېسە، بەزىلەر دەسلەپ بىراقلا باشقىلاردىن ئۆتۈپ كېتىپ ئاندىن نورمال يۈگۈرگەن ياخشى دەيدۇ. بۇ ئىككى ئۇسۇلنىڭ قايسى توغرا؟

تەكەس ناھىيىلىك 3-ئوتتۇرا مەكتەپ تولۇق ئوتتۇرا 1-يىللىق 2-سىنىپتىن: ئەكبەر ئەبەيدۇللا

ساۋاقداش ئەكبەر

ئىمتىھان — ئوقۇتقۇچىدىن ئالغان بىلىملەرنى ئوقۇغۇ-چىغا قايتۇرۇپ بېرىپ، ئۆزىدە شۇ بىلىملەرنىڭ زادى قانچىلىك ئۆزلەشكەنلىكىنى سىنايدىغان مەشغۇلات.

ئادەتتىكى ۋاقىتلاردا ئۆگەنگەنلەرنى پىششىق ئۆزلەش-تۈرۈپ ھەر خىل قوشۇمچە ماتېرىياللار بىلەن ئۆز بىلىمىنى كېڭەيتىپ بارغاندا، ئۆگەنگەن بىلىملەر ياخشى ئۆزلىشىدۇ-دە، ھەرقانداق ئىمتىھاندا ئىمتىھان بەرگۈچى ئۈچۈن قورقۇنۇچ-لۇق بولمايدۇ. بۇنىڭ ئەكسىچە، ئۆگەنگەنلىرىنى تەكرار-لاپ ئۆزلەشتۈرۈپ ماڭماستىن، ئىمتىھان يېقىنلاشقاندا ئالدىراپ-تېنەپ تەييارلىق قىلغاندا، بىلىملەر مېڭىدە سىس-تېمىلاشمايدۇ، تەكرار قىلغۇچىمۇ ھەممە نەرسىنى بىراقلا ھەزىم قىلىپ كېتەلمەيدۇ. بۇ خۇددى بەش بارماق ئېغىزغا بىراقلا

پاتمىغانغا ئوخشاش ئىش. شۇڭا، ئوقۇغۇچىلار ئادەتتە كۆپرەك تەييارلىق قىلىش كېرەك. خەلق ئارىسىدا «دېھقان بولساڭ ئۆزدىگەر قىل، ئالىم بولساڭ تەكرار قىل» دېگەن سۆز بار. ھەربىي مۇتەخەسسىسلەرمۇ: «مەشىقتە ياخشى قىلغان ئەسكەر ئۇرۇشتا يېڭىلمەيدۇ» دېيىشىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن «ئىمتىھان يېقىنلاشقاندا تەييارلىق قىلسا ئەستە ياخشى قالىدۇ» دېگەن سۆزنىڭ ئىلمىي ئاساسى يوق. ئادەملەرنىڭ ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتىمۇ ئوخشاش ئەمەس، ئالاھىدە ياخشى دېيىلگەنلەرمۇ قىسقا ۋاقىت ئىچىدە كۆپ نەرسىلەرنى ئەستە تۇتۇپ كېتەلمەيدۇ. شۇڭا، ئادەتتە تەييارلىقنى ياخشى قىلىش، ئىمتىھان يېقىنلاشقاندا ئەستىن چىققانلارنى تەكرارلاشقا دىققەت قىلىش كېرەك.

ئىككىنچى سوئالىڭىزغا بېرىدىغان جاۋابىم مۇنداق:

ئۇزۇننى يۈگۈرگەندە غەلىبە قازىنىشنىڭ ھەل قىلغۇچ تەدبىرى ھەرگىزمۇ دەسلەپتە ئاستا ياكى تېز يۈگۈرۈش ئەمەس. بۇنىڭدىكى ھەل قىلغۇچ مەسىلە يۈگۈرگۈچىنىڭ بەدەن قۇۋۋىتى، تەن سالامەتلىكىنىڭ ياخشى - بولماسلىقىدا، شۇنىڭدەك يۈگۈرۈش تېخنىكىسىنى ئىگەللىگەن ياكى ئىگەللىيەلمىگەنلىكىدە. يۈگۈرگۈچىنىڭ تېنى ساغلام، كۈچلۈك بولۇپ، يۈگۈرۈش تېخنىكىسىنى ياخشى ئىگەللىگەن بولسا، يۈگۈرۈشنىڭ دەسلىپىدىن باشلاپلا بىر خىل سۈرئەتنى ساقلاپ يۈگۈرەلەيدۇ. شۇڭا، يۈگۈرۈشتە غەلىبە قىلىمەن دېگەن كىشى ئادەتتە مەشىقنى كۈچەيتىشى، ئۆز بەدىنىنىڭ ئۇزۇن مۇساپىغا يۈگۈرۈشكە بەرداشلىق بېرىش ئىقتىدارىنى ئاشۇرۇشى كېرەك.

ھۆرمەتلىك نەسىرىدىن ئەپەندى

چۈگۈننى ئوتقا قويساق قايناشتىن ئىلگىرى نېمە ئۈچۈن «گىژ-گىژ» قىلغان ئاۋاز چىقىدۇ؟

كۈچار ناھىيىلىك 1-ئوتتۇرا مەكتەپ تولۇقسىز 3-يىللىق 4-سىنىپتىن: **مۇنىرە ئابدۇللا**

ساۋاقداش مۇنىرە

سۇ ئوتقا قويۇلغاندا ئىسسىقلىقنىڭ تەسىرىگە ئۇچرايدۇ، يەنى سۇيۇق ھالەتتىن پار ھالىتىگە ئۆزگىرىشنىڭ دەسلەپكى دەۋرىنى بېشىدىن كەچۈرىدۇ.

سۇ قايناشتىن بۇرۇن سۇدا ئېرىگەن ئوكسىگېن قاتارلىق گازلار سۇ يۈزىگە چىقىشقا باشلايدۇ. چەينەك ياكى قازاننىڭ ئېغىزىنى كۆتىرىپ قارىساق، بۇ ئەھۋالنى كۆرۈشكە بولىدۇ. ھاۋا كۆپۈكچىلىرى سۇ ئىسسىغانسېرى كۆپ چىقىپ دەسلەپتە «گىژ-گىژ»، كېيىن غوڭۇلدىغان ئاۋازنى پەيدا قىلىدۇ. ھاۋا كۆپۈكچىلىرى چىقىپ بولغاندىن كېيىن سۇ پارغا ئايلىنىشقا باشلايدۇ. سۇ سۇيۇق ھالەتتىن گاز ھالىتىگە ئۆزگەرگەندە بارغانسېرى كۆپىيىدۇ-دە، چەينەك ۋە قازاننىڭ ئېغىزىدا مەلۇم بېسىمنى بېرىدۇ. بۇ بېسىم سىرتقى ھاۋا بېسىمىغا تەڭ بولغاندا سۇ قاينايدۇ. قايناشتىن بۇرۇنقى ئاۋازنى سۇدا ئېرىگەن گازلارنىڭ سۇ يۈزىگە چىقىشى، سۇ مالېكۇلىلىرىنىڭ پارلىنىشى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

ھۆرمەتلىك تەھرىردىن ئەپەندى

مەن سىزدىن مۇنداق ئۈچ سوئالنى سورىماقچىمەن:

1. نېمە ئۈچۈن كىشىلەرنىڭ پېشانىسىنى قورۇق باسىدۇ؟ ھەتتا بەزى ياشلارنىڭ پېشانىسىغىمۇ قورۇق چۈشىدۇ. بۇ قېرىلىقنىڭ ئالامىتىمۇ؟

2. نېمە ئۈچۈن قوشۇق قاتارلىق مېتال بۇيۇملارغا قارىسا كىشىنىڭ تەسۋىرى دۈم كۆرۈنىدۇ؟

3. يېقىندا مەن گېزىتتىن مۇنداق خەۋەرنى ئوقۇدۇم: موسكۋا ھاۋا بوشلۇقىدا چاقناپ تۇرغان نۇرغۇن جىسىم پەيدا بولغان. بۇ جىسىملاردىن تارقالغان رەڭگا - رەڭ نۇر سىزىقلىرى قۇياشنى چۆرىدەپ دۈگىلەك ھەسەن - ھۈسەننى پەيدا قىلغان. نېمە ئۈچۈن مۇنداق ھادىسە بىزنىڭ بۇ يەرلەردە يۈز بەرمەيدۇ؟

غۇلجا ناھىيىلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپ تولۇقسىز 3 - يىللىق 1 - سىنىپتىن: بەختىيار تۇرسۇن

ساۋاقداش بەختىيار

قورۇق پەيدا بولۇش ئومۇمەن ئېيتقاندا، كىشىلەرنىڭ يېشى چوڭايغاندا پەيدا بولىدىغان تەبىئىي ھادىسە. مەيلى قانداق كىشى بولسۇن ئوتتۇرا ياشقا يەتكەندە، پېشانىسىنى قورۇق باسىدۇ. بۇ، نورمال ئىش، تەبىئەتنىڭ قانۇنى. بىراق ياشلارنىڭ پېشانىسىگە قورۇق چۈشۈش نورمال ھادىسە ئەمەس، ئۇلارنىڭ يېشى تېخى 40 تىن ئاشماي تۇرۇپ ئۇنداق ھادىسىلەرنىڭ پەيدا بولۇشىدا تۆۋەندىكىدەك سەۋەبلەر بولۇشى مۇمكىن:

1) قايغىنى تۈرۈپ يۈرۈشكە ئادەتلىنىپ قېلىش. بۇنداق ئەھۋال ئۇزاق ۋاقىت داۋاملاشتۇرۇلگەندىن كېيىن پېشانىسىدە بارا - بارا قورۇق ئىزلىرى پەيدا بولۇشقا باشلايدۇ - دە، يېشى كىچىك بولسىمۇ پېشانىسىنى قورۇق باسىدۇ.

2) ئۇخلىغاندا قاتتىق بېرىلىپ كېتىپ، مۇۋاپىق دەم ئالالماسلىق. بۇنداق ئادەت ئادەمنىڭ ۋاقتىدىن بۇرۇن قېرىپ كېتىشىگە سەۋەب بولىدۇ. چۈنكى، بۇنداق ئىشلەشتە بەدەندىن نۇرغۇن ئېنېرگىيە چىقىدۇ. يىگەن ئوزۇقلار ئۆزىنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇپ كېتەلمەي بەدەندىكى ئەسلىدىكى ئېنېرگىيىنى كۆپلەپ سەرپ بولۇپ كېتىپ، ھەرقايسى ئەزالارنىڭ نورمال پائالىيەتلىرىدە ئۆزگىرىش بولىدۇ، ئايرىم ئورۇنلاردا ئاۋال قېرىلىق بەلگىلىرى كۆرۈلۈش، ھەتتا ئىشتىن چىقىش ھادىسىسى يۈز بېرىدۇ.

3) ئۇزۇن ۋاقىت كېسەل ئازابىنى تارتىش ۋە ئورۇقلاپ كېتىش. ئۇزۇن ۋاقىت كېسەل ئازابىنى تارتىپ ئورۇقلاپ كەتكەندە تېرىنى تارتىپ تۇرىدىغان ماي، گۆشلەرنىڭ كېمىيىپ كېتىشى تۈپەيلىدىن، خۇددى كىچىك بالا چوڭ ئادەمنىڭ كىيىمىنى كىيىۋالغاندەك ئەھۋال يۈز بېرىدۇ. يەنى، تېرە كېڭىيىپ كېتىپ، ئادەم يۈزىدە قورۇق پەيدا بولىدۇ. بۇنداق ئەھۋال بەزى ياشلاردىمۇ بولىدۇ. ياشلاردا بولىدىغان بۇنداق ھادىسىنىڭ ئالدىنى ئېلىشقا ياكى ئۇنى يوقىتىشقا بولىدۇ.

بۇنىڭدا ئالدى بىلەن قايغىنى تۈرۈۋالىدىغان ئادەتنى ئۆزگەرتىش، ئىشلەش بىلەن مۇۋاپىق دەم ئېلىشنى بىرلەشتۈرۈش، ئوزۇقلىنىشنى كۈچەيتىپ، بەدەندىكى ئېنېرگىيە سەرپىياتىنى تولۇقلاپ تۇرۇش، كېسەل بولغاندا ۋاقتىدا داۋالىنىش، ھەددىدىن ئارتۇق دەرىجىدە ئورۇقلاپ كېتىش قا-

تارلىقلارنىڭ ئالدىنى ئېلىش كېرەك.

ئەمدى ئىككىنچى سوئالىمىزغا جاۋاپ بېرەي:

ئادەم كۆزىنىڭ تۈزۈلۈشى بىر قاراۋاتقان جىسىملارنىڭ يالتىراقلىق دەرىجىسى بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

قوشۇق قاپارلىق يالتىراق مېتال جىسىملار ئۆزىگە چۈشۈۋاتقان نۇرنى مەلۇم دەرىجىدە قايتۇرىدۇ. ئەگەر بىر يالتىراق مېتال بۇيۇمغا قارىساق، ئۈچ دانە قايتقان تەسۋىرنى كۆرىمىز. بىرى، كۆزنىڭ مۈگۈز پەردىسىدىن قايتقان مەۋھۇم (تەتۈر) تەسۋىر، يەنە بىرى، كۆز گۆھىرىنىڭ بىرىنچى يۈزىدىن قايتقان تەتۈر تەسۋىر. ئۈچىنچى بىرى، كۆز گۆھىرىنىڭ ئىككىنچى يۈزىدىن قايتقان تەتۈر ھەقىقى تەسۋىردىن ئىبارەت. ئەگەر كۆزىمىزنىڭ فوكۇسىنى ئۆزگەرتسەك، يۇقۇرىدىكى ئۈچ خىل تەسۋىر ئىچىدە كۆز گۆھىرىنىڭ بىرىنچى يۈزىدىن قايتقان تەسۋىر چوڭ-كىچىك بولۇپ ئۆزگىرىدۇ. نەتىجىدە بۇ مەۋھۇم (تەتۈر) تەسۋىر كۆزنىڭ ئېنىق كۆرۈش نۇرىغا جايلىشىدۇ-دە، بىز ئۇ تەتۈر تەسۋىرنى ئېنىق كۆرىمىز.

ئۈچىنچى سوئالىمىزغا بېرىدىغان جاۋابىم مۇنداق:

ئاسمان جىسىملىرى ئۆز ئوربىتىسى بويلاپ يەر شارىنى دەۋر قىلىپ ئايلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ھازىر ئاتموسفېرانىڭ يۇقۇرى قاتلىمىدا نۇرغۇنلىغان سۈنئى ھەمراھلارمۇ ئوخشاش بولمىغان ئوربىتىلاردا يەر شارىنى چۆرىدەپ ھەرىكەت قىلماقتا. ئۇلارنىڭ يەر شارىنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن ئۆتكەن ۋاقتىدىكى ئورنى ۋە يەر شارىغا يىراق-يېقىنلىقى ئوخشاش بولمايدۇ. دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى ھاۋا رايىمۇ ئوخشاش بولمايدۇ. قۇياش نۇرى ئاشۇ ئاسمان جىسىملىرى ۋە

سۇنىڭ ھەمرالارغا چۈشكەندە، نۇرنىڭ قايتىش ھادىسىسىمۇ ئوخشاش بولمايدۇ. شۇنداقلا ھاۋا رايى ۋە ھاۋادىكى نەملىكنىڭ ئوخشاش بولماسلىقىمۇ نۇرنىڭ قايتىشىدىكى ئوخشىماسلىقنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. مۇشۇ سەۋەپتىن قۇياش نۇرى قىزىل، ئورانژ، سېرىق، يېشىل، كۆك، ئاچ كۆك ۋە بىنەپشىدىن ئىبارەت 7 خىل ئاساسىي نۇرغا بۆلۈنىدۇ. بۇ نۇرلارنىڭ بىر قىسمى ئاسمان جىسىملىرى ۋە ئاتموسفېرادىكى سۇ پارلىرى تەرىپىدىن يۇتۇلىدۇ. قالغانلىرى بولسا ھەسەن-ھۈسەننى ھاسىل قىلىدۇ. بۇ ھادىسىنى ياز كۈنلىرى سويۇن كۆپۈكلىرىگە چۈشكەن قۇياش نۇرىنىڭ بىرقانچە خىل رەڭگە ئايرىلغانلىقى بىلەن ئوخشاش.

موسكۋا ئاھالىسى بايقىغان ھادىسە دەل بەزىبىر ئاسمان جىسىملىرى ياكى سۇنىڭ ھەمرالارنىڭ موسكۋا شەھىرى ئۈستىگە يېقىن كېلىپ قالغانلىقى ياكى شۇ پەيتتە موسكۋا ئاسمىنىدىكى سۇ تامچىلىرىنىڭ باشقا ئورۇنلاردىكىگە قارىغاندا كۆپرەك بولغانلىقى سەۋەپلىك بولۇشى مۇمكىن.

ئەگەر ئەنە شۇنداق ئەھۋال دۇنيانىڭ باشقا جايلىرىدا كۆرۈلسىمۇ، موسكۋا شەھىرى ئاسمىنىدىكەك ئەھۋالنى كۆرۈشكە بولىدۇ.

ئاسمان جىسىملىرى ۋە سۇنىڭ ھەمرالارمۇ قۇياشقا ئوخشاش نۇر چىقىرىدۇ. ئۇلار يەر شارىغا قانچە يېقىن بولسا بۇ نۇرلار شۇنچە كۈچلۈك بولىدۇ. ئەگەر بۇ نۇرلارنىڭ چاستوتىلىرى قۇياش نۇرى چاستوتىلىرى بىلەن بىردەك بولسا بىز ئېيتقان ھادىسە تېخىمۇ روشەن كۆرۈنىدۇ.

پارچىلار ۋە سۆز ئويۇنلىرى

تۇرسۇن مەھەممەت يەخۇدەن

سەن ئۈزەڭنى ئەلىمنىڭ
قايىنمىغا دادىل ئات،
دەۋرىمىزگە ياراشماس
بىلمىي يوق دىگەن ئات.

—

ئىلىم ـ بىلىم بېغىدىن
شىرىن شەرۋەت ئىچە ئۈزە،
بوران ـ چاپقۇن، دولقۇندا
ئارتقا يانما، ئالغا ئۈز.

—

گۈللىسە، چىچەك يۈزىمىز،
تۇرمۇشىمىز بولدى ساز.
قۇچىقىدا ھەردائىم
ياڭرار كۈلكە، ناخشا ـ ساز.

☆

ـــ ئاليا دىگىنە؟
ـــ ئاليا.
ـــ مەكتەپكە كىچىكىپ قالما!

☆ ☆ ☆

— سۆزنە دېگىنە؟

— سۆزنە.

— ئەلاچى بولۇشنى كۆزلە!

☆ ☆ ☆

— يارا دېگىنە؟

— يارا.

— دەرسىڭگە دائىم قارا!

☆ ☆ ☆

— قورۇق دېگىنە؟

— قورۇق.

— تىرىشچانلىقنىڭ يۈزى يورۇق!

☆ ☆ ☆

— خامان دېگىنە؟

— خامان.

— ھورۇنلۇق ھەممىدىن يامان!

☆ ☆ ☆

— باغلام دېگىنە؟

— باغلام.

— بولغىن ھەممىدە ساغلام!

☆ ☆ ☆

«بىر كىشىگە باھا بېرىشتە دەبدەبىلىك ۋەدىسىگە ئەمەس، ئىشنىڭ تۈۋىگە قاراش كېرەك» دېگەن جۈملىدە بىر سۆز بار، بۇ سۆز ئايرىم كەلسە ئىككىنچى شەخسنىڭ سىپايە تۈردە ئىشلىتىلىدىغان بۇيرۇق سۆز بىلەن ئوخشايدۇ. يۇقۇرىدىكى جۈملىنىڭ ئىچىدىن مانا شۇ سۆزنى تېپىپ بېقىڭلار؟

AltunOq

يارايسەن قىزىم

(ھېكايە)

ئەلىيار ئۆمەر

بۇ مەھەللىدە ئايىمخان ئىسىملىك بىر تۇل ئايال بار ئىدى. ئۇنىڭ دۇنيالىقتا بىرلا ئوغلى بولۇپ، ئۈرۈمچىدە خىزمەتتە ئىدى. ئايىمخان ئانا ئۆزىنىڭ يەككە قورۇسىدا ئازادە تۇرمۇش كەچۈرەتتى. ئۇنىڭ ھويلىسىدا گۈللۈكى ۋە يەنە چوڭ-كىچىك تەشتەكلەردىمۇ خىلمۇ-خىل گۈللىرى بار ئىدى. ئۇنىڭ كۈنى شۇ گۈللەرگە سۇ قۇيۇش ۋە گۈللەرنى تەشتەكتىن-تەشتەككە كۆچۈرۈش بىلەن ئۆتەتتى...

ئۇ بەزى كۈنلىرى خوشنىسى ئايشەم بىلەن بىردەم-بىردەم مۇڭدىشىپ چىقاتتى. بۇ ئىككى ئانىنىڭ مۇناسىۋىتى ناھايىتى قويۇق ئىدى. ئايشەمخان تاداق ئەتىلا قىزى ئالىيەدىن بىر قاچا ئىسسىق تاماقنى ئۇنىڭغا كىرگۈزۈپ بېرەتتى. بىر كۈنى، ئالىيە بىر قاچا ھورى چىقىپ تۇرغان چۆچۈرىنى ئايىمخان ئانىنىڭ ئۆيىگە

ئەكىرگىنىدە، ئۇ بىر پارچە خەتنى تۇتۇپ ئولتۇراتتى.

— قىزىم، خېيىمۇ ۋاقتىدا كىردىڭ، — دەپ خەتنى ئۇنىڭغا سۇندى ئايىمخان ئانا، — مۇنۇ خەتنى بىر ئوقۇۋەتكىنە قىزىم! سېنى قاچان كىرەر دەپ كۆزۈم تۆت بولۇپ تۇراتتى ...

خەتتە ئۈرۈمچىدىكى ئوغلى ئۇنىڭغا كىيىم-كېچەك، پۇل ئەۋەتكەنلىكى ۋە ئۇنى ئۈرۈمچىگە ئېلىپ كېتىدىغانلىقى يېزىلغان ئىدى. خەتنى سۇدەك راۋان ئوقۇۋاتقان قىزنىڭ ئاغزىغا قاراپ قالغان ئايىمخان ئانا ئىچىدە: «مەن ئەمدى بۇ دۇنيادىن مۇشۇنداق قارا قوساق ئۆتۈپ كېتىدىغان بولدۇم. ئاپام كىچىك ۋاقتىمدا نېمە ئۈچۈن ئوقۇشقا بەرمىگەن بولغىيتتى؟ ئەگەر ساۋاتلىق بولغان بولسام، ئوغلۇمنىڭ خېتىنى ئۆزەم بىمالال ئوقۇيالىغان بولاتتىم ...» دېمەكتە ئىدى.

ئالىيە خەتنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن:

— ئايىمخان ئانا، بىر قىسما بولۇۋاتامسىز؟ — دېدى سەبى كۆزلىرىنى ئۇنىڭغا تىكىپ.

— رەھمەت قىزىم، ئۆمرۈڭ ئۇزۇن بولسۇن! ئالىم بولۇپ كېتەرسەن، يەنە ئوبدان ئوقۇ قىزىم. بىزنىڭ ئۆمرىمىز مۇشۇنداق تۆت تامدىن باشقا ھېچ نەرسىنى بىلمەي ئۆتتى، — دېدى ئايىمخان ئانا.

ئالىيە ئۆيىگە كىرگىنىدە ئانىسى ئايشەمخان قاچا-قۇچا يۇيۇۋاتاتتى.

— قىزىم، ۋاق قالدىڭمۇ؟ — دەپ سورىدى ئۇ.

— ئايىمخان ئانىنىڭ ئوغلىدىن خەت كەپتىكەن، ئوقۇپ بېرىپ چىقتىم — دېدى ئالىيە جاۋابەن.

— ئوبدان ئىش قىلىپسەن، ئەقىللىق قىزىم، — دېدى ئانىسى قىزىغا مەسلىگى كېلىپ، — ئېشىك ئوچاق بېشىدا،

ئۆزەڭ ئېلىپ ئىچ.

ئالىيە تاماقتىن كېيىن تاپشۇرۇقلىرىنى ئىشلەپ بولۇپ، يەنە بىرەر سائەتچە دەرس تەكرارلىغاندىن كېيىن يېتىپ قالدى. لېكىن ئۇ خېلى ئۇزۇنغىچە ئۇخلىيالمايۋاتاتتى: «ئايىمخان ئانىنىڭ ئارمىنى كۆپ ئىكەن... — دەپ ئويلايتتى ئۇ، — ئۇنىڭغا خەت ئۆگەتسەم قانداق بولار؟... قېرىپ قالغان ئايال ئۆگىنەلەرمۇ؟...» ئالىيەنىڭ تورۇسقا تىكىلگەن كۆزلىرى ئاشۇ خىياللار بىلەن ئۇيقۇغا ئىلىندى. ئۇ چۈش كۆردى، چۈشىدە: ئايىمخان ئانىغا خەت ئۆگىتىۋاتقۇدەك، ئۆگەتكەنلىرىدىن ئىمتىھان ئالغۇدەك...

سائەت قوڭغۇرىقىنىڭ قاتتىق جىرىڭلىشى ئۇنىڭ شېرىن چۈشىنى بۇزۇۋەتتى. ئۇ چۆچۈپ ئويغىنىپ قارىسا ئەتىگەن سائەت ئالتە بولغان ئىكەن...

شۇندىن ئېتىبارەن ئالىيە ھەر كۈنى كەچتە قولىغا كىچىك دوسكا ۋە ئېلىپبە ئالغان ھالدا ئايىمخان ئانىنىڭ ئۆيىگە كىرىپ كېتەتتى، بۇ ئىشنى بىر ئۆزى، ئۇنىڭدىن قالسا ئايىمخان ئانىلا بىلەتتى. ھالبۇكى، ئۇلار ئارىسىدىكى بۇ ئىش ئەمدى... ئۈچ ئاي داۋام ئەتتى — ئايىمخان ئانىنى ئۈرۈمچىدىكى ئوغلى كېلىپ ئېلىپ كەتتى.

× × ×

ئەتىياز مەزگىلى ئىدى. قىزنىڭ دادىسى ئابدۇللا ئاكا ئىشتىن بالدۇر قايتىپ كېلىپ، ئۈزۈم بارىڭىغا تال

ئارتتۇرۇۋاتاتتى. تۇساتتىنلا بىر موتتوسىكىلىتنىڭ ئاۋازى ئۇلارنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كېلىپ پەسەيدى. ئابدۇللا ئاكا ئىشىك ئېچىپ قارىسا پوچتالىيون ئىكەن. ئۇ بىر پارچە خەتنى ئېلىپ ئۇنىڭغا سۇندى. خەتتە ئايىشەخان ئانىنىڭ ئىسمى ۋە ئادرېسى تۇراتتى. ئۇ لېپاپىنى ئىلدام ئېچىپ ئوقۇشقا باشلىدى:

«قەدىرلىك ئابدۇللا ۋە ئايشەمگە ھەمدە ماڭا خەت ئۆگىتىپ قاراڭغۇ دىلىمنى يورۇتقان ئالىيە تىمىزىغا سالام...

...مەن ھازىر ئۈرۈمچىگە كېلىپ قالدىم. زىرىككەنىم كىتاب ئوقۇيمەن، كىتاب دېگەن بىر تېپىلماس گۆھەر ئىكەن. بىھۇدە ئۆتۈپ كەتكەن ئاتمىش يىللىق ئۆمرۈمنى كىتاب ئوقۇپ ئۆتكۈزگەن بۇ قىسقىغىنا ئۈچ ئايلىق ھاياتىمغا تەڭ قىلمايمەن. مەن قېلىن-قېلىن ئىككى-ئۈچ پارچە كىتابنى ئوقۇپ بولدۇم. ھازىر «ئىلى دولقۇنلىرى» دېگەن كىتابنى ئوقۇپ، ئەرەمباغدىكى ئۇرۇش يېزىلغان يەرگە كەلدىم. كۆزلىرىمگە ياش تولۇۋاقتا... چۈنكى ئوغلۇمنىڭ دادىسى رەھمەتلىك شۇ ئەرەمباغدىكى جەڭدە قۇربان بولغان ئەمەسمىدى؟...

قېرىغىنىمدا مېنىڭ قاراڭغۇ دىلىمغا چىراق ياققان ئەقىللىق قىزىڭلارغا مىڭ مەرتىۋە رەھمەت!

سېغىنىپ سالام بىلەن: ئايشەخان»

ئەمدىلا ئون ئۈچ ياشنىڭ قارىسىنى ئالغان بۇ قىزنىڭ ئىشىدىن ئابدۇللا ئاكىنىڭ دىلى سۆيۈندى، ئۇ ھاياجىنىنى باسالماي «يارايسەن قىزىم» دەپ ئۇنى سىلاپ ۋاقىرىۋەتتى ۋە مەكتەپتىن قايتىپ كېلىدىغان قىزىنىڭ يولىغا ئىنتىزار بولۇپ قارايتتى...

دەپتەر

(نەسىر)

رەشىدەم سېيىت

قەدىرلىك دەپتىرىم، شۇ تاپتا مەن ساڭا باللىق مېھرىم بىلەن تىكىلىپ، مارجاندەك چىرايلىق خەتلەر بىلەن تولغان بەتلىرىڭگە چۆكۈپ كەتكەندەك بولۇۋاتىمەن. ھەممە دوستلىرىم سېنى ماڭا ئوخشاش ئەزىزلەپ ئاسرامدىغاندۇ؟ سېنىڭ مەرتلەر قەلبىگە ئوخشاش غۇبارسىز بەتلىرىڭ ماڭا تىكىلىپ قاراۋاتىدۇ. بەلكىم سەن «قىزىم، قولۇڭغا قەلەم ئال، رەت-رەت قۇرلىرىمنى تەسىرلىك خاتىرىلەر، ئەسلىمىلەر، قىزىقارلىق ناخشا-قوشاق، لەتىپە-چۆچەكلەر بىلەن تولدۇرغىن» دەۋاتقانسەن. ھەر قۇرۇڭغا يېزىلغان خەتلىرىمنىڭ شۇنچە چىرايلىق، رەتلىك چىققانلىقىدىن شادلىنىۋاتقانسەن...

توغرا، مەن مەكتەپكە يېڭى كەلگەن چېغىمدا ساڭا تولىمۇ ئازاپ سالغان ئىدىم، سېنى پاكىز تۇتمايتتىم، قىڭغىر-سىڭغىر خەتلەر بىلەن ئۈستۈڭنى بويىۋەتسەمۇ قىلچە خاپا بولمايتتىڭ، بەزىدە تېخى بىر بېتىڭگە خەت يازسام، بىر بېتىڭنى ئاق قالدۇرۇپ كېتەتتىم. قالايمىقان بىرنىپ

AltunOq

جىجاپ ئوينايتتىم. تېشىمغا ھەر خىل قاملاشمىغان رەسىملەرنى سىزىپ، ئۇنى تۈكۈرۈپ ئۆچۈرۈپ شالتاق قىلاتتىم. مەن يەنىلا مېنىڭ ئالدىمدا چىرايىڭدا ئۆزگىرىش، رەنجىش ئالامەتلىرىنى كۆرسىتىپ قاراپ تۇراتتىڭ. ھەممىدىن يامىنى شۇكى، تاپشۇرۇق ئىشلىگەندە سېنىڭ بەتلىرىڭ يۈز نومۇرنى زادىلا كۆرمەيتتى. چۈنكى مەن سىنىپتا ھەممىدىن بەك كەيپىر، سەمىمىيەتسىز ئوقۇغۇچى ئىدىم. مۇئەللىم دەرس چۈشەندۈرگەندە كۆڭۈل بۆلمەي بىر نەرسىلەرنى يەپ ئولتۇراتتىم ياكى بولمىسا قەغەز پارچىلىرىدىن ھەر خىل ئويۇنچۇقلارنى ياساپ ئوينايتتىم. يېنىمدىكى ساۋاقداش-لىرىمنى گەپكە تۇتۇپ، سىنىپ ئىچىدىكى جىمجىتلىقنى بۇزاتتىم. دەرستىن ياخشى چۈشەنمىگەچكە تاپشۇرۇقنى خاتا ئىشلەيتتىم. بەزىدە ئۇدا ئەللىكتىن تۆۋەن نومۇر ئالغان ئەھۋاللار تەكرارلىناتتى. بەتلىرىڭ مۇئەللىمنىڭ «خەتتىنى رەتلىك، چىرايلىق يېزىڭ» دېگەن تەلەپ پىكىرى بىلەن تولۇپ تۇرسىمۇ، يەنە بېپەرۋالىق بىلەن ئۆزەم بىلگەنچە يېزىۋېرەتتىم.

ئۆتكەندە ئۆتكۈزۈلگەن ئاتا-ئانىلار يىغىنىنى ھەرگىز ئېسىمدىن چىقىرالمايمەن. شۇ كۈنى مۇئەللىم دەپتەر-كىتابلارنى پاكىز تۇتۇش ھەققىدە سۆزلەپ، كۆپچىلىككە سېنى كۆرسەتتى. مەن ھەممە ئوقۇغۇچى ئىبرەت ئالىدىغان ئەپچىلىك دەپتەر-گە قاراپ قالدىڭ. مۇئەللىم سېنىڭ يىرتىق، قالايمىقان بەتلىرىڭنى ۋاراقلاۋاتقاندا دېتىلىڭ كىچىككىنە يۈرىكىمنى ئىزانىڭ قاماقلىرى قىسىشقا باشلىدى ... كۆزۈم ياش پەردىسى بىلەن تولدى. ۋۇجۇدۇمنى باسقان نومۇستىن تىترەپ مېنى پۇشايمان ئوتلىرىدا كۆيدۈرەتتى. مەن شۇ چاغدىلا ئۆزەمنىڭ ۋەتەن،

خەلق، مەكتەپ، ئاتا-ئانام ئۈمىدىنى ئەستىن چىقىرىپ، سىنىمۇ، ۋاقتىمنىمۇ ئىسراپ قىلغانلىقىمنى ھېس قىلدىم، شۇنىڭدىن بۇيان ھۇشۇمنى تاپتىم، سىنى ئاسرايدىغان، ئەڭ ئەتىۋار دوست تۇتىدىغان بولدۇم. مانا سەن بىلەن يىلمۇ-يىل بىللە مەرىپەت يېغىدا جەۋلان قىلىپ بارماقتىمەن. تېشىڭ چىرايلىق، پاكىز، ھەر بېتىڭدە دىگۈدەك يۈز تومۇر بىلەن «ۋاخشى» دىگەن خەت چاقناپ تۇرىدىغان بولدى. سىنىڭمۇ چىھرىڭدە شاتلىق كۈلكىسى، مىنىڭمۇ چىھرىمدە شاتلىق كۈلكىسى...

ئاشپەز بولىمەن

(يۇمۇر)

دادىسى: ئوغلۇم، سەن چوڭ بولغاندا قايسى ھۈنەرنى ئۆگىنىسەن؟

بالىسى: (دەرھاللا) ئاشپەزلىكنى ئۆگىنىمەن.

دادىسى: نەخەدىق، ئوغۇل بالىمۇ ئاشپەز بولامدۇ؟

بالىسى: سىز دائىم ئانام بىلەن ئۇرۇشۇپ قالغاندا ھەممىمىز ئاچ قالىمىز ئەمەسمۇ؟

(ھېكايە)

ھوشۇر ئەخمەت

ئەكبەر ساۋاقدىشى شاۋكەتنىڭ ئۆيىدە بۇنچە ئۇزۇن ئولتۇرۇپ قالارمەن، دەپ ئويلىمىغان ئىدى. چۈنكى ئۇ ئادەتتە ئويۇنغا بېرىلىپ، ئۆيىگە بۇنداق كەچ قالمايتتى. «دامكا» دېگەن ئويۇننىمۇ ئەسلا بىلمەيتتى. ھازىر ئۇ بىر سائەتكە يەتمىگەن ئارىلىقتىلا دامكا ئويناشنى ئۆگەندى، ھەتتا ئۆزىگە دامكا ئۆگەتكەن ئۇستازى — توققۇز ياشلىق ساۋاقدىشى شاۋكەتنى ئۇتۇۋالىدىغان «دامكىچى» بولۇپ قالدى.

— بولدى قىلامدۇق؟ — دېدى ئارقا-ئارقىدىن ئىككى قېتىم ئۇتتۇرۇپ قويغان شاۋكەت.

— يەنە بىر ئوينايلى.

بۇ چاغدا شاۋكەتنىڭ دادىسى رەھىمجان ئاكا كىرىپ كەلدى، ئەكبەر ئالدىراپ ئورنىدىن تۇردى-دە، چىقىپ كەتمەكچى بولدى.

— يەنە بىر ئوينايلى دېگەنتىڭغۇ؟ — دېدى شاۋكەت ئەكبەرنىڭ قولىغا ئېسىلىپ.

— كېتەي، — ئەكبەر ئۆيىدىن چىقىدىغان چاغدا!
ئاپىسىنىڭ: «شاۋكەت دېگەن يامان شۈمنىڭ ئىشىگە
دەسسىگۈچى بولما!» دېگەن سۆزىنى ئەسلىدى. دادىسىمۇ
ئۇنىڭغا: «چوڭ يولدىن ئۆتمە، ماشىنا كۆپ» دېگەن ئىدى.
ئەكبەر دادىسى «ئۆتمە» دېگەن چوڭ يولدىن ئۆتتى،
ئاپىسى «كىرمە!» دېگەن ئۆيگە كىردى. ئەمدى چاقچاقلىراق
كەتمىسە بولمايتتى. شۇڭا ئۇ كېتىشكە ئالدىرىدى. بىراق
شاۋكەت ئۇنى زادىلا قويۇپ بەرمىدى.

رەھىمجان ئاكا شىرە ئۈستىدىكى دامكا تۇرۇقلىرىغا
قاراپ مېيىقىدا كۈلۈپ قويدى-دە، دەۋاتىدا ئولتۇرۇپ
گېزىت كۆرۈشكە چۈشتى.

— ماقۇل دېگىنە، يەنە بىر ئوينايلى، — دەيتتى
شاۋكەت ئەكبەرنىڭ ئالدىنى توساپ.

— ئەكبەر، ئادىشىڭنىڭ رايىنى قايتۇرماي بىر دەم
ئوينا — دېدى شاۋكەتنىڭ ئاپىسى ۋە سىرتقا چىقىپ كەتتى.

ئەكبەر ئىلاجسىز ماقۇل بولدى.

گېزىت ئوقۇپ ئولتۇرغان رەھىمجان ئاكىنىڭ چوڭ
كىشىلەردەك تېنچ ئولتۇرۇپ دامكا ئويناۋاتقان بۇ ئىككى
بالىغا مەسىلىگى كەلدى بولغاي، ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇلارنىڭ
يېنىغا كەلدى.

شاۋكەت دادى
سىغا تىلىنى چىقىرىپ
ۋاقلاپ كۈلۈۋاتى
دى-دە، بىر تۇرۇق
نى قارىسىلا خاتا
يۆتكىدى.

ئەكبەر رەھ...

جان ئاكىنىڭ ئالدىدا شاۋكەتنى ئايىدى بولغاي، كۆز ئالدىدىكى زىيانسىز ئالىدىغان ئورۇقنى يېمەي. باشقا بىر ئورۇقنى يۈتكىمىدى. بۇ ھال رەھىمجان ئاكىنى تېخىمۇ قىزىقتۇردى، شاۋكەت دەرھاللا ھېلىقى ئورۇقنىڭ ئارقىسىغا ئورۇق قويۇۋالدى. ئەكبەر يەنە بىر يول مېڭىپ شاۋكەتكە بىر ئورۇق بەردى-دە، ئۇنىڭ ئۈچ تال ئورۇغىنى بىراقلا يېۋالدى...

ئەكبەر دامكا چىقىرىش ئۈچۈن يول ئىزلىگەندەك قىلاتتى، شاۋكەت يول بەرمەيتتى... ئەكبەر بارا-بارا ئۆز يولىدىن ئېزىشقا باشلىدى. ئۇ كەينى-كەينىدىن خاتا يۈرۈپ تۆت ئورۇقنى كەتكۈزۈۋەتتى... بۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆزىگە دامكا ئورۇقى ئەمەس، ئايىسى كۆرۈنۈۋاتاتتى. تۈنۈگۈن ئاخشام ئايىسىنىڭ: «ھۇ، بەز قولاق! شاۋكەت دىگەن شۇم بىلەن يەنە ئوينايدىغان بولساڭ بويىنىڭنى ئۈزۈۋېتىمەن... دىگەن سۆزلىرى قولاق تۈۋىدە جاراڭلىغاندەك قىلاتتى. شۇنىڭ بىلەن ئەكبەر ئۇتتۇرۇپ قويدى.

ئۇلارنىڭ بېشىدا قاراپ تۇرغان رەھىمجان ئاكا يېڭىلىپ قالغان ئەكبەرگە مەدەت بېرىپ:

— ئەسلىدە بۇ قېتىم سەن ئۇتاتتىڭ، چوڭ بولدا دامكىغا چىقىدىغان ئورۇقنى خاتا ماڭدىڭ ئەمەسمۇ؟ يەنە بىر قېتىم ئويناڭلار، — دىدى.

ئەكبەر قايتىماقچى ئىدى، لېكىن دادىسى دېمەتلىك بىر كىشى ئۆز مېھمانخانىسىدا ئولتۇرغۇزۇپ يەنە بىر نۆۋەت ئويناڭلار دەۋاتسا، ئۇ كىشىنىڭ گېپىنى قانداق يەرالسۇن؟ شۇنىڭ بىلەن ئۇ ماقۇل بولدى-دە، شاۋكەتنىڭ ئالدىدىكى دامكا ئورۇقلىرىنىڭ سىرتتىكىلىرىنى تاللاپ ئالدىغا

AltunOq

تىزىشقا باشلىدى.

ئەكبەر بۇ نۆۋەت شاۋكەتنى ئاماللا ئۇتتۇۋالدى.

— بارىكاللا ئوغلۇم! — دېدى رەھمەتجان ئاكا ئۆز ئوغلىنى ھەش-پەش دېگۈچە يېڭىۋالغان ئەكبەرنىڭ ئەقلىگە ئاپىرىن ئوقۇپ، — ياخشى، ياخشى... يارايسەن! — ئەكبەرمۇ خۇشاللىقىدىن تىزلىرىنى شاپىلاقلاپ چاۋاك چېلىپ كەتتى. ئۇنىڭ بۇ قىلىقىغا دەسلەپكى كەلگەن رەھمەتجان ئاكا تېمپۇچكىدىن قىزىرىپ پىشقان بىر ئالمىنى ئېلىپ ئەكبەرگە بەردى.

— ھەشقاللا... — دېدى ئەكبەر ئالمىنى قولىغا ئېلىپ.

رەھمەتجان ئاكا كەنجى ئوغلى شاۋكەت ئۆيگە پات-پات باشلاپ كېلىدىغان تۇققۇز ياشلاردىكى بۇ بالىنىڭ سۆلەتلىك چىرايىغا قاراپ، ئۇنى «مۈلۈك، دۆت» لەقىمىدىن مۇئەللىمى شاۋكەتكە قوشۇپ قويغان بولسا كېرەك، دەپ ئويلايتتى، بىراق ئۇ بۇ بالىغا قايىل بولغان ھالدا ئاتىلىق مېھرى بىلەن ئۇنىڭمۇ باش-كۆزلىرىنى سىلاپ قويدى.

شاۋكەت ئەكبەرنىڭ قولىدىكى قىپ-قىزىل ئالمىغا لەپپىدە كۆز تاشلاپ قويدى-دە، ئاندىن ئۇنىڭ كۆزىگە قاراپ:

— يەنە ئوينايلىمۇ؟ — دېدى.

— ھېساب تاپشۇرۇقۇمنى ئىشلەيتتىم.

— سەندۇ ئىشلىمىگەن...

رەھمەتجان ئاكا:

— ئەمدى دامكىنى يەمىشتۈرۈپ، ھېساب تاپشۇرۇقنى

ئىشلەشتە ھۇشيارلىق قىلىشىڭلار، قېنى كىم ھەم تېز ھەم توغرا ئىشلەيدۇ؟ — دېدى-دە، شاۋكەتكە بىر ئالمىنىڭ يېرىمىنى كېسىپ بەردى.

ھەر ئىككى بالا ئالمىنى قويۇپ، سىمەكنى ئالدىراپ ئۈچىنىشقا باشلىدى.

— ئالمىنى يەپ بولۇپ، ئاغزى بۇرۇنلىرىنى سۈرتۈۋېتىپ، ئاندىن تاپشۇرۇق ئىشلەشكە تۇتۇش قىلىشتى …

※ ※ ※

ئەكبەر ئۆيىگە يېتىپلا ئىشىك ئالدىدا ئۆزى تەرەپكە قاراپ كېلىۋاتقان دادىسىنى كۆرۈپ يۈرىكى «جىغغىدە» قىلىپ كەتتى-دە، گويا كەچۈرگۈسىز چوڭ گۇناھ ئۆتكۈزۈپ قويغاندەك تىترىگەن ئاۋازدا:

— دادا … — دېدى.

— شۇ چاققىچە نەگە يوقالدىڭ؟! — غەزەپ بىلەن ۋاقىرىدى دادىسى.

قورقۇپ كېتىۋاتقان ئەكبەر دادىسىنىڭ غەزەپلىك ۋاقىرىشىدىن تېخىمۇ قورقۇپ كەتتى-دە، خۇددى سانى كۆرگەن چۈجە كاتەككە قاچقاندەك، تېزگىنە پېتى ئۆيىگە يۈگۈردى.

ئەكبەر تار ھوجرىسىدىلا ئاپىسىغا تۇتۇلدى. ئاپىسى ئۇنىڭ قۇلىقىنى تولغاپ تۇرۇپ سوراشقا ئالدى:

— ماۋۇ بەز قۇلاق گەپ ئاڭلامدۇ-يوق؟! مەن تۈنۈگۈن ساڭا نېمە دېگەن؟ — ئەكبەر قۇلىقىنىڭ ئاغرىقىغا

چىدىماي قىقىراپ كەتتى، — گەپ قىلە! ... شۇ چاقىقىچە نەدە يۈردۈڭ؟

— ئادىشىمنىڭ ئۆيىدە ...

— ھە؟! ئادىشىمنىڭ ئۆيىدە؟ يەنە شۇ رەھىمجاننىڭ لوكچىكى بىلەن ئوينىدىڭما؟

— ئوينىمىدىم ...

— ماڭە! ئۆيگە كىر، سەن بىلەن ئوبدانراق بىر سۆزلىشەي، — ئەكبەرنىڭ ئاپىسى ئۇنىڭ ئورۇق كىچىككىنە قولىنىڭ بىغىشىدىن سۆرىگىنىچە ئۆيگە ئېلىپ كىردى-دە، كاسىسىغا بىر نەچچە شاپىلاق ئۇردى. بالا يالاڭ ئىشتان ئۈستىدىن تەككەن شاپىلاقتا چىدىيالماي ئاۋالقىدىنمۇ قاتتىق ۋاقىراپ يىغلىدى.

ئەكبەر يىغىدىن ئۆزىنى ئاران توختىتىپ تۇرغاندا سىرتتىن كىرگەن دادىسى:

— بۇ يىغلىغىنىڭغا نېمە بولىدى؟ — دەپ سورىدى ئەكبەرنىڭ ئاپىسىدىن.

— نېمە بولاتتى؟ گەپ ئاڭلىمىغان قۇلاقنى سوزۇپ قويدۇم.

— ئوبدان قىپسەن، بالا دېگەننى مۇشۇنداق ئەدەپلەپ تۇرمىسا يامان يولغا كىرىپ كېتىدۇ. بۇ شۇم ھېلىتىنلا داپ دارىڭلىغان ئىشەك ھاڭرىغان يەردە يۈرسە، كېيىنچە نېمە بولماقچى؟ بۇندىن كېيىن گەپ ئاڭلىمىسا تازا سال!

ئەكبەر ئەسلىدە: «ئاپام ئۇردى...» دەپ دادىسىغا داتلىماقچى ئىدى، لېكىن دادىسىنىڭ بۇ گېپى بىلەن دېمى ئىچىگە چۈشۈپ جىم بولۇپ قالدى.

* * *

ئەكبەر ئەتىسى ئەتىگەندە مەكتەپكە كەلدى. ئۇ ئاخشام ئاپىسىدىن يىگەن شاپىلاقنى ئالىقاچان ئۇنتۇپ كەتكەن ئىدى. لېكىن ئۇ مەكتەپ مەيدانىدا ئويناۋاتقان ئويۇنچى باللارغا دەرھاللا ئارىلاشالمىدى. باللارمۇ ئۇنى ھە دېگەندىلا ئۆز قاتارىغا قوشمايتتى. چۈنكى ئۇ ئىگىزدىن سەكرەش، تەڭگە تاتالاش، لەڭگەر تاقتاق دېگەندەك ئويۇنلارغا يېقىنمۇ كەلمەيتتى؛ ئىلاجىسىز ئۇياقتا تۇرسۇن، سىرىلمىدىن سىرىلىپ ئويناشتىنمۇ قورقاتتى؛ ئۇنىڭ بىردىن-بىر يۈرەكلىك قاتنىشىدىغان ئويۇنى مۈكۈ-مۈكۈلەڭ ئىدى. خالاس! ئۇنىڭ دوستى شاۋكەتچۇ؟ ئويۇن دېسە جان بېرىدۇ. ئۇ بىلمەيدىغان ئويۇنمۇ يوق!... ئەكبەر شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ئۇنىڭغا ئامراق، ئۇنىڭ يۈرۈش قىلىقلىرىغا ھەۋەس قىلىدۇ... ئەپسۇس، ئۇنىڭدىكى باتۇرلۇقنىڭ تونىدىن بىرى ئەكبەردە بولسىچۇ؟... ئەكبەرمۇ ئۇ چۈشكەن سارغايدىغا چۈشۈپ باقسا... ئۇنىڭغا ئوخشاش قاش-كۆزنى ئېتىپ ئۇسۇل ئويناپ باقسا... ئۇنىڭ كۆزى لەڭگەر تاقتاقنىڭ ئۇچىغا مىخلىنىپ، بىر كۆتىرىلىپ، بىر پەسكە چۈشۈپ ئويناۋاتقان شاۋكەتكە چۈشتى-دە، ئۇدۇللاپ ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى.

— ئويناماسەن؟ — دېدى شاۋكەت ئەكبەرگە قاراپ.

— ياق.

— كېلە، ئىككىمىز ئوينايلى.

شاۋكەت لەڭگەر تاقتاقتا ھەۋەس بىلەن ئويناۋەردى. ئۇ ئاشۇنداق ئويۇندىن باشقىنى بىلمەيدىغان بالىمۇ؟ ياق! ئۇ ئەكبەرلا ئەمەس، سىنىپ مۇدىرى ۋە پۈتۈن سىنىپ كوللېكتىپى ئېتىراپ قىلىدىغان، ئويۇنغىمۇ، دەرسكىمۇ ئۇستا،

بىلىگە ئىككى بالداق بەلگىسى تاقىغان ئەترەت باشلىقى! ئۇ ئەمدى ئىزچىللىق ياشقا كىرىۋاتىدۇ، پۈتۈن سىنىپ ئىچكى ئەللىك نەپەر ئوقۇغۇچىنىڭ بىرىدەك، ھەتتا پۈتۈن سىنىپنى باشقۇرالايدۇ...

قوڭغۇراق چېلىندى. ئەكبەر دوستى شاۋكەت بىلەن قول تۇتۇشۇپ يۈگۈرگىنىچە، سىنىپقا كىرىپ ئۆز پارتىسىدىن ئورۇن ئالدى.

مۇئەللىم دەرس ئۆتۈشتىن ئاۋال ئالدىنقى كۈنكى دەرستە ئۆتۈلگەن بىر شېئىرنىڭ ئاخىرقى بىر كۇبلېتىنى يادلاپ بېرەلەيدىغانلارنىڭ قول كۆتىرىشىنى تەلەپ قىلدى.

ساۋاقداشلارنىڭ ھەممىسى قول كۆتەرمىدى، مۇئەللىمنىڭ تەلىپىنى زەڭ قويۇپ ئاڭلىغان ئەكبەر ئۇ بىر كۇبلېت شېئىرنى دەرھاللا ئېسىگە ئالدى ـ دە، كۆڭلىدە ياتلىدى:

«ئۇچار قۇشلار قاناتىمىز،
ئۇچالمايدۇ ئاسماندا.
ئۆگەنمەك ئىلىم ـ پەن،
قالمىز زور ئارماندا.»

بىراق ئۇ ئورنىدىن دەس تۇرۇپ جاۋاب بېرىشكە جۈرئەت قىلالمىدى. ئۇنىڭدىن بىر مىنۇت ئۆتمەي بولغاي، شاۋكەت قولىنى كۆتەردى ـ دە، شېئىرنى توغرا ياتلاپ بېرىپ، ئوقۇتقۇچىنىڭ ماختىشىغا ئېرىشتى.

دەرستىن چۈشكەن ئەكبەر يەنە دوستى شاۋكەت بىلەن بىللە قايتتى. شاۋكەت ئۆيىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە:

ـ يۈر، بىزنىڭكىدە بىردەم ئويناپ كەت، ـ دېدى.
ـ ياق.
ـ بولۇپ، ئويۇنمىساق تاپشۇرۇق ئىشلەيمىز.

AltunOq

— ياق، ئۆيگە بېرىپ...

— ئەمىسە مەن سېنىڭكىگە بارايمۇ؟

— ...

— ئەمىسە بىردەمدىن كېيىن كېلەمسەن؟

— ...

ئەكبەردىن جاۋاپ ئالالمىغان شاۋكەت:

— كەلمىسەڭ ئوينىمايمىز، — دېدى-دە، ئۆيىگە كىرىپ كەتتى.

يالغۇز قالغان ئەكبەر خىيال بىلەن ئۆيىگە كېتىۋاتاتتى: «ئۇنىڭ ئاپىسى، دادىسىمۇ ساۋاقداشلىرى بىلەن بىللە ئۆيدە تاپشۇرۇق ئىشلەشكە يول قويىدۇ... شاۋكەت كىنودا چىققان بالىلارنى دورىيالايدۇ، «كىنو ئەرتىسى بولىسەن» دەيدۇ تېخى... راست، ئۇ ئۇسۇل ئويناپ تېلېۋىزوردىمۇ چىقتى... مەنچۇ؟ — ئەكبەر ئۆزىنى شاۋكەتكە سېلىشتۇرۇپ ئۇنىڭدا ھەممە بىر نەرسىنىڭ ئۆزىگە نېسىپ بولمايۋاتقانلىقىنى ھېس قىلاتتى-يۇ، ئۇنىڭ نېمىلىكىنى تازا ئاڭقىرالمايتتى. — كىتاب، دەپتەر، قېرىنداش... ئۆچۈرگۈچىمۇ بار... چاپىنىمۇ شاۋكەتنىڭكىگە ئوخشاش. بىراق مېنىڭ...» ئۇنىڭ خىيال يىپى تۇساتتىن ئۈزۈلدى. چۈنكى ئۇ ئۆيىگە يېقىنلاشقاندا ئاپىسى ئىشىك ئالدىدا ئۇنىڭغا قاراپ تۇراتتى...

* * *

كىچىك دوستلار، ئەكبەر ئەدەپلىك، بوۋاقى، ئەقىللىق بالا... ئۇ ئۆزىگە كەملىك قىلىۋاتقان بىر نەرسىنى ھېس قىلىۋاتىدۇ، لېكىن نېمىلىكىنى بىلەلمەيۋاتىدۇ؛ ئۇنىڭغا نېمە كەم؟ ياردەم قىلىڭلار!

يەر ئاستى «سەددىچىن سېپىلى»

ئابدۇقادىر يۇنۇس

زېمىنىمىزدا مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىغا تونۇش «يەر ئاستى سەددىچىن سېپىلى» بار. بىز بۇنى كارىز دەپ ئاتايمىز.

كارىز تىك قۇدۇق، يەر ئاستى ئېرىقى، يەر يۈزى ئېرىقى، يەر ئاستى سۇلىرى بىلەن يەر يۈزىدىكى ئېرىقلارنىڭ تۇتىشىدىغان جايىدىكى كۆلچەك قاتارلىق قىسىملاردىن تۈزۈلىدۇ. يەر يۈزىدىن ھەر 20 — 30 مېتىردا بىر تىك قۇدۇق قېزىلىپ، يەر ئاستى ئېرىقچىلىرىنى (كارىزلارنى) تۇتاشتۇرىدۇ. تىك قۇدۇقلارنىڭ چوڭقۇرلۇقى سۇ باشلاش ئورنىدىن سۇ چىقىرىش ئورنىغىچە بەلگىلىك يانتۇلۇق بويىلاپ پەيدىن-پەي قىسقىراپ بارىدۇ. تىك قۇدۇقنىڭ ئەڭ چوڭقۇرى بەزى ئەھۋاللاردا 100 مېتىرغىچە يېتىدۇ. كارىزنىڭ ئۇزۇنلۇقى ئادەتتە 3 كىلومېتىردىن 30 كىلومېتىرغىچە سوزۇلىدۇ.

كارىز كۆپىنچە ئەۋزەللىكلەرگە ئىگە. ئۇنىڭ تۇزۇلۇشى ئاددىي، دىنامىكىلىق كۈچ ۋە ئۈسكۈنىلەرنى تەلەپ قىلمايدۇ. يىل بويى سۇ ئېقىپ تۇرىدۇ. سۇ مىقدارىمۇ تۇراقلىق بولىدۇ. كارىز سۈيى قىش كۈنلىرى ئىللىق، ياز كۈنلىرى سالقىن

ۋە ئەينەكتەك سۈپ-سۈزۈك. سۈنىڭ سۈپىتىمۇ ياخشى، مىنېراللىنىش دەرىجىسى تۆۋەن.

شىنجاڭدا كارىز خېلى كۆپ، بۇلار ئاساسەن قۇمۇل، پىچان، تۇرپان، توقسۇن، گۇچۇڭ، مورى، ئارا تۈرۈك، باركۆل ئەتىراپلىرىغا تارقالغان. تۇرپان ئويمانلىقىدا كارىز ئەڭ كۆپ ۋە ئەڭ ئۇزۇن. 1957-يىلدىكى ئىستاتىستىكىلىق مەلۇماتقا ئاساسلانغاندا، تۇرپاندىكى كارىزلارنىڭ ئۇزۇنلۇقى 4000—5000 كىلومېتىردىن ئاشىدىكەن. بۇ، ئۈرۈمچى بىلەن بېيجىڭنىڭ ئارىلىقىدىنمۇ ئۇزۇن. بۇ كارىزلارنى كولاش جەريانىدا قېزىپ چىققان تاش-توپىلار بىر مىليون كۇب مېتىرغا بارىدۇ. بۇلاردا ئېگىزلىكى ۋە كەڭلىكى 2 مېتىردىن قىلىنىپ تام قوپۇرۇلسا 3000 كىلومېتىردىن ئېشىپ كېتىدۇ. شۇڭا، كارىزنى ئۇيغۇر مىللىتى مەيدانغا كەلتۈرگەن يەر ئاستى «سەددىچىن سېپىلى» دەپ غورۇرلىنىمىز.

ئادەتتە يالغۇز كارىزدىن 400—850 كۇب مېتىر سۇ چىقىدۇ، بەزى كارىزلاردىن 7000 كۇب مېتىرغىچە سۇ چىقىدۇ. بۇ كارىزلارنىڭ يىللىق سۈيى 900 مىڭ كۇب مېتىر بولۇپ، ئۈرۈمچى دەرياسىنىڭ يىللىق ئومۇمىي ئېقىن مىقدارىدىن 3 ھەسسە كۆپ.

٨ باشقىلارنىڭ يېتەرسىزلىكىنى مەسخىرە قىلىش، ئۆزىدە يەنە بىر خىل يېتەرسىزلىكنىڭ پەيدا بولغانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ.

ئىككى مىڭ يىلدىن بۇرۇنقى كونۋېرت

ئەخمەت رەشىت

كىچىك دوستلار، سىلەر يېقىنقى ئاكا-ھەدە، ئۇرۇق-تۇغقان ۋە يېقىن دوستلىرىڭلارغا خەت ئەۋەتكەندە كونۋېرت ئىشلىتىسىلەر، لېكىن ئەڭ بۇرۇنقى كونۋېرت قانداق، قاچان ۋە كىملەر تەرىپىدىن كەشىپ قىلىنغانلىقىنى بىلەمسىلەر؟ بۇ بۇندىن كېيىن يەنىمۇ چوڭقۇر تەتقىق قىلىشقا تېگىشلىك مەسىلە بولۇپ، بۇنىڭغا ئارخېئولوگىيىلىك قېزىلمىلار ئارقىلىق جاۋاب تېپىشقا توغرا كېلىدۇ.

شىنجاڭ مۇزېيى جەنۇبىي شىنجاڭ ئارخېئولوگىيە تەكشۈرۈش ئەترىتى 1959-يىلى خوتەن ۋىلايىتى نىيە ناھىيىسىنىڭ شىمالىدىكى 150 كىلومېتىر يىراقلىقتىكى نىيە قەدىمىي شەھەر خارابىلىقىدىن قۇم ئاستىدا كۆمۈلۈپ قالغان بىر ئۆينى (ئارخېئولوگىيىلىك قېزىش نومۇرى MN03 — 01) قېزىپ، نۇرغۇنلىغان قىممەتلىك مەدەنىي يادىكارلىقلارنى تاپتى. يادىكارلىقلار ئىچىدە كىشىنى ئۆزىگە ئالاھىدە جەلپ قىلىدىغان بىر دانە ياغاچ تاختىدىن ياسالغان كونۋېرت بار، ئۇ «پېچەتلەنگەنلىك» پېتى ساق ھالەتتە ساقلانغان. كونۋېرت ئەنجام، ئەپچىل، پۇختا ياسالغان بولۇپ،

ئىككى پارچە تاختاي ماتېرىيال قىلىنغان: بىرىنچى تاختاي
(كونتۇرتىنىڭ ئاستىنقى قىسمى) ئۈززۈنراق بولۇپ ئۇزۇنلۇقى
16.1 س م، قېلىنلىقى 0.4 س م، ئىككىنچى تاختاي

(ئۈستى قىسمى) ئۇزۇنلۇقى 11.5 س م، ئوتتۇرىسىنىڭ
قېلىنلىقى 1.4 س م، تاختايلارنىڭ كەڭلىكى ئوخشاشلا
5.7 س م كېلىدۇ، ئۈستىدىكى تاختاينىڭ ئوتتۇرىسىدىكى

3.1 × 3.5 س م جايى 0.8 س م ئويۇلغان.

تاختايلارنىڭ بىر يۈزىگە يازماقچى بولغان سالام خەت

AltunOq

يېزىلىپ، خەت يېزىلغان يۈزى بىر - بىرىگە جۈپلەشتۈرۈلۈپ، تاختايلارنىڭ ئوتتۇرا قىسمى ئۈچ جايدىن كەندىر يىپ بىلەن باغلانغان، تۈگۈچلەرنى 0.8 سم ئويۇلغان جايغا كەلتۈرۈپ، تۈگۈچلەر ئۈستىگە يۇڭ ئارىلاشتۇرۇلغان سېغىز لاي چاپلاپ ئۈستىگە تامغا بېسىلغان. بىرىنچى تاختاينىڭ ئارقىسىغىمۇ يىپلار ئۈستىدىن لاي چاپلاپ تامغا بېسىلغان. مۇشۇ ئۇسۇلدا 1 -، 2 -، 3 - رەسىمدىكىدەك مۇكەممەل كونۋېرت ياسىلىپ چىققان. كونۋېرتنىڭ يۇقۇرقىدەك مۇكەممەل، پۇختا ياسىلىشىدىن مەخپىيەتلىكنىڭ ئاشكارىلانماسلىقتا چوڭ رول ئوينىغانلىقىنى بىلىۋالىمىز. ئەگەر كونۋېرتتىكى يىپلار ئۈزۈلۈپ تامغا بۇزۇلغان بولسا، مەخپىيەتلىك ئاشكارىلانغان بولۇپ، خەت تاپشۇرغۇچى ئېغىر جازاغا تارتىلىدىغانلىقىنى چۈشىنىشكە بولىدۇ.

ئارخېئولوگىيە خادىملىرىنىڭ تەتقىقات نەتىجىلىرىدىن قارىغاندا، نىيە قەدىمىي شەھەر خارابىلىقى مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 3 - ئەسىردىن مىلادىيە 5 - ئەسىرگىچە بولغان ئارىلىقتا ئىشلىتىلگەنلىكى ئىسپاتلاندى. دېمەك، بۇ خىل ياغاچ كونۋېرت بۈگۈندىن ئىككى مىڭ يىل بۇرۇن «نىيە دۆلىتى» دە ياشىغان ئەجداتلىرىمىز تەرىپىدىن ئىجات قىلىنغان.

كونۋېرتنىڭ ئالدى يۈزىنىڭ ئۈستىگە ئۈچ قۇر، ئاستىغا ئىككى قۇر، ئارقا يۈزىگە بىر قۇر خەت يېزىلغان. بۇ خەتلەر خەت ئالغۇچى بىلەن ئەۋەتكۈچىنىڭ ئادرېسى بولۇشى مۇمكىن.

كونۋېرتتىكى خەتلەر قەدىمقى خەتتە يېزىلغان بولغاچقا، مەزمۇنى ئۈستىدە يېزىق تەتقىقاتچىلىرىمىز ئىزلىنىۋاتىدۇ. ئالىم ئاغىلار يېقىن كەلگۈسىدە تامغا بېسىلغان بۇ «مەخپىي خەت» نىڭ سىرىنى ئېچىپ، بىز كىچىك دوستلار بىلەن يۈز كۆرۈشتۈرگۈسى.

سۇن ۋۇكۇڭنىڭ ئاتوم دۇنياسىنى قالايمىقان قىلىشى

(بېشى ئۆتكەنكى سانلاردا)

سۇن ۋۇكۇڭ يەنە ئەرشنى قالايمىقان قىلىشقا كەتتى. ئۇنىڭ كۆز بوياش ئۇچۇقىدىلا دېڭىزغا ئۆزىنى تاشلىغانلىقىنى ھېچكىمنۇ بىلمىدى. ئۇ دېڭىزدا يېرىم سائەت ئۈزۈرۈپ ئوينىدى. دېڭىزنىڭ تېيىز جايلىرىدا بەرپا قىلىنغان خەيدەي ۋە دەرەخزارلىقلارنى كۆردى. ئاندىن دېڭىز ئاستىدىكى نېفىت بۇرغىلاش جازىسىغا يامىشىپ سۇ ئۈستىگە چىقتى ...

نېفىت ئىشچىسى دەرھال مىلتىقنى قولىغا ئالدى. ئەمما، ئۇ مىلتىقنى ئېلىپ بولغىچە سۇن ۋۇكۇڭ غايىپ بولدى. ئىشچى يۇقۇرىغا قاراپ، ئۇچۇپ كېتىۋاتقان بىر قۇشنى كۆردى.

نېفىت ئىشچىسى قۇشقا قارىتىپ ئىككى پاي ئوق ئاتتى، ئوق تەگمىدى. ئۇ ناھايىتى تېز ۋە ئېگىز ئۇچقاچقا بىردەمدىلا كۆزدىن يوقالدى.

شۇنداق قىلىپ، سۇن ۋۇكۇڭ مىڭلاق ئاتقان پېتى ئاي

ئوردىسىغا بېرىپ ئويناماقچى بولدى.

پەن-تېخنىكا ئاخبارات ئورنىدىكى خادىم تېت-تېت بولۇپ، باشلىقتىن ئايغا چىقىپ سۈنۋۇكۇڭنى تۇتۇپ كېلىشكە رۇخسەت قىلىشنى ئۆتۈندى.

— ھاجىتى يوق. — سۈنۋۇكۇڭ ئاي ئوردىسىدىمۇ دەككە سىنى يەپ زىيان تارتىدۇ. بىز تېلېۋىزوردىن بۇ ئويۇننىڭ قانداق ئۆزگىرىدىغانلىقىنى كۆرەيلى، — دېدى پەن-تېخنىكا ئاخبارات ئورنىنىڭ باشلىقى تولۇق ئىشەنچ بىلەن. ئۇ ئارقىدىنلا، سۈنۋۇكۇڭنى تۇتۇشقا دىققەت قىلىشنى ئايدا تۇرۇشلۇق باش پونكىتقا ئۇقتۇردى ھەمدە 8-نومۇرلۇق سۈنئىي ھەمراھ پونكىتقا ئۇنىڭ كەينىدىن ئاتوم راكېتاسىنى ئەۋەتىپ قوغلاش ھاجەتسىز، دەپ ئۇقتۇرۇپ قويدى.

تېلېۋىزوردا ئاي پەيدا بولدى، ئۇنىڭ ئۈستىدىكى نۇرغۇنلىغان ھالقىسىمان تاغلار ئوچۇق كۆرۈنەتتى.

— مانا بۇ ئاي، — باشلىق ئېلېكتر كونۇپكىسىنى تولغىشى بىلەنلا، ئاي ئۈستىدىكى ئەھۋاللار ئېكراندا نامايەن بولدى.

سۈنۋۇكۇڭ بۇ چاغدا ئايغا قاراپ مەللاق ئېتىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ يەنە بىرنەچچە مەللاق ئاتسىلا ئايغا يېتىدىغانلىقىنى ئويلاپ، خۇشاللىقىدىن يۈرەكلىرى دۈپۈلدەپ كەتتى. ئۇ توختاپ تۇرۇپ سىنچىلاپ قارىدى. ئۇشتۇمتۇت ئايدىن چاقنىغان كۈچلۈك نۇر سۈنۋۇكۇڭنىڭ كۆزىنى ئاچتۇرماي قويدى. ئەسلىدە ئايدا ئاتوم پارتلىتىش ئارقىلىق كان قېزىۋاتاتتى. بىردەمدىن كېيىن كۈچلۈك نۇر يوقىدى. سۈنۋۇكۇڭ ئۇ يەردە نېمە ئىش بولغانلىقىنى ئېنىق كۆرەلمەي، «ئىش چاتاق ئوخشايدۇ، تېزرەك بارمايلا قوياي»

دىگەن چىكىرگە كەلدى-دە، ئارقىسىغا مۇللاق ئېتىپ قايتىپ كەتتى.

سۈن ۋۇكۇڭ يەنە بىر نەچچە ئاينىڭ يەر شارىنى ئايلىنىپ ئالەم بوشلۇقىدا يۈرگەنلىكىنى كۆردى. كائىناتتا تەخسىگە ۋە سائەتلىكتا ئوخشايدىغان بۇ نەرسىلەر نېمىسىنۇ ئاي بولسۇن؟ سۈن ۋۇكۇڭ ئۇلارنىڭ سۈنئىي ھەمرا ئىكەنلىكىنى بىلمىدى، ئۇلارنىڭ ئىچى يېرىم-يېرىم بولۇپ ئادەم باردەك قىلاتتى. — ئەجەبا بۇ قانداقسىغۇ نەرسە بولسۇن؟ كىرىپ كۆرۈپ باقايچۇ، — دەپ ئويلىدى سۈن ۋۇكۇڭ ۋە ئالغا قاراپ مۇللاق ئېتىپ يۈرۈپ كەتتى. ئىشتىن يەنە چاتاق چىقىدىغانلىقى ئۇنىڭ ئېسىگە نەدىن كەلسۇن؟ كۆزلىمىگەندە، سۈنئىي ھەمرادىن قوپۇپ، بىرلىكتەن ئاتوم راكېتاسى ئۇدۇل سۈن ۋۇكۇڭغا قاراپ ئېتىلىپ كەلدى.

سۈن ۋۇكۇڭ نەگە قاچسا ئاتوم راكېتاسىمۇ شۇ ياققا قوغلاپ ماڭدى. سۈن ۋۇكۇڭ دەرھال بۇرۇلۇپ يەر شارىغا قاراپ قاچماقچى بولۇۋىدى، راكېتامۇ يەنە ئارقىسىدىن تاپ بېسىپ قوغلاپ، سۈن-

ۋۇكۇڭنى قارا تەرگە چۆمدۈرۈپ، ھاسىرىتىپ قويدى.

پەن-تېخنىكا ئاخبارات ئورنىنىڭ باشلىقى ئۇقتۇرۇشنى تاپشۇرۇپ ئالدى ھەمدە يولداشلار بىلەن بىللە بۇ ئاخىرقى فىزىك ئويۇننى كۆرۈپ ئولتۇردى.

قاراڭلار! ئاتوم راكېتاسى سۇن ۋۇكۇڭغا يېتىشەيلا دەپ قالدى. سۇن ۋۇكۇڭ بۇ نەرسىنىڭ ئۆزىنى نىمىشقا شۇنچىۋالا قوغلاۋاتقانلىقىنى چۈشەنمەيتتى، ئۇ، بۇ راكېتانىڭ ئالدىغا ئورنىتىلغان ئېلېكترومانگىنت بىلەن ئۆزىنىڭ قولىدىكى ئالتۇن زەر باغلىغان كالتەكنىڭ كۈچلۈك تارتىشىۋاتقانلىقىنى بىلمەيتتى.

باشقا ھېچ ئىلاجى تاپالمىغان سۇن ۋۇكۇڭ ئاخىرقى چارىنى ئىشلىتىش قارارىغا كەلدى: ئۇ ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ ئالتۇن زەر باغلىغان كالتەكنى راكېتاغا ئاتتى. كالتەكنى تارتىۋالغان راكېتا بىر ئايلاندى-دە، سۇنئىي ھەمراھقا قايتىپ كېتىپ قالدى. كۆڭلى ئارامىغا چۈشكەن سۇن ۋۇكۇڭ دەرھال يەر شارىغا قاراپ سەپەر قىلدى. سۇن ۋۇكۇڭ «ئەرشنى پاراكەندە قىلىش» بۇياقتا تۇرسۇن، ئەكسىچە ئالتۇن زەر باغلىغان كالتىكىدىنمۇ ئايرىلىپ قالدى. ئۇ پېتىۋاتقان قوياشقا قارىغان پېتى دېڭىز بويىدىكى قوملۇقتا ئولتۇرۇپ ئويغا چۆمدى.

سۇن ۋۇكۇڭنىڭ نىمىلەرنى ئويلاپ ئولتۇرغىنىنى ھېچكىم بىلمەيتتى، ئۇ بىردىنلا ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ بىرلا دۇللاق ئاتتى-دە، ئېكراندىن غايىب بولدى.

ئۇ نەگە كەتكەندۇ؟

باشلىق ھەممە يەرگە تېلېۋىزورلۇق تېلېفون بېرىپ

ئۇنىڭ ئىز-دېرىكىنى قىلسەۋ، سۇن ۋۇكۇڭ تېپىلمىدى...

ئۇشتۇمتۇت شياۋۋاڭ تېلېفون بېرىپ مۇنداق دېدى: مەكتەپتىن قايتىپ كېلىپ سۇن ۋۇكۇڭ بىلەن ئۆيدە ئۇچرىشىپ قېلىش خىيالىغىمۇ كەلمىگەن ئىكەن، مەن ئۇنى تۇتۇۋالاي دېگىچە، ئۇ «غەرپكە ساياھەت» نىڭ ئىچىگە لىككىدە قىلىپ سەكرەپ كىرىۋالدى-دە، رەسىمدىكى سۇن ۋۇكۇڭغا ئايلىنىپ قالدى.

(تۈگىدى)

بىر-بىرىنىڭ ئازغىنە كەمچىلىكىنى ئەپۇ قىلالمايدىغان كىشىلەر قەدىناس دوست بولالمايدۇ.

بوالېيو

دوست بولۇشنى بىلمەك، ئۆزەڭگە دوست تاپالايسەن

ئاسمىن

بۈگۈندىن كېيىنكى يۈز يىل ئىچىدە ئامېرىكىلىقلارنىڭ بويى بىر - ئىككى ئىنگىلىز سۇڭى ئېگىزلەيدۇ

دورىگەرلىك، سەھىيە، يېمەكلىك ۋە تەنتەربىيە ھەركىتى ئۈزلۈكسىز يۈكسىلىپ تۇرغانلىقتىن، ئامېرىكىلىقلارنىڭ بويى ئېگىزلەيدۇ. ئامېرىكىلىقلار شەھەر ئەتراپىدا ماكان تۇتىدىغان بولىدۇ. ئەمما ئۇ يەردە ھازىرقىدەك 35 يىل ئەمەس، بەلكى 50 يىل ئولتۇرىدىغان بولىدۇ. شەھەرلەردە ئۆيلەر قالمايدۇ. ھەشەمەتلىك ئېگىز بىنالارنىڭ بىر يەرگە توپلىنىپ قېلىشى قانۇنسىزلىق بولىدۇ. ئۆيدىن ئىشخانىغا بېرىش ئۈچۈن بىر نەچچە مىنۇتلا كېتىدۇ. ئاپتوموبىل كىرا ھەققى بىر يۈك بولىدۇ.

ھاۋانىڭ ئىسسىق - سوغاقلىقى جۈمەك ئارقىلىق باشقۇرۇلىدۇ

كەلگۈسىدە خۇددى بىز ھازىر مۇنچا سۇلىرىنىڭ ئىسسىق - سوغاقلىقىنى جۈمەك بىلەن باشقۇرغىنىمىزدەك، كىشىلەر ئۆي ئىچىدىكى ھاۋانى جۈمەك ئارقىلىق كونتىرول قىلالايدۇ. شەھەردىكى ھاۋا تەڭشەش مەركىزى ئۆيلەرنى بۇ خىل سوغۇق ۋە ئىسسىق ھاۋا بىلەن تەمىنلەپ تۇرىدۇ.

پىشىق يىمەكلىكلەرنىڭ سېتىلىشى

بولكا دۇكانلىرى زور مىقداردا ئاشلىق سېتىۋېلىپ پىشىق يىمەكلىكلەرنى ئىشلەيدۇ. بۇنىڭ سېتىلىش نەرقى ئائىلىلەردە ئىشلەنگەن يىمەكلىكلەرنىڭكىدىن كۆپ ئەر-زان بولىدۇ. بۇ يىمەكلىكلەر بىسىم بىلەن يەتكۈزگۈچى تۇ-رۇبا ئورنىتىلغان ئۆيلەردە ياكى ئاپتوماتىك ماشىنىلاردا ھەم ئىسسىق، ھەم سوغاق ھالەتتە ساقلىنىدۇ. قاچا-قۇ-چىلار تاماق يېيىلىپ بولغاندىن كېيىن تەم تەكشەش ئىر-كىتىگە يۇيۇش ئۈچۈن ئەۋەتىپ بېرىلىدۇ. بۇ خىل زور كۆ-لەمدىكى پىشىق يىمەكلىكلەرنىڭ تەمىنى تەكشەش ئاشخانىلاردا ئەمەس، بەلكى ئېلېكترلەشكەن زاۋۇتلاردا ئېلىپ بېرىلىدۇ.

پويىز سائىتىگە 150 ئىنگلىز مىلى يول باسىدۇ

يەۋتوكائىدا تېز پويىز سائىتىگە 150 ئىنگلىز مىلى يول يۈرىدۇ. بۇ خىل تېز پويىزغا ئولتۇرغان كىشى نيۇيوركتىن سان-فرانسىسكوغا بىر كېچە-كۈندۈزدە يېتىپ بارىدۇ.

ھەر بىر ئادەم پىيادە 10 ئىنگلىز مىلى يول يۈرەلەيدۇ

تەنتەربىيە — مەكتەپلەرنىڭ ئاساسلىق دەرسى. ھەربىر ئالىي، ئوتتۇرا مەكتەپ ۋە ئىدارە-ئورگان، تەشكىلاتـ

لارنىڭ ھەممىسىدە بەدەن چېنىقتۇرۇش ئۆيى بولىدۇ. ھەرقايسى چوڭ شەھەرلەردە ئاممىۋى تەنتەربىيە سارايلىرى قۇرۇلىدۇ. بىر قېتىمدا 10 ئىنگلىز مىلى يولنى باسالمىغان كىشى بەدىنى ئاجىز، كېسەل ھېساپلىنىدۇ.

تېلېفون پۈتۈن دۇنياغا تۇتىشىدۇ

سىمسىز تېلېفون ۋە تېلېگراف يولى پۈتۈن دۇنياغا تۇتىشىدۇ. ئاتلانتىك ئوكياننىڭ مەركىزىدىكى ئەر چىكاگودا تۇرۇۋاتقان ئايالى بىلەن سۆزلىشەلەيدۇ. كىشىلەر ئاپتوماتىك سىگنال ئارقىلىقلا ھەرقانداق توك يولىنى تۇتاشتۇرالايدۇ. تېلېفونىستنىڭ ئۇلاپ بېرىشىنىڭ زۆرۈرىيىتى قالمايدۇ.

نەچچەخىل دورىنى ئىچىشنىڭ
زۆرۈرىيىتى قالمايدۇ

تەن ئەزالىرىنىڭ بىرەرسىنى داۋالاشتا بىۋاستە كېرەكلىك بولمىغان دورىلار ئىستېمال قىلىنمايدۇ. مەسىلەن: ئۆپكىگە ھاجەتلىك بولغان دورا تېرە ئارقىلىق شۇ جاينىڭ ئۆزىگىلا بىۋاستە يەتكۈزۈلىدۇ. دوختۇر ھەركەت قىلىۋاتقان يۈرەكنىلا كۆرۈپ قالماستىن، بەلكى يۈرەكنىڭ ھەرقانداق قىسمىنى چوڭايتىپ سۈرەتكە ئالالايدۇ.

مىللىي بايراملىرىمىز

روزى ھېيت

جۇنەيد بەكرى

روزى ھېيت — شىنجاڭدىكى ئىسلام دىنىغا ئېتىقاد قىلىدىغان مىللەتلەر شۇنىڭدەك پۈتۈن دۇنيادىكى مۇسۇلمانلارنىڭ بايرىمى. بۇ بايرامنى بارلىق مۇسۇلمانلار ئۆز مىللىي ئۆرپ - ئادىتى بويىچە زور تەنتەنە بىلەن ئۆتكۈزىدۇ.

روزا — ئەسلىدە پارسچە سۆز بولۇپ، «كۈن» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. كېيىن بۇ روزا تۇتۇش مەنىسىدە قوللىنىلغان. ئىسلامىيەت ئەقىدىلىرى بويىچە، روزا تۇتۇش ئىسلام دىنىدىكى بەش پەرزنىڭ بىرى. ئىسلام كالېندارى (ھىجرىيە) بويىچە ھەر يىلى 9 - ئاي «رامىزان ئېيى» دەپ ئاتىلىدۇ. ئىسلامىيەت مەنبەلىرىنىڭ قەيت قىلىشىچە، مۇھەممەت ئەلەيھىسسالام ھىجرىيەدىن 12 يىل بۇرۇن (مىلادى 610 - يىلى) رامىزان ئېيىنىڭ بىر كېچىسى ئىسلام دەستۇرى بولغان

Altunoq

«قۇرئان» ئايەتلىرىنى مۇشۇ رامىزان ئېيىدا ۋەھىي تەرىقىسىدە قوبۇل قىلغانمىش. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ھىجرىيىنىڭ 3 - يىلى (مىلادى 624 - يىلى) رامىزان ئېيىنى روزا تۇتىدىغان ئاي قىلىپ بەلگىلىگەنمىش. ئىسلام دىنى بەلگىلىمىسى بويىچە بۇ ئايدا بالاغەتكە يەتكەن ھەر بىر مۇسۇلمان بىر ئاي روزا تۇتىدۇ. روزا تۇتقان ئادەم رامىزان ئېيىدا ھەر كۈنى ئەتىگەن تاڭ ئېتىشتىن بۇرۇن زوللۇق (سوھۇرلۇق) قا قوپۇپ تاماق، يەپ روزا تۇتۇشنى نىيەت قىلىپ، يېمەك - ئىچمەك، ئەيش - ئىشرەتلەردىن خالى بولىدۇ. كەچقۇرۇن كۈن ئولتۇرغاندىن كېيىن بىر يۇتۇم سۇ ياكى تۇز ۋە ياكى ھۆل مېۋە بىلەن ئىپتار قىلىپ، ئاندىن تاماق يەيدۇ. ئادەتتە روزا بىر ئاي تۇتۇلىدۇ. روزا تۇتۇش رامىزان ئېيىنىڭ ئاخىرقى ئاخشىمى تاماملىنىپ، 10 - ئاينىڭ (شاۋۋالنىڭ) 1 - كۈنى روزى ھېيت بايرىمى ئۆتكۈزۈلىدۇ. ئۇزۇن زامانلارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن بۇ دىنىي بايرام زور ئەنئەنىۋى مىللىي بايرام بولۇپ قالغان.

ئادەتتە روزى ھېيت يېتىپ كېلىشتىن بۇرۇن مۇسۇلمانلار ھېيت تەييارلىقىنى كۆرىدۇ. ھەر بىر كىشى ئۆزىنىڭ ھويلا - ئاراملىرىنى، ئىشىك ئالدى، كوچىلارنى سۈپۈرۈپ، سۇ چېچىپ تازىلايدۇ. ئۆي - قورولىرىنى رېمونت قىلىدۇ، تاملىرىنى ئاقارتىدۇ. ئۆيجاقلىرىنى قېقىپ تازىلاپ، ئادەتتىكىدىن پاكىز قىلىدۇ. كىيىم - كېچەك، كىر - قاتلىرىنى يۇيىدۇ، ھېيتلىق كىيىملەرنى تەكتۈرىدۇ، كونىلىرىنى يامايدۇ ۋە چاچ ئالدۇرۇش، يۇيۇنۇش قاتارلىق شەخسىي تازىلىقلىرىنى ئېلىپ بارىدۇ. دېمەك، بۇ مۇناسىۋەت بىلەن ئومۇميۈزلۈك بىر تازىلىق ھەركىتى ئورۇنلىنىدۇ. ھەر بىر ئائىلە نان يېقىش، ساڭزا

سېلىشقا تەييارلىق قىلىدۇ.

روزى ھېيتنىڭ 1 - كۈنى ئەتىگەندە مۇسۇلمانلار مەسچىتتە ياكى بىر خالىي يەرگە يىغىلىپ ئىككى رەكئەت روزى ھېيت نامىزىنى ئوقۇيدۇ. نامازدىن ياندىن جامائەت بىر - بىرى بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشۈپ، بىر - بىرىنىڭ ھېيتىنى مۇبارەكلەيدۇ. كەمبەغەل، غېرىب - غۇرۋالارغا پۇل - پۇچەك بېرىپ سەدىقە قىلىدۇ. ئاندىن كېيىن قەۋرىستانلىققا بېرىپ، ئۆلۈپ كەتكەن ئەجداد - ئەۋلادلىرىنىڭ روھى ئۈچۈن دۇئا - تىلاۋەت قىلىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن توپ - توپ بولۇپ ياكى ئايرىم ھالدا بىر - بىرىنىڭ ئۆيىگە ھېيتلايدۇ.

ئىسلام دىنىنىڭ ھىجرىيە كالېندارى بىلەن مىلادى كالېندارىنىڭ ھېساپلاش ۋاقتى پەرقلىق بولغانلىقتىن (بۇ ئىككى كالېندار 11 كۈن پەرق قىلىدۇ)، مۇسۇلمانلارنىڭ روزا تۇتىدىغان رامىزان ئېيى گاھى ئىسسىق - تومۇز ئايلىرىغا توغرا كەلسە، گاھى قىش - زىمىستان ئايلىرىغا توغرا كېلىدۇ. 1983 - يىلى 6 - ئاينىڭ 12 - كۈنى روزا تۇتۇلۇپ، روزى ھېيت 7 - ئاينىڭ 1 - كۈنىگە توغرا كەلدى. ئەمدى بۇ يىل يەنى 1985 - يىلى 5 - ئاينىڭ 21 - كۈنى روزا تۇتۇلۇپ، روزا ھېيت 6 - ئاينىڭ 20 - كۈنىگە، يەنى تازا ئىسسىق كۈنلەرگە توغرا كېلىدۇ. 2000 - يىللارغا بارغاندا، 11 - ئاينىڭ 8 - كۈنى روزا تۇتۇلۇپ، روزا ھېيت 12 - ئاينىڭ 28 - كۈنىگە، يەنى تازا سوغاق كۈنلەرگە توغرا كېلىدۇ.

بالىلارنىڭ ئاساسىي مۇزىكا ساۋادى بولۇشى كېرەك... مۇزىكا تەربىيىسى ئىنسانىيەتنىڭ زېھنىي كۈچىنى ئاچىدىغان ئەڭ ياخشى يول.

ھېيبورت زېيېر

تەھرىر ئىلاۋىسى:

بېقىندا ئۈرۈمچى شەھەر سايباغ رايونلۇق مائارىپ ئىدارىسى باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ ماقالا يېزىش ۋە داستانلىق نۇتۇق مۇسابىقىسى ئۆتكۈزدى. بىز مۇشۇ مۇسابىقىدا مۇكاپاتقا ئېرىشكەن ماقالىلاردىن بىر قىسمىنى تاللاپ ژۇرنىلىمىزدا ئېلان قىلدۇق. ھەرقايسى شەھەر ۋە مەكتەپلەرنىڭ مۇشۇنداق خىلمۇ-خىل مۇسابىقىلەرنى ئۆتكۈزۈشىنى ھەمدە بۇ مۇسابىقىلەردا مۇكاپاتقا ئېرىشكەن ماقالىلارنى تەھرىر بۆلۈمىمىزگە ئەۋەتىپ بېرىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

مېنىڭ ئوقۇتقۇچىم

ئالىيە ئابدۇراخمان

(ئۈرۈمچى شەھەرلىك 12-باشلانغۇچ مەكتەپ 5-يىللىق 4-سىنىپ ئوقۇغۇچىسى)

قولۇمدا كىتاب، ئۇنى زوق-ئىشتىياق بىلەن ئوقۇماقتىمەن. شۇ دەم ئۆزىنىڭ قىممەتلىك ۋاقتى ۋە يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلىپ، ماڭا مۇشۇ ئىلىم-پەننى ئۆگەتكەن سۆيۈملۈك ئوقۇتقۇچىمنىڭ ئوبرازى كۆز ئالدىمغا كەلدى-دە، ئۇنىڭغا بولغان ھۆرمىتىم ھەسسىلەپ ئاشتى.

سۆيۈملۈك ئۇستازىم، ھېلىمۇ ئېسىمدىن كەتمەيدۇ، مەن يەتتە ياشقا كىرگەن يىلى سىز مېنى قولۇمدىن يېتىلەپ،

سىنىپقا ئېلىپ كىردىڭىز. مەن شۇ كۈندىن **باشلاپ** ئۆزەمنى ئىلىم - پەن گۈزەللىرى بولغان مەكتەپنىڭ جۇشقۇن ھايات دۇنياسىدا كۆردۈم - دە، مۇقەددەس پارتىدىن ئورۇن ئالدىم.

سىز بېشىمنى ئاستىلارچە سىلاپ، تۇنجى قېتىم دەرس ئۆتتىڭىز. تىلىڭىزدىن تۆكۈلگەن بىلىم شەربىتى قەلبىمگە ئېقىپ كىردى. ئاشۇ جاپالىق ئەجرىڭىزدە ماڭا ئوخشاش سانسىز يۈەران كۆچەتلەر ئورمان بولدى.

— سۆيۈملۈك ئۇستاز، بىلىمەن، سىزنىڭ بارلىق قورال- ىڭىز بور، دەپتەر، قەلەم ۋە كىتاپلاردىن ئىبارەت. مۇشۇ قو- راللار بىلەن ۋەتەننى گۈللەندۈرۈش ئۈچۈن گىگانت قەدەم تاشلاپ كۈرەش قىلىۋاتىسىز.

ئەي سۆيۈملۈك ئۇستازىم، خىزمىتىڭىز جاپالىق، تۆھ- پىڭىز بىھېساپ... شۇڭا سىزنى تەرىپلىمەي تۇرالايمەنمۇ؟ بىلىم قوينىغا ئۆزەمنى ئاتماي تۇرالايمەنمۇ؟

سىزنىڭ ئەجرىڭىز مېنى ئىنقىلاپ ئۈچۈن ئۆگىنىشكە چاقىرماقتا. مەن قەلبىمنى سىز قازغان بىلىم بۇلىقى بىلەن سۇغىرىپ، ئۈمىدىڭىزنى يەردە قويماي تىرىشىپ ئۆگىنىپ، ئۇلۇق ۋەتىنىمىزنىڭ زامانىۋىلىشىشىغا ئۆزەمنى بېغىشلايمەن.

باھار

ئەدھەم سۇلتان

(ئۆكتەبىر تىراكتور زاۋۇدى بەرزەنتلەر مەكتىۋى
4 - سىنىپ ئوقۇغۇچىسى)

قىش كۈنلىرى دەرستىن چۈشۈپ، چانا تېيىلىپ ئوي- نايدىغان ۋاقىتلار ئۆتۈپ كەتتى. كۆڭلۈم قانداقتۇر بىر نەر-

سىنى ئىزلەيدىغاندەك قىلاتتى.

بىر كۈنى سەھەردە ئويغىنىپ تۇرۇپ تالاغا چىقتىم. بىردىنلا بۇرنۇمغا يېقىملىق بىر پۇراق ئۇرۇلدى. دەل شۇ چاغدا مەن ئۆگزىمىزدىكى ۋە ھويلىمىزدىكى قارلارنىڭ ئېرىگەنلىكىنى كۆرۈپ، باھار كەلگەنلىكىنى سەزدىم.

ھويلىمىزدىكى كىچىككىنە بىر تۈپ كۆچەتكە بىرنەچچە قۇشقاچ قونۇۋېلىپ، خۇددى باھارنىڭ كەلگىنىدىن خۇشال بولغاندەك، تىنماي ۋىچىرلىشاتتى. مەن بۇنىڭدىن بىر خىل كۆتۈرەڭگۈلۈك ھېس قىلدىم. ھەقىقەتەنمۇ باھار كەلگەن ئىدى.

باھاردا دەل - دەرەخلەر كۆكىرىپ تەبىئەتكە ھۆسن قوشىدۇ. دېھقانلارنىڭ خۇشال كۈنلىرىمۇ باھاردىن باشلىنىدۇ. باھار كېلىشى بىلەن تېرىم ئىشلىرىغا ئالدىرىشىدۇ. ئېتىزلاردا ئەمگەكنىڭ شات ناخشىسى ياڭرايدۇ. ئېرىق - ئۆستەڭلەرنىڭ گىرۋەكلىرىدە يۇمران مايسىلار ئۈنىدۇ. قالغاچ، سوپىتوپىيالاق، قارلىغاچقا ئوخشاش قاناتلىق قۇشلار جەنۇپتىن ئۇچۇپ كېلىدۇ. باھار يامغۇرى ياغىدۇ. باھار يامغۇرىدىن ياشارغان مېۋە دەرەخلىرى رەڭگا - رەڭ چېچەكلەيدۇ. ئادەملەر ھويلىلىرىغا گۈللەرنى تېرىيدۇ. بىزمۇ ھويلىمىزدىكى گۈللۈككە ئەڭ ياخشى گۈل ئۇرۇقلىرىنى تەردۇق ۋە ئۇلارنىڭ تېز ئۈنۈشىنى كۈتۈۋاتىمىز. باھار ئەنە شۇنداق مەنزىرىگە باي، تەبىئەتكە جان كىرگۈزىدىغان گۈزەل پەسىل. شۇڭا مەن باھارنى ئىنتايىن ياخشى كۆرىمەن.

ئەجدادلار ئىزىدىن

مەھەممەتجان ياسىن

(ئۆكتەبىر تىراكتور زاۋۇتى پەرزەنتلەر مەكتىپى 4 - سىنىپ ئوقۇغۇچىسى)

ساۋاقداشلار، بىز ھازىر باياشات، مەدەنىيەتلىك ۋە تەرەققىي قىلىۋاتقان دەۋردە ياشاۋاتىمىز. كىيىم - كېچەكلى-

AltunOq

ۋىمىز تولۇق، يېمەك-ئىچمىكىمىز ئوبدان، تۇرمۇشىمىز پاراۋان...

بۇ ئەجدادلىرىمىزنىڭ ئۇزۇن يىللاردىن بېرى جاپالىق كۈرەش قىلىپ، ئىلىم-پەننى ئۆگىنىپ، تەبىئەت ئۈستىدىن ئۈزلۈكسىز غەلىبە قىلغانلىقىنىڭ، ئىلىم-پەندە يېڭى-يېڭى كەشپىياتلار يارىتىپ، جەمئىيەتنى تەرەققىي قىلدۇرغانلىقىنىڭ نەتىجىسى. توكنى مىسالغا ئالساق، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىشقا باشلىغاندىن بۇيان كىشىلەر تۇرمۇشىدا، جەمئىيەت تەرەققىياتىدا مۇھىم قورال بولۇپ قالدى.

توك بولمىغان بولسا، رادىئو تېلېۋىزورلار بولمىغان بولاتتى؛ مەملىكىتىمىز ۋە دۇنيانىڭ كۈندىلىك ئەھۋالىدىن خەۋەرسىز قالاتتۇق؛ ئۇ بولمىغان بولسا، ئايروپىلان، ماشىنا قاتارلىق قاتناش قوراللىرى بولمىغان بولاتتى؛ كانلارنى ئاچقىلى، نەچچە يۈز مېتىر يەر ئاستىدىكى نېفىتلارنى چىقارغىلى بولمايتتى؛ توك بىلەن سۇ چىقىرىپ، تىراكتوردا يەر ھەيدەپ دېھقانچىلىقنى تەرەققىي قىلدۇرغىلى بولمايتتى... ئەنە شۇنداق مۇھىم نەرسىنى ئىلىم-پەننىڭ كۈچى ۋۇجۇتقا كەلتۈرگەن.

ئىلىم-پەن پۈتمەس-تۈگىمەس بايلىق بۇلىقى. مەن ئەجدادلىرىمىزنىڭ بۈگۈنكى بەختىيار تۇرمۇشىمىز ئۈچۈن جاپالىق كۈرەش قىلغان قەيسەر روھىدىن ئۆگىنىمەن، ئىلىم-پەننى ئىگىلەپ پارلاق كەلگۈسى ئۈچۈن، ۋەتەن، خەلق ئۈچۈن ياراملىق، ئىختىساسلىق ئادەم بولۇشقا تىرىشىمەن.

تاپشۇرۇق

(ھېكايە)

ئابلىكىم ئەبەيدۇللا

(كۇچار ناھىيىلىك 4- ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى)

— ئەسەتجان، تاپشۇرۇقنى ئىشلەپ بولۇپ ئاندىن ئوينىغىن، يۈر ئوغلۇم، — دېدى دادام بىر كۈنى مېنى ئويناۋاتقان يېرىمدىن چاقىرىپ. مەن ئىلاجىسىزلىقتىن ئۆيگە كىرىشكە مەجبۇر بولدۇم.

بۈگۈنكى تاپشۇرۇقتا ئىككى مەسىلە بېرىلگەن ئىدى. بىرىنى مۇزاكىرە ۋاقتىدا باشقىلاردىن كۆچۈرۈۋالغان ئىدىم، پەقەت ئىككىنچى بىر مەسىلىلا قالغان بولۇپ، پۈتۈن ئوي-خىيالىم تېلېۋىزور كۆرۈشتە بولغاچقا، زادىلا ئىشلەشكە كۆزۈم يەتمەيدى، شۇڭا تاپشۇرۇق ئىشلەۋاتقان ئاچامغا يالۋۇرۇشقا باشلىدىم:

— مۇشۇ بىرنىلا ئىشلەپ بېرە ئاچا، بۇندىن كېيىن چوقۇم ئۆزەم ئىشلەيمەن، — دېدىم. ئاچام «ئۆزەڭ كاللاڭنى ئىشلىتىپ ئىشلە» دېۋىدى، ئۇنىڭغىمۇ ئۇنىمىدىم.

ئاچام مەندىن قۇتۇلۇشقا كۆزى يەتمەي ئۇ مەسىلىنى

ماڭا چۈشەندۈرۈپ ئىشلەپ بېرىپ:

— ئەمدى ئۆزەڭ يەنە بىر قۇر كۆرۈپ چىق، ئىشلەش يوللىرىنى ئوبدان ئېسىڭگە ئېلىۋال، — دېدى.

مەن ئۇ مەسىلىگە ئاندا-مۇندا قاراپ قويۇپلا كىتاب دەپتەرلىرىمنى يوغچىغا سالدىم-دە، تېلېۋىزور كۆرىدىغان ئۆيگە چىقتىم.

* * *

شۇ كۈندىن باشلاپ تاپشۇرۇق ئىشلەشتىن قىلچە غەم يېمەيدىغان يېڭى بىر ئادەتنى تاپتىم. تاپشۇرۇق دەپتەر-لىرىمگە يۈز نومۇر تۇتۇشقا باشلىدى. نېمىشقا دېسىڭىز، تاپ-شۇرۇقلارنى يۇقۇرى يىللىقلاردىكى ئوقۇغۇچىلارغا ئىشلىتىدىغان بولۇپ قالغان ئىدىم.

مەن دەپتىرىمدىكى يۈز نومۇر بىلەن باشقا ساۋاقداشلىرىم ئالدىدا ماختىناتتىم. ئوقۇتقۇچىمۇ بىر قېتىم مېنى ئوقۇغۇچى-لار ئالدىدا دەپتىرىمنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ ئالاھىدە ماختىدى.

— ماۋۇنى چۈشەندۈرۈپ قويغىنا ئاداش، — بىللە ئول-تۇرىدىغان ساۋاقدىشىم جاۋاپ كىتابنى ماڭا تەڭلىدى.

— ھازىر ۋاقتىم يوق، — سوغاقلا جاۋاپ بەردىم مەن. ئۇ باشقا گەپ قىلمىدى. لېكىن يەنىلا شۇ مەسىلە بىلەن ئېتىشىۋالغانتى. «يۈز نومۇر ئېلىشنى ئۇقمايدىغان تەخ-مەق» دېدىم ئىچىمدە كۈلۈپ. ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئىمتىھان كۈنلىرىمۇ يېقىنلاشماقتا ئىدى.

* * *

سىنىپ ئىچى جىمجىت ئىدى، ئوقۇتقۇچى ئىمتىھان نومۇرىنى ئوقۇماقتا. مەن دەككە-دۈككە ئىچىدە ئولتۇرالماي

قالدىم، چۈنكى ئىمتىھاندا قانچە مەسىلىنى ئىشلىيەلمىگەنلىكىم ئۆزەمگە ئايان - دە. ئۇ چاغدا مەن دەپتىرىمدىن كۆچۈرۈۋېلىشقا ئۇرۇنغان بولسامۇ، ئوقۇتقۇچىنىڭ سىزىپ قىلىشىدىن قورقۇپ كۆچۈرەلمىگەن ئىدىم ...

مانا نۆۋەت ماڭىمۇ كېلىپ قالدى. يۈرىكىم دۈپۈلدەشكە باشلىدى.

— ئەسەت، — دېدى ئوقۇتقۇچى بىر ئاز توختاپ، — ئەللىك.

بىردىنلا ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدا غۇلغۇلا بولۇشقا باشلىدى. ئۇلار نىمىلەرنىدۇر دەپ ئۆزئارا پىچىرلىشاتتى. قەشىرزدىنى جاراپ ئەكىلىپ بەردى. ئۇ ھەر ئىككىلا پەندىن ئەلا دەرىجىدە ئۆتكەن ئىدى. مەن ئىختىيارسىز مىشىلداپ يىغلىۋەتتىم ...

مۇقاۋىنىڭ 3 - بەتتىكى تېپىشماق سۈرەتنىڭ جاۋابى:

«ئاق مەخمەل پايپاق، كۆك مەخمەل پايپاق» دېگەن سۆز بىرىكمىسىنى توختىماي ئىككى قېتىم تېز دېيەلەمسىز؟

ماختانچاق كەككۈزنىڭ ئاقىۋىتى

ساغىدەم ئابدۇراخمان
(غۇلجا شەھەرلىك 2 - ئوتتۇرا مەكتەپ 3 - يىللىق 1 - سىنىپ ئوقۇغۇچىسى)

بىر كۈنى، بىر ئادەم بازاردىن بىر بورا ۋە بىر پارچە كەككۈز سېتىۋېلىپ كېلىپ ئۆيىگە سېلىپتۇ. شۇ كۈندىن باشلاپ بورا بىلەن كەككۈز بىر ئۆيدە بىللە تۇرۇۋېتىپتۇ. لېكىن كەككۈز ھاكاۋۇرلۇق قىلىپ، بورىنى كۆزگە ئالماي، ھەمىشە ئۆزىنى ماختاپلا تۇرىدىكەن. بۇنىڭغا بورا دەسلەپتە ئانچە ئېرەنسىمەپتۇ، لېكىن بىر كۈنى كەككۈز بەكمۇ ھەددىدىن ئېشىپ:

— سېنى ئۆيىگە سالسىمۇ، سالمىسىمۇ بولىدۇ. قارا مەن نېمە دېگەن يۇمشاق، رەڭدار، خوجايىن ھەر كۈنى مېنىڭ ئۈستىمدە راھەتلىنىپ ئۇيقۇغا كېتىدۇ، سەن بولساڭ قاتتىق، قوپال بىر نەرسە. قاراپتۇر، خوجايىن سېنى ئەخلەت - چاۋىلار ئىچىگە تاشلايدۇ... مانچۇ؟ سەندىن تولىمۇ بىزار بولۇپ كەتتىم... — دەپ كۆرەڭلەپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان بورا ئاچچىقىنى باسالماي:

— مەن سېنى زەي تۇپا يەردىن ئاسراپ تۇرغىنىم ئۈچۈن ئامانسەن، ئەگەر مەن بولمىسام سەن ئاللىقاچان تۇپىغا مىلىنىپ چىرىپ تۈگەشكەن بولاتتىڭ. — دەپتۇ.

كەككۈز يەنىلا ئۆز گېپىنى يورغىلىتىپ:

— سېنى ھەرگىز مەن ئۆز ئۈستۈمدە تۇرغۇزۇۋەرمەيمەن. ۋالاقلىماي يوقال، — دەپ چالۋاقاپتۇ... لېكىن بىر يىلدىن كېيىنلا كەككۈزنىڭ رەڭگى ئۆڭۈپ، يىرتىلىپ كېتىپتۇ. ئۆي ئىگىسى ئۇنى ئاپىرىپ ئەسكى، تۈسكىلەر ئارىسىغا ئاپىرىپ تاشلىۋېتىپتۇ.

AltunOq

كىتاب ئوقۇش قىزغىنلىقىمنى قوزغىدى

3- سىنىپتا ئوقۇۋاتقان چېغىمدا تاپشۇرۇقنىڭ كۆپلۈكى ۋە دەرسنىڭ تەسلىكىدىن دائىم بىزار بولاتتىم.

بىر كۈنى قولۇمغا «ئېدىسون» دېگەن كىتاب چىقىپ قالدى، بىرنەچچە كۈن ۋاقىت چىقىرىپ بۇ كىتابنى ئوقۇپ چىقتىم. ئېدىسوننىڭ ھېكايىسىدىن جاپاغا چىداپ تىرىشىپ ئوقۇغاندىلا، ئادەم كۆزلىگەن مەقسەتكە يەتكىلى بولىدىغانلىقىنى چۈشەندىم. كېيىن «يۈز مىڭ نېمە ئۈچۈن» دېگەن كىتابنىڭ 12 قىسمىنى تولۇق ئوقۇپ چىقتىم. بۇ كىتابنى دېگەندەك چۈشىنەلمىگەن بولساممۇ، ئەمما ئۆگىنىش قىزغىنلىقىمنى قوزغىدى. كۆپ كىتاب كۆرگەنسېرى بىلىمىم ئېشىپ باردى، دەرسلەردىمۇ ياشقا ساۋاقداشلارغا يېتىشىۋالدىم.

ئوتتۇرا مەكتەپكە چىقىشىم بىلەنلا يەنە يېڭى زىددىيەت پەيدا بولدى. دەرس ۋە تاپشۇرۇق كۆپ، كىتاب كۆرۈشكە نەدىكى ۋاقىت؟ ئازراق ئارسالدى بولۇپ قالغىنىمدا تىل - ئەدەبىيات مۇئەللىمى مېنى رىغبەتلەندۈرۈپ، دەرستىن سىرتقى كىتاب ئوقۇشنى قىلچە توختاتماسلىقنى ھەم ھەپتىدە بىر پارچە تەسىرات خاتىرىسى يېزىشنى جېكىلىدى. بۇنىڭ ئۈنۈمى بەك ياخشى بولدى، ئەسلىدە تىل دەرسىدىكى نەتىجەم 80 نومۇر ئەتراپىدىلا بولاتتى، بۇ نۆۋەت بىراقلا 90 دىن ھالقىپ كەتتى. مەن يەنە ھايۋاناتلارغا، ئۆسۈملۈكلەرگە، تارىخقا، كۆنۈكمە ئىشلەشكە ئائىت نۇرغۇن كىتابلارنى ئوقۇپ چىقتىم. ھازىر مەن بىئولوگىيە، تارىخ ۋە ماتېماتىكا قاتارلىق دەرسلەرنى كۆرۈپ ياكى ئاڭلاپ بىرلا قېتىمدا چۈشىنەلەيمەن، ئۆگىنىش نەتىجەممۇ بارغانسېرى ئۆرلىمەكتە.

ئۆمەرجان مۇھەممەت

ئون ئىككى ياشلىق ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى

ئون ئىككى ياشلىق لۇئىزا لاۋرېنس ئىمتىھاندا كۈچلۈك رەقىپلەرنى يېڭىپ، دۇنياغا مەشھۇر ئوكسفورد ئۇنىۋېرسىتېتىغا قوبۇل قىلىنىش بىلەن ئەنگلىيە بويىچە يېشى ئەڭ كىچىك ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى بولۇپ قالدى. ۋاھالەنكى، كىممۇ ئۇنى مەكتەپ يۈزى كۆرمىگەن قىز دەپ ئويلىسۇن؟

لۇئىزانىڭ ئاتىسى خاررى بۇكشىر شتاتىدىكى بىر شىركەتنىڭ ھېساپلاش ماشىنا مەسلىھەتچىسى بولۇپ ئىشلەيتتى. ئۇ، قىزىنىڭ كىشىنى ھەيران قالدۇرارلىق تالانتى ۋە ئادەملەردە كەم ئۇچرايدىغان قوبۇل قىلىش ئىقتىدارى بارلىقىنى سېزىپ، ئۇنى ئۆيدە ئوقۇتماقچى بولىدۇ. لۇئىزا بەش ياشقا كىرگەندە، دادىسى شىركەت خىزمىتىدىن ئىستېپا بېرىپ، قىزىغا ئائىلىدە دەرس بېرىشكە باشلايدۇ. ئائىلىنى بېقىشنى لۇئىزانىڭ ئانىسى ئۈستىگە ئالىدۇ. ئۇمۇ ھېساپلاش ماشىنىسى كەسپى بىلەن شۇغۇللىناتتى.

شۇنداق قىلىپ، ئائىلىنىڭ يېڭى ھاياتى باشلىنىدۇ. خاررى ھەر كۈنى ئۆيدە قىزىنىڭ ئۆگىنىشىگە يېتەكچىلىك قىلىدۇ. دادىسى: «مۇشۇنداق قىلسام تېخىمۇ ياخشى ئۈنۈمگە ئېرىشىشىم مۇمكىن» دەپ قاراپ، قىزى ئوقۇش يېشىغا توشقاندىن كېيىنمۇ ئۇنى مەكتەپكە بەرمەيدۇ. بىرنەچچە يىل مۇشۇ تەرىزدە ئۆتىدۇ. ئۇلار مانا مۇشۇنداق تىرىشىپ ئاخىرى مۇۋەپپەقىيەت قازىنىدۇ.

تۈرمە ئىلھامى

1743 - يىلى مىخائىل لومونوسوف ئۆز رەقىبى — پەنلەر ئاكادېمىيەسىدىكى گېرمانىيە كۆچمەنلىرى بىلەن يەنە بىر قېتىم كەسكىن ئېلىشقاندىن كېيىن، باشلىق ئۇنىڭغا قاماق جازاسى بېرىلگەنلىكىنى جاكارلىدى. ئۇ ياتقان كامېرنىڭ شارائىتى ئىنتايىن ناچار بولغاچقا، قىش كۈنلىرى ئۆي ئىچى ئادەم چىدىغۇسىز دەرىجىدە سوغۇق بولۇپ كېتەتتى. شۇنداقتىمۇ، بۇ ئالىم ئۆز خىزمىتىنى ئاۋالقىدەكلا بىخىرامان ئىشلەۋېرەتتى.

تۈرمە مۇددىتى تۈگۈشكە ئاز قالغاندا، ئۇ پەنلەر ئاكادېمىيەسىگە ئۆزىنىڭ ئەڭ يېڭى ئەسىرى «ئىسسىق ۋە سوغۇق توغرىسىدا» نى تاپشۇردى.

رەسسامنىڭ سۈرەت تارتىشى

روسىيە رەسسامى رېپىن پارىژدا ھۆكۈمەت ئىساۋىغا توقۇۋاتقان چېغىدا، ئەينى ۋاقىتتىكى ئەڭ يېڭى تېخنىكا — سۈرەت تارتىش بىلەن تونۇشقان ئىدى. ئۇ يۆتىلۇق سۈرەت تارتىش ئاپپاراتىدىن بىرنى سېتىۋېلىپ، ئۆز دوستلىرىنى تەكلىپ قىلدى - دە، ئالدىراشلىق بىلەن پىلىيونكا قاچىلاش، ئوبيېكتىپنى توغرىلاش، نۇرنى تەڭشەش ... قاتارلىق ئىشلارغا كىرىشىپ كەتتى.

«— ۋاي، بۇ، ۋاقىتنى بەكمۇ ئىسراپ قىلىدىغان ئىش ئىكەن!» دېدى رەسسام بۇ ئىشتىن بەكمۇ زېرىككەن ھالدا. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ رەسىم جازىسىنى تىكلەپ قويۇپ، ئانچە كۆپ كۈچ سەرپ قىلمايلا، ئۆز دوستلىرىنىڭ كۆڭۈلدىكىدەك رەسىمىنى ماي بوياق بىلەن سىزىپ بېرىدۇ.

بۈگۈن مۇئەللىمنىڭ ئۆيىدىن قايتىپ كېلىۋاتقان چې-
غىمدا، مەن دەرىزىدىن سىرتقا بىر ئايالغا سوقۇلۇپ كەتكەن-
لىكىنى كۆردۈم. كوچىدا ماڭغاندا كوچىنىڭ قائىدىسىگە رى-
ئايە قىلىش كېرەك. مەن ئائىلىدە ناھايىتى ئەدەپلىك
تۇرۇپ، نېمە ئۈچۈن كوچىدا ئۇنداق بولالمايمەن؟ ئېسىڭدە
تۇت، كوچا كۆپچىلىكنىڭ ئائىلىسى، كوچىدا تېنى ئاجىز
قېرىلارنى، كېسەللەرنى، بالا كۆتۈرىۋالغان ئاياللارنى،
ھاسا تايىنىۋالغان توكۇرلارنى، ئېغىر نەرسىلەرنى يۈدۈۋالغان-
لارنى، ماتەم كىيىمىنى كىيىۋالغانلارنى ئۇچراتقاندا، ئۇلارنى
ھۆرمەتلەپ يول بېرىش كېرەك. قېرىلارغا، بەختسىزلىككە
ئۇچرىغانلارغا، ئاجىزلارغا، مېھنەتكەشلەرگە ۋە ئۆلۈملۈك بول-
غانلارغا ئېھتىرام بىلدۈرۈش كېرەك. ئەگەر بىرەر كىچىك
بالىنى ھارۋا دەسسىۋېتىش ئالدىدا تۇرغان بولسا، دەرھال
بېرىپ قۇتقۇزىدۇ. ئەگەر چوڭ ئادەم بولسا پەخەس بول-
ۇشقا ئاگاھلاندۇرۇ، يىغلاۋاتقان كىچىك بالىنى كۆرسەڭ ئۇ-
نىڭدىن سەۋەبىنى سورا. قېرىلارنىڭ ھاسىسىنىڭ چۈشۈپ
كەتكەنلىكىنى كۆرسەڭ ئېلىپ بەر، كىچىك بالىلارنىڭ ئۇرۇ-

شۇۋاتقانلىقىنى كۆرسەڭ ئاجرىتىۋەت، ئەگەر چوڭ ئادەملەر تۇرۇشۇۋاتقان بولسا ئۆزەڭنى يىراققا ئال، قەبىھ ھەركەتلەرنى كۆرگۈچى بولما، كۆپ كۆرسەڭ تاش يۈرەك بولۇپ قالىسەن، ئەگەر ساقچى بىرەرسىنى باغلاپ ئېلىپ كېتىۋاتقان بولسا، ئادەملەرنىڭ ئىچىگە قىسىلىپ كىرىپ ئۇنىڭغا قارىما. چۈنكى بۇ ئادەمگە ئۇۋال قىلىنغان بولۇشىمۇ ئېھتىمال.

دوختۇرخانىدا جەرغا تۇرۇشلۇۋاتقانلىقىنى ئۇچراتساڭ كۆڭلەڭنى ۋە پارىڭىڭنى توختات، چۈنكى ئۇنىڭدا ياتقىنى ۋاپات بولۇش ئالدىدىكى كېسەل ئادەم ۋە دەپنە قىلىشقا ئېلىپ كېتىلىۋاتقان ئادەم بولۇشى ئېھتىمال. دالىنتادىكى يالىلارنى، قارغۇ، گاس-گاچىلارنى، دوك ئادەملەرنى، يېتىم باللارنى، تاشلاندۇق بالىلارنى ھۆرمەتلە. چۈنكى ئۇلار بەختسىزلەر. ئۇلارغا خەيرىخاھلىق قىلىشقا توغرا كېلىدۇ، قىياپىتى كۈلكىلىك ياكى يىرگىنىشلىك مېيىپلارنى، مەجرۇھلارنى ئۇچراتساڭ كۆرمەسكە سال. يوللاردا ئۆچۈرۈلمىگەن سەرەڭگە ياكى ئوتلارنى ئۇچراتساڭ دەسسەپ ئۆچۈرۈۋەت، چۈنكى بۇ ئوت ئاپەتكە سەۋەبچى بولۇپ، كىشىلەرنىڭ ھاياتىغا زىيان زەخمەت يەتكۈزۈشى مۈمكىن. بەزىلەر سىنىڭدىن يول سورىسا قىزغىن ۋە ئەدەپلىك ھالدا ئېيتىپ بەر. كىشىلەرگە قاراپ كۈلمە، بىھۇدە يۈگۈرۈپ يۈرمە، ئاۋازىڭنى يوغان چىقىرىپ ۋاقىرىما.

كوچىدىكى مېڭىش-تۇرۇشقا ئەھمىيەت بېرىشىڭ كېرەك، بىر دۆلەت گىراژدانىنىڭ تەربىيە دەرىجىسى ئۇلارنىڭ كوچىدىكى ھەركىتى ۋە يۈرۈش تۇرۇشىدىن ئاسانلا كۆرۈنىدۇ، كوچىدىكى ئىپادەڭ سېنىڭ قانچىلىك تەربىيە كۆرگەنلىكىڭنى چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ.

AltunOq

ياشاۋاتقان شەھىرىڭنى تەتقىق قىلىشقا ئەھمىيەت بەر، ھەر بىر كوچىسىنى تەتقىق قىل. ئەگەر سەن كۆزلىرىڭنىڭ بىردە يىراق يۇرتلارغا سەپەر قىلىپ چىقىپ كېتىپ، يۇرتۇڭدىكى شەھەرنىڭ ھەر بىر كوچىسىنى، ھەر بىر ئۆي - ئىمارىتىنى، ھەر بىر تۈپ دەرىخىنى ۋە گۈللۈكلەرنى ئوچۇق ئېسىڭگە ئالساڭ، بۇ نېمە دېگەن خۇشاللىق ئىشھە؟! تۇغۇلغان جاي، ئۆزۈڭ يەلدىن بىرى سەن ياشاپ كېلىۋاتقان دۇنيا، سېنىڭ مۇشۇ يەردە ئاناڭغا ئەگىشىپ ئايىغىڭ چىققان، تۇنجى قېتىملىق قىزغىنلىقىڭ، تۇنجى قەدەمدىكى ئىدىيەڭ شەكىللەنگەن، ئەڭ دەسلەپكى دوستلىرىڭ بىلەن تونۇشقان. بۇ جاي سېنىڭ ئاناڭ. چۈنكى ئۇ سېنى تەربىيىلىگەن، سېنى سۆيگەن، سېنى ئاسرىغان، شۇڭا بۇ شەھەرنىڭ بارلىق كوچىلىرىنى ۋە ئاھالىسىنى تەتقىق قىل! ئۇنى سۆي، ئۇ تاجاۋۇزچىلىققا ئۇچرىغاندا ئۇنى قوغدا.

— داداڭدىن

(«مۇھەببەت تەربىيىسى» دېگەن كىتابتىن ئېلىندى)

كىچىك ئاپتورلارنىڭ دىققىتىگە:

تەھرىر بۆلۈمىمىزگە ئەۋەتىلىدىغان ماقالا ۋە زېھىن سىناش مۇسابىقىسىنىڭ جاۋابلىرى سېلىنغان كونۋېرتلارغا ماركا چاپلاش ھاجەتسىز. كونۋېرتنىڭ بىر بۇرجىكىنى قىيىۋېتىپلا پوچتىغا سالسىڭىز بولىدۇ.

«تارىم غۇنچىلىرى» تەھرىر بۆلۈمى

ئىككى خىل كىشىنىڭ جاپا تارتقىنى بىكار، تىرىشقىنى پايدىسىز: بىرى مال يىغدى، يېمىدى؛ يەنە بىرى ئۆگەندى، ئەمەل قىلمىدى.

× × ×

ئۈچ نەرسىنىڭ ئاساسى مۇستەھكەم ئەمەس: تىجارەتسىز مال؛ بەھس، مۇنازىرىسىز ئىلىم؛ سىياسەت-قانۇنى بولمىغان دۆلەت.

× × ×

يامانلارغا رەھىم قىلىش — ياخشىلارغا زۇلۇم قىلىشتۇر، زالىملارنى ئەپۇ قىلىش — كەمبەغەللەرگە جەۋرى سېلىشتۇر.

× × ×

ھەددىدىن زىيادە غەزەپلىنىش ۋەھشىيلىك تۇغدۇرىدۇ، ئورۇنسىز يۇمشاقلىق ھۆرمەتنى كەتكۈزىدۇ. قوپاللىق قىلما، كىشىلەر سەندىن بىزار بولىدۇ؛ ئۇنچىلىك يۇۋاشمۇ بولۇپ كەتمە، كىشىلەر سېنى كۆزگە ئىلمايدۇ.

× × ×

دىلنى رەنجىتىدىغان خەۋەرنى ئۇۋسالىق سۈكۈت قىل، باشقىلار يەتكۈزسۇن.

× × ×

ئەخمەق ئادەمگە ماختاش ياقىدۇ، نەسىتە قىلغان كۆشنىڭ توپىقىدىن يىرۇلۇپ يەل بەرسىمۇ سېمىز كۆرۈنىدۇ.

× × ×

سۆزلىگۈچىنىڭ كەمچىلىكىنى يەنە بىر كىشى كۆرسىتىپ بەرمىگىچە، ئۇنىڭ سۆزى تۈزەلمەيدۇ.

سەرەڭگە ساتقۇچى بالا

دېئان ستېفەر

(ئەنگلىيە)

بۇ ۋەقە ئېدىنبۇرگدا يۈز بەرگەن ئىدى. خېلىلا قاتتىق سوغۇق بولۇۋاتقان بىر كۈنى، مەن بىر خىزمەتدىشىم بىلەن مېھمانخانا ئالدىدا پاراڭلىشىپ تۇراتتىم، يېنىمىزغا ئۇدائىمۇ يۈزى سوغاقتىن كۆكىرىپ كەتكەن، يالىڭاياق بىر بالا كەلدى، ئۇ ئۈستىگە جۇل-جۇل بولۇپ كەتكەن بىر يىرتىق چاپان كىيگەن ئىدى.

— ئەپەندىلەر، بىرەر قاپ سەرەڭگە ئېلىۋېلىڭلار، — دېدى ئۇ.

— سەرەڭگىمىز بار، ئالمايمىز، — دېدى ھەمراھىم.

— ئەرزان بېرەمەن، بىر قېپى بىر پېننى* — دېدى ئۇ بىچارە بالا يېلىنىپ.

— ھەر ئىككىمىزدە سەرەڭگە بار، — دېدىم مەنمۇ ئۇنىڭغا.

* — پېننى — ئەنگلىيە پۇلى، 100 پېننى بىر فۇنت ئىستېرلىڭ.

ئۇ بالا سەل ئويلىۋېلىپ:

— ھەر بىرلىرىگە بىر پېننىگە ئىككى قاپ بېرەي، — دېدى.

مەن ئۇ بالىنى كەتكۈزۈۋېتىش ئۈچۈنلا بىر قاپ سەرەڭگە ئالماقچى بولدۇم. بىراق پۇلنى بەرمەكچى بولۇپ يانچۇقۇمنى ئاختۇرسام پارچە پۇل يوق ئىكەن. شۇڭا مەن:

— ئەتە ئالاي، — دېدىم.

— ئەپەندىم، بۈگۈن ئالسىلا، يېنىمدا پۇل يوق ئاچ قالدىم، پۇللىرىنى پارچىلاپ ئەكىلەي...

مەن ئۇنىڭغا بىر شىللىڭ بەردىم، ئۇ ئالدىمىزدىن يۈگۈرگىنىچە كېتىپ قالدى. مەن خېلى ئۇزۇن ساقلىغان بولسامۇ، ئۇ كەلمىدى؛ ئالدانغان ئوخشايمەن، دەپ مېھمانخانىغا كىرىپ كەتتىم؛ كۆڭلۈمدە بولسا، ھېلىقى بالىنىڭ يۇۋاش، مۆمىن، بىچارە قىياپىتى جانلىنىپ: «ئۇ يامان يولغا كىرمىگەن بالا» دەپ ھۆكۈم چىقىراتتىم.

شۇ كۈنى كەچتە مېھمانخانا خادىمى مېنى بىر كىچىك بالا ئىزلەپ كەلگەنلىكىنى ئۇقتۇردى. مەن ئۇ بالىنى ئالدىمغا چاقىرتتىم. قارىسام ئۇ باشقا بالا ئىكەن. ئەمما مەن بىر قاراشتىلا بۇ بالا ھېلىقى بالىنىڭ ئىنىسى ئىكەنلىكىنى بىلىۋالدىم. بۇ بالىنىڭ كىيىم-كېچەكلىرى ئاكىسى-

مېنىڭكىدىنمۇ كونا ئىدى. ئۇ جۇل-جۇل بولۇپ كەتكەن چاپىنىنىڭ يانچۇقىنى ئاختۇرۇپ:

— ئەپەندىم، سەندىيىدىن سەرەڭگە ئالغان ئەپەندى ئۆزلىرىمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— ھەئە.

— ماۋۇ سىلىگە ياندۇرۇپ بېرىشكە تېگىشلىك پۇل، — دېدى ئۇ بالا يانچۇقىدىن پارچە پۇللارنى ئېلىپ، — سەندىيى بۇ يەرگە كېلەلمەيدۇ، ئۇنى بايا ھارۋا بېسىۋېتىپتۇ... ئۇنىڭ شەپكىسى، سەرەڭگىلىرى شۇ يەردە يىتىپ كېتىپتۇ... ئۇنىڭدىن باشقا يەنە يەتتە پېنىي پۇلىنىڭمۇ نەگە چۈشۈپ قالغىنىنى بىلەلمەيدىكەنمەن... دوختۇر ئۇنى ئۆلۈپ كېتىدۇ، دەۋاتىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا... مېنىڭ سىلىگە دەيدىغان گېپىم مۇشۇ.

مەن بۇ بالىغا يېيىدىغانغا بىر ئاز نەرسە بەرگەندىن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن بىللە سەندىيىنى يوقلاپ باردىم. ئۇلار يېتىم بالىلار ئىكەن. بىچارە سەندىيى بىر كونا كارۋاتتا يېتىپتۇ. ئۇ مېنى كۆرۈپلا تونىدى ۋە كۆڭلى بۇزۇلغان ھالدا يىغلامسىراپ:

— مەن پۇلنى ئېلىپ بولغانتىم، سىلىنىڭ قاشلىرىغا كېتىۋاتسام ھارۋا بېسىۋالدى... ئاھ بىچارە لىبىي! مەن ئۆلۈپ كەتسەم سەن قانداقمۇ قىلارسەن؟... بىچارە لىبىي! ساڭا كىم قارار؟ — دېدى ئۇ ئىنىسىغا قاراپ.

مەن لىبىينىڭ قولىدىن تۇتۇپ تۇرۇپ:

— بۇنىڭغا مەن قارايمەن، بۇنىڭ ھالىدىن ئوبدان خەۋەر ئالىمەن، — دېدىم.

بۇ گېپىمنى ئاڭلىغان سەندىيى كۆزلىرىدە مىننەتدار-

Altunoq

لىق بىلەن بىر پەس تىكىل-
دى-دە، نۇرسىزلىنىۋاتقان
كۆزلىرىنى بىردىنلا يۇم-
دى... ئۇ ئەنە شۇنداق ئۆ-
لۈپ كەتتى.

بۇ ھېكايە مەيلى ياش
ياكى ياشانغانلار بولسۇن،
ھەرقانداق كىشىنىڭ يۈرەك
تارىنى تىترىتىدۇ...

سۆيۈملۈك بالىلار،
سىلەر يالغان سۆزلىمەكچى
بولغىنىڭلاردا! ئۆزەڭلەردىن
كىچىك بالىلارنى بوزەك ئې-
تىپ ئويناقچى بولغىنىڭلاردا ياكى قىلمىشقا بولمايدىغان ئىشنى
قىلغىنىڭلاردا سەندىيىنى ئويلاڭلار! سىلەرمۇ ئاشۇ ئاچ-زارلىقتا
ياشاپ ئالەمدىن ۋاقىتسىز ئۆتكەن بالىدەك كۆيۈمچان، سەمىمىي
بولۇڭلار! مەن قايتىدىن تەسەللىي بەردىم ۋە ئۇنىڭغا: «ئۇكىڭىز
لىپىنى مەن باقىمەن» دېدىم. ئۇ مېنىڭ بۇ گېپىمنى ئاڭلىدى،
بۇ، سەندىيى ھاياتىدا ئاخىرقى قېتىم ئاڭلىغان گەپ.

مەن بۇ ھېكايىنى سىلەرگە سۆزلەپ بەردىم. سەندىيى
سەكراتتا چۈشكەندە-ئۆتكەن... چاقىرىپ ئىنىسىنىڭ غېمىنى يې-
گەن... مېنىڭ سىلەردىن ئۈمىدىم شۇكى، سىلەرمۇ كەمبەغەل-
ئاجىز بالىلارغا ھەمداشلىق قىلىڭلار!

مۇزىكا ئىنسانلارنىڭ ئىككىنچى تىلى.

— ماركس

بېشارەت بېرىش

سېلما لاگېرلوف (شىۋېتسىيە)

مۆھەررىردىن: كىچىك دوستلار، سىلەر تېلېۋىزىيە چاتما تىياتىرى «نىلسنىڭ غاز ئۈستىدىكى ساياھىتى» نى كۆرگەنمۇ؟ بەلكى سىلەر غازغا مىنىپ پۈتۈن شىۋېتسىيىنى ئايلىنىپ چىققان نىلسنىڭ ھاياتىغا بەكمۇ قىزىققانسىلەر؟ پات ئارىدا نىلسنىڭ ئاشۇ ساياھەت جەريانىدىكى كەچۈرمىشلىرى تەسۋىرلەنگەن رومان كىتابخانىلاردا سېتىلىدۇ. تۆۋەندە سىلەرگە شۇ كىتابتىن كىچىككىنە بىر پارچە تونۇشتۇرىمىز.

كېچە. تۈكەن كۆلىدىكى بىر ئارالچاقتا ئۇخلاۋاتقان نىلسنى پالاق ئاۋازى ئويغىتىۋەتتى. ئويغانغان نىلس كۈچلۈك نۇر تەسىرىدە كۆزىنى دەرھال ئاچالماي قالدى.

ئۇ، كۆزى يورۇقلۇققا كۆنگەندىن كېيىن، ئىككى ئادەمنىڭ قولتۇقتا مەشئەل يېقىپ قويۇپ بېلىق تۇتۇۋاتقانلىقىنى كۆردى.

قولتۇقتىكىلەر ياشانغان ئىدى. نىلس ئۇلارنىڭ چىراي- تۇرقىغا قاراپ، بىرىنىڭ بېلىقچى، بىرىنىڭ دېھقان ئىكەنلىكىنى جەزىم قىلدى.

— قولۋاقنى توختات! — دەپ ۋاقىردى دىخان قولۋاق تىلىس ياتقان ئارالچاققا يېقىنلاشقاندا. ئۇ دەرھاللا بېلىق تۇتىدىغان ئارىنى سۇغا سالغىدى-دە، يوغان بىر بېلىقنى ئېلىپ ئالدى.

— قارىغىنا! — دېدى ئۇ ئارىدىن بېلىقنى ئېلىۋېتىپ بېلىقچىغا، — يەنە بىر سېمىز بېلىق تۇتۇۋالدىم، ئەمدى بولدى، قايتايلى.

ئەمما ئۇنىڭ ھەمرايى — بېلىقچى پالاق ئۇرماي ئەتراپقا زوقلىنىپ قارىغىنىچە:

— بۈگۈن كۆلنىڭ مەنزىرىسى نېمە دېگەن گۈزەل — ھە! — دېدى.

ھەقىقەتەن شۇنداق ئىدى. كۆلنىڭ كېچىلىك مەنزىرىسى بۈگۈن ئۆزگىچە گۈزەل ئىدى. كۆل جىمجىت. ئۇششاق، مەيىن دولقۇنلار مەشئەل نۇرىدا خۇددى زىنچە ئالتۇندەك پارقىرايتتى. سۈزۈك ئاسماندا سانسىز يۇلتۇزلار جىمىرلىشاتتى.

— شۇنداق، شەرقىي يۇرتلاردا ھەقىقەتەن گۈزەل، — دېدى دىخان، — بىراق، ئۇلارنىڭكى ئەڭ ياخشى نەرسە ئۇلارنىڭ گۈزەل مەنزىرىسى ئەمەس.

— ئۇلارنىڭ ئەڭ ياخشى نەرسىسى نېمە؟ — سورىدى بېلىقچى.

— ئۇلارنىڭ ئەڭ ياخشى نەرسىسى بۇ ئۇلارنىڭ ئىززىتى ۋە شۆھرىتى.

— بەلكىم.

— شۇنداقلا، كىشىلەرگە ئايانكى، ئۇ ئۇلارنىڭ ئىززەت ۋە شۆھرىتىنى مەڭگۈ ساقلايدۇ.

— ناتايىندۇر؟

دىخان بۇ سوئالغا ئۇدۇللا جاۋاب بەرمەي بىر ھېكايە باشلىدى:

شەرقىي يۇتلاندىدا كۆپ يىللار ئىلگىرى بىر ئاقىل موماي ياشىغان ئىكەن. ئۇ كەلگۈسىنى ئالدىن كۆرەلەيدىكەن ۋە بولىدىغان ئىشلارنى ئېنىق سۆزلەپ بېرەلەيدىكەن. شۇڭا ئۇنىڭ نامى يۇر كېتىپتىكەن.

بىر كۈنى، ئۇ ئۆيىدە چاق ئىگىرىپ ئولتۇرسا بىر دىخان ئايال كىرىپ كەپتۇ.

— نىمىلەرنى ئويلاۋاتىلا؟ — سوراپتۇ دىخان ئايال.

— يۈكسەك ۋە مۇقەددەس ئىشلارنى ئويلاۋاتىمەن.

— كۆڭلۈمدە بىر ئىش بار ئىدى، سورىسام بولارمىكىن؟

— سوراڭ، نېمىنى خالىسىڭىز شۇنى سوراڭ.

— شەرقىي يۇتلاندىنىڭ كەلگۈسى قانداق بولار؟ — دەپ سوراپتۇ دىخان ئايال، — مەن ئۈچۈن ئۆز يۇرتۇمدىن سۆيۈملۈك نەرسە يوق، شۇڭا بۇ سوئالغا قانائەتلەنگۈدەك جاۋاب ئالالىسام، ئۆلسەمۇ كۆزۈم ئوچۇق قالمايدۇ.

— كەلگۈسىدە شەرقىي يۇتلاندىنى باشقا ئۆلكىلەرنىڭ ئالدىدا شۆھرەتكە ئىگە قىلىدىغان نەرسىلەر ھامان بولىدۇ.

— ناھايىتى ياخشى گەپ قىلدىلا جېنىم خانىم، — دەپتۇ دىخان ئايال، — بىراق، مەن بۇنداق مۇكەممەللىكنىڭ قانداق بولۇشىنى بىلگەن بولسام، پۈتۈنلەي قانائەتلەنگەن بولاتتىم.

— مۇمكىن ئەمەس دېمەكچىمۇ سىز؟ شەرقىي يۇتلاندتا ئاجايىپ كۆركەم ۋە چىرايلىق چىركاۋلار بار، ئۇ شۇلار بىلەن پەخىرلەنمەسمۇ؟

— بەلكىم سىزنىڭكىز توغرىدۇر، — دەپتۇ دىخان ئايال، — ئەمما، كىشىلەرنىڭ كۆڭۈل خاھىشى ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ. كۈنلەرنىڭ بىرىدە چوڭ چىركاۋلارنى ياسىغانلىغىمىز ئۈچۈن خەقلەر بىزنى ماختىماي قالارمىكىن دەپ ئەنسىرەيمەن.

— بەلكىم سىز ھەقلىقتۇرسىز، — دەپتۇ موماي، — مەن ھازىر كىشىلەرگە ۋادىستېنا جاگزىسىدا شىمالىي ياۋروپا بويىچە ئەڭ ئاتاقلىق بىر موناستىرخانا ياساشنى تاپشۇرىدەمەن.

— بۇمۇ ئۆلكەمگە بىر مەڭگۈلۈك شۆھرەت كەلتۈرىدۇ. موناستىرخانىنىڭ شۆھرىتى يوقالسا، قانداق نەرسە ئۆلكەم ئۈچۈن شان-شەرەپ كەلتۈرەر؟

— سىزنى قانائەتلەندۈرمەك قىيىن ئىكەن! — دەپتۇ ئاقىل موماي. — ۋادىستېنادىكى موناستىرخانىنىڭ شۆھرىتى يوقىلىشتىن بۇرۇن ئۇنىڭغا يانداش بىر ئوردا ياسىلىدۇ. ئۇ پۈتۈن ئۆلكىنىڭ شەرىپىگە ئايلىنىدۇ.

— ئەگەر شۇ ئوردىمۇ بۇزۇلۇپ خانىۋەيران بولسىچۇ؟

— فىنسپۇڭ ئەتراپىدىكى ئورمانلىقتا پولات زاۋۇتى قۇرۇلىدۇ.

— پولات زاۋۇتىمۇ شۆھرىتىدىن قالسىچۇ؟

— ئاق سۆڭەكلەر كۆل بويىدا ئوردىدەك ھەيۋەتلىك، ھەشەمەتلىك جاگزىلارنى ياسايدۇ.

— ئەگەر كېيىنكى كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئاشۇ جاگزىلاردىن كىشىلەرنىڭ كۆڭلى قالسىچۇ؟ — دەپ سوراپتۇ دىخان ئايال تەرسالىق بىلەن.

— سىز ئەندىشە قىلماڭ، — دەپتۇ موماي، — ۋەتتېرن كۆلىگە يىراق بولمىغان مېدېۋىي يايلىقىدا بىر ئارشاڭ پەيدا بولىدۇ. بۇ ئارشاڭ ئۆلكىمىز ئۈچۈن سىز كۈتكەن شان-شەرەپنى كەلتۈرىدۇ.

— كىشىلەر كۈنلەرنىڭ بىرىدە بۇ ئارشاڭغا كەلمەي

AltunOq

باشقا ئارشاڭلارغا بارىدىغان بولۇپ قالسىچۇ؟

— سىز بۇنىڭدىن غەم قىلماڭ. ئاكىغىچە، مۇنارادىن مېڭگىچە بولغان ئارىلىقتا بىر كاتتا قىلغان ياسىلىدۇ.

ئەمما دېھقان ئايال رازى بولماپتۇ. ئاقىل موماي سەل تېرىكىشكە باشلاپتۇ.

— مۇنارا ۋە قورۇسقۇيېكلاردا تىزىلىدىك زاۋۇتلار قۇرۇلىدۇ!

دېھقان ئايال يەنە رازى بولماپتۇ. بۇلارنى ۋاقىتلىق نەرسىلەر، دەپتۇ. ئاقىل مومايىنىڭ سۈرى-ئاپتى ئۆزگىرىپتۇ.

— سىز ھەممە نەرسە ئۆزگىرىدۇ، دېيىسىز، — دەپتۇ ئاقىل موماي، — بىر نەرسە باركى، ئۇ ئەبەدىيدۇر. ئەبەت ئۆزگەرمەيدۇ. خۇددى سىزدەك ھەممىنىڭ، تەرسا، ئۆز پىكرىدە چىڭ تۇرىدىغان دېھقان ئاياللار ئالەم گۈمران بولۇش ھالىتىگە يەتكەندىمۇ يەنە بۇ ئۆلكىدە مەۋجۇت بولىدۇ.

مومايىنىڭ سۆزى تۈگىشى بىلەنلا دېھقان ئايال خۇشاللىق ۋە رازىمەنلىك بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ، مومايىنى ھەققالا ئوقۇپتۇ، قانائەتلەنگەنلىكىنى بىلدۈرۈپتۇ.

— سىزنىڭ نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكىڭىزنى ئەمدى چۈشەندىم، — دەپتۇ موماي.

— شۇنداق، مېنىڭ دېمەكچى بولغىنىم، — دەپتۇ دېھقان ئايال، — پادىشا، مۇناستىرلار، قورغانلار، تاقىۋېگىسلەر ۋە شەھەر ھالقىلىرى ياسىغان بارلىق نەرسىلەر ساناقلىق يىللا مەۋجۇت بولۇپ تۇرالايدۇ. پەقەت سىز دېگەندەك، ئىسرىزەت نەپسى كۈچلۈك، زېمىننى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن ئۆزىنى ئەبەدىي بېغىشلىغان كىشىلەرلا بۇ ئۆلكىنى گۈللەندۈرەلەيدۇ ۋە ئۇنىڭ شانۇ-شۆھرىتىنى ئەۋلادتىن-ئەۋلادقا داۋام قىلدۇرالايدۇ.

تەربىيە كۆرگەن ئادەم

بۇنىڭدىن يىگىرمە يىل بۇرۇن تەربىيە كۆرگەن ئادەم مۇنداق تەرىپلىنەتتى:

1. ئوقۇيالايدىغان، يازالايدىغان ئەمەلدە بىر قىسىم ھېسابلارنى ئىشلىيەلەيدىغان بولۇش؛

2. دۇنيا تارىخى، دۇنيا جۇغراپىيىسى ۋە ئىنسانلار تارىخىنى ئاساسىي جەھەتتىن ئىگىلىگەن بولۇش؛

3. پەن-تېخنىكا ئۇسۇلىنى بىلىدىغان، فىزىكا، خىمىيە، بىئولوگىيە ۋە ئىنسانىيەت ئىلمى توغرىسىدا ئاساسىي بىلىمگە ئىگە بولغان بولۇش؛

4. ماتېماتىكا ئاساسى ۋە لوگىكىلىق ئىلمىي بىلىمى بولۇشى ھەمدە ئۇلارنى مۇۋاپىق ئىشلىتەلەيدىغان بولۇش؛

5. بىر چەتئەل تىلىنى ئۆگەنگەن بولۇش، چەتئەل كىتابلىرىنى ئازراق ئوقۇيالايدىغان ۋە چەتئەل تىلىدا ئادەتتىكى سۆزلەرنى سۆزلىيەلەيدىغان بولۇش؛

6. سۆھبەتلىشىش، دوكلات بېرىش، ماقالە يېزىشتا ئىشلەتكەن جۈملىلىرى مۇۋاپىق بولۇش؛

7. جەمئىيەت ئۈچۈن پايدىلىق ئىشلارنى قىلالايدىغان بولۇش؛

8. ھەر خىل ئۇچۇرلارنى توپلاشقا ماھىر بولۇش، ئۆگىنىش ئۇسۇلىنى بىلىش ۋە ئۆگىنىشنى سۆيۈش؛

9. پايدىلىق مەسىلىلەرگە جاۋاپ تېپىشقا تولۇپ-تاشقان قىزغىنلىق بىلەن تىرىشىدىغان بولۇش؛

10. بۇرۇنقى تونۇشتىن ئەزەر ۋە كۆزقاراشلىرىدىن خاتا بولۇشى مۇمكىن دەپ ئۆز-ئۆزىنى ئاگاھلاندۇرۇپ تۇرۇش، ئەگەر كۆزقاراشلىرىنىڭ خاتا ئىكەنلىكى ئەمەلىيەت ئارقىلىق ئىسپاتلانغان بولسا، ئۇنى دەرھال خۇشاللىق بىلەن تۈزىتىشكە ماھىر بولۇش:

1983-يىلى يۇقۇرىدىكى نەرسىلەرگە بەنە ئېلېكتىرونلۇق ھېساپلاش ماشىنىسىغا دائىر بىلىملەرگە ئىگە بولۇشى، ھېساپلاش ماشىنىسىنى بىلىدىغان ھەممە ئۇنىڭ بىلەن مەلۇم دەرىجىدە تونۇشلۇق بولۇشى كېرەك، دېگەن يېڭى مەزمۇنلار قوشۇلدى.

قەھرىمان ئىبراھىم

رەزىنكە ئاياقنى قانداق ئاسراش كېرەك؟

رەزىنكە ئاياقلار كاۋچۇكتىن ياسالغان. ئۇلارنى قىزىق جايغا قويماڭ؛ قىزىق ئوچاقنىڭ يېنىغا، تومۇز ئىسسىقلىرىدا ئاپتاپتا قويۇشقا بولمايدۇ. ئەگەر بۇ ئىشقا دىققەت قىلمىغاندا، ئاياق چۈرۈكلىشىپ توڭلاپ يېرىلىپ كېتىدۇ. ياكى يىمىرىلىشىپ قالىدۇ. شۇڭا، رەزىنكە ئاياقنى ئېرىنمەي پات-پات يۇيۇپ، شامالىق جايغا قويۇپ قۇرۇتۇپ كىيىش كېرەك.

مۇزىكىنىڭ كارامەتلىرى

سۇ ئاستى مۇزىكا يىغىنى

كىچىك دوستلار، سىلەر ئاتا-ئاناڭلار بىلەن بىرلىكتە تىياتىرخانىلارغا، ئاممىۋى باغچىلارغا ياكى مەيدانلارغا بىرىپ ئوچۇقچىلىقتا ئۆتكۈزۈلگەن مۇزىكا يىغىلىشىنى ئاڭلىغان بولۇشۇڭلار مۇمكىن. لېكىن سىلەر ھازىر يەنە بىر خىل «سۇ ئاستى مۇزىكا يىغىنى» بارلىقىنى ئاڭلاپ باققانمۇ؟ ئىتالىيىدە مۇشۇنداق ئاجايىپ سۇ ئاستى مۇزىكا يىغىنى ئۆتكۈزۈلدۇ.

بۇ خىل مۇزىكا يىغىنى سۇ ئۈزۈش كۆلچەكلىرىدە ئۇيۇشتۇرۇلدۇ. ئاڭلىغۇچىلار سۇ ئۈزۈش كىيىملىرىنى كىيىپ، سۇ ئىچىدە لەيلەپ، كۆلچەك مەركىزىدىكى سۇلياۋدىن ياسالغان غايەت زور بىر رەڭلىك شارنى چۆرىدەپ تۇرۇشىدۇ. يېقىملىق مۇزىكىلار ئەنە شۇ رەڭلىك شاردىن تارقىلىدۇ. سۇ ئاستىدا ئاڭلىغان مۇزىكا بىلەن ئادەتتە قۇلاق ئارقىلىق ئاڭلىغان مۇزىكا بىر-بىرىگە ئوخشىمايدۇ. چۈنكى، ئادەتتە بىزنىڭ ئاۋاز ئاڭلىشىمىزغا ياردەم بېرىدىغان قۇلاقنىڭ سۇ ئاستىدا قىلچە رولى بولمايدۇ. ئاۋاز دولقۇنى سۇ ئاستىدا باش سۆڭىكى ئارقىلىق بىۋاستە چوڭ مېڭىگە كىرىدۇ. بۇ خۇددى ھەر بىر ئاڭلىغۇچىنىڭ مېڭىسىگە بىردىن رادىيو كاناي ئورنىتىپ قويغاندەك ئىش. شۇنىڭ ئۈچۈن سۇ ئاستىدا ئاڭلىغان مۇزىكا يېقىملىق تۇيۇلىدۇ.

مۇزىكىلىق يول بەلگىسى

ياپونىيىدە ئەمالارنىڭ يولنى بىخەتەر كېسىپ ئۆتۈشكە قولايلىق بولغان بىر خىل «مۇزىكىلىق يول بەلگىسى» كەشپ قىلىندى. ئەمالار تۆت كوچا ئېغىزىدىن كېسىپ ئۆتۈشكە توغرا كەلگەندە، يولنىڭ بىر چېتىدىكى سىتولبىغا ئورنىتىلغان سىگنال كونۇپكىسىنى بېسىش بىلەن قىزىل چىراق يېنىپ، بىر خىل جاراڭلىق مۇزىكا ئاۋازى ئاڭلىنىدۇ. يولدىكى ئاپتوموبىللار بۇ مۇزىكىنى ئاڭلاش بىلەن دەرھال توختايدۇ. ئەمالار مۇزىكا ساداسى ئىچىدە يولنى بىخارامان كېسىپ ئۆتۈپ كېتىدۇ.

مۇزىكىلىق ئورۇندۇق

ياپونىيىدىكى بىر دوختۇرخانا بىر خىل «مۇزىكىلىق ئورۇندۇق» لايىھىلەپ چىقىپ، ئۇخلىيالماسلىق كېسەللى ۋە نېرۋا خاراكتېرلىق باش ئاغرىقىغا گىرىپتار بولغانلارنى داۋالىغان. بىمارلار بۇ خىل ئورۇندۇقتا ئولتۇرغاندىن كېيىن، يۆپ-قولىرىغا ئۈتكۈزگۈچ سىم ئۇلاپ قويۇلىدۇ. ئاندىن ئۇلارغا شىرىلداپ ئاققان سۇنىڭ ئاۋازى، قۇشلارنىڭ سايراشلىرى ۋە ھەر خىل خەلق ناخشىلىرى، قەدىمقى مۇزىكىلار ئاڭلىتىلىدۇ. قىسقىسى، كېسەل كىشى نېمىنى ئاڭلاشنى خالىسا، شۇ ئۈزلۈكسىز ئاڭلىنىپ تۇرىدۇ. ئاڭلاشلارغا قارىغاندا، بۇنداق داۋالاشنىڭ ئۈنۈمى ناھايىتى ياخشى بولغان.

AltunOq

مۇزىكىلىق پەلەي

شياڭگاڭلىق بىر ئالىم بىر خىل «مۇزىكىلىق پەلەي» نى تەتقىق قىلىپ ياساپ مۇۋەپپەقىيەت قازاندى. بۇ خىل پەلەي ئىچىگە ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئىنچىكە مېتال سىم ئۆتكۈزۈلگەن بولۇپ، بارماق ئۇچى بىلەن قاتتىق جىسىملارنى چەككەندە، پەلەي ئۇچىدىكى بېسىم ۋىكلىيۇچاتېلى ئۆزلۈكىدىن ئېچىلىپ، پەلەي ئىچىدىكى مىكرو بىرىكمىلىق مۇزىكا ئەسۋابىغا سىگنال يەتكۈزىدۇ. ئاندىن قول بېغىشىغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئاۋاز چوڭايتقۇچتىن مۇزىكا ئاڭلىنىدۇ. بۇ خىل «مۇزىكىلىق پەلەي» نىڭ ھەر-بىر بارمىقى بىر بىرىگە ئوخشىمىغان 4 خىل ئاۋاز چىقىرىدۇ. نەتىجىدە بارماقلارنىڭ ئۈستەلگە تېگىشىنىڭ بوش-قاتتىقلىقى ئوخشاش بولمىغاچقا، 10 بارماقتىن يۇقۇرى-تۆۋەنلىكى ئوخشىمايدىغان 40 خىل ئاۋاز چىقىدۇ. بۇنداق «مۇزىكىلىق پەلەي» كىيگەن كىشى ئۆزىنى خۇددى بىر كىچىك رويال چېلىپ يۈرگەندەك ھېس قىلىدۇ.

مۇزىكىلىق تېلېفون

كانادادا بىر خىل يېڭى «مۇزىكىلىق تېلېفون» تەتقىق قىلىپ ياسالدى. تېلېفون ئۇلىنىشى بىلەنلا ئۇنىڭدىن كىشىنىڭ زوقىنى كەلتۈرگۈدەك يېقىملىق مۇزىكا ئاڭلىنىدۇ. بۇ ئاۋالقى ئاددى ۋە يېقىمسىز ئاڭلىنىدىغان تېلېفون ئاۋازىنىڭ ئورنىنى ئىگەللىدى. تېلېفون ئالغۇچى تورۇبكىنى قولىغا ئېلىشى بىلەن ئىككى تەرەپنىڭ ئالاقىسى ئۇلىنىپ، مۇ-

زىكەبۇ ئۆزلۈكىدىن توختايدۇ. بۇ خىل مۇزىكىلىق تېلېفون ئادەتتىكى تېلېفوندا ئەيچىل بىر ئاۋاز ئارقاتقۇچ ئورنىتىلىشى بىلەن ياسالغان. ئۇنىڭغا ھەر كىم ئۆزى ياخشى كۆرگەن مەشھۇر مۇزىكا لېنتىلىرىنى ئورنىتىۋېلىشقا بولىدۇ. ھازىر بۇ خىل مۇزىكىلىق تېلېفون ئىلگىرىكى قوڭغۇراقلىق تېلېفوننىڭ ئورنىنى ئىگەللەپ، كىشىلەرنىڭ ئالقىشىغا سازاۋەر بولماقتا.

مۇزىكىلىق ئىشىك قوڭغۇرىقى

گۇاڭجۇ دوستلۇق رادىيو-تېلېگراف سايمانلىرى زاۋۇتىدىكى ئىشچى تاغىلار بىر خىل ئېلېكترونلۇق «مۇزىكىلىق ئىشىك قوڭغۇرىقى» نى تەتقىق قىلىپ ياساپ چىقتى. بۇ خىل «مۇزىكىلىق ئىشىك قوڭغۇرىقى»نى تام، تۈۋرۈك ۋە كارىۋات باشلىرىغا ئورنىتىپ قويۇشقا بولىدۇ. ئۇنىڭغا ك[illegible]ر مۇراۋۇن باتارېيەدىن 2 دانە ئىشلىتىلىدۇ. ئۇنىڭ كۇنۇپكىسىنى ئاستا باسسىڭىزلا، ئۇنىڭدىن يېقىملىق مۇزىكا ئاڭلىنىدۇ. گۇاڭجۇدىكى نۇرغۇنلىغان ئائىلىلەر بۇ خىل «مۇزىكىلىق ئىشىك قوڭغۇرىقى» نى دەرۋازىلىرىغا ئورناتتى. بەزى ئائىلە باشلىقلىرى ئۇنى بالىلىرى ياتىدىغان كارىۋاتلارنىڭ بېشىغا ئورنىتىپ قويغان بولۇپ، ئورنىدىن تۇرۇش ۋاقتى بولغاندا كۇنۇپكىنى ئاستا باسسىلا، كىچىك دوستلار يېقىملىق مۇزىكا ئاۋازى بىلەن ئويغىنىپ، مەكتەپلىرىگە ئاتلىنىدۇ.

ئابدۇرېھىم قاسىم

ھەرقانداق ئىش سەۋرچانلىق بىلەن ۋۇجۇتقا چىقىدۇ. ئالدىراڭغۇلۇق كىشىنى پۇشايماندا قالدۇرىدۇ.

بۇرنىڭىز قاناپ توختىمىغاندا

بۇرۇن قاناش دائىم بولۇپ تۇرىدىغان ھادىسە. بۇنىڭ سەۋەبلىرى ھەر خىل. ئۆسمۈرلەردە بۇرۇندىن قان ئېقىش ئەھۋالى كۆپ ساللاردا بۇرۇن نۇچىنىڭ ئىچكى قىسمىدا ئۇچرايدۇ. بۇنى بۇرۇن تېشىكى ئىچكە ۋە زىچ قان تومۇرلار پەيدا قىلىدۇ. بۇ تومۇرلار گۆش تارىسىغا چوڭقۇر جايلاشمىغانلىقتىن ئوڭايلا قاناپ كېتىدۇ.

بۇرۇن قاناشنى توختىتىشنىڭ ئاددىي ئۇسۇلى مۇنداق:
1. تۈز ئولتۇرۇش، باشنى سەل ئېڭىشتۈرۈپ، ئېغىزدا نەپەس ئېلىش؛ بۇرۇننىڭ ئىككى تەرىپىنى ئاستا بىلەن قوشۇپ سىقىپ تۇرۇش. 2. پارچە داكا دورا پاختا ياكى ماغزاپ (سۇلياۋ) بىلەن بۇرۇن تۆشۈكىنى ئېتىپ تۇرۇش، ئېغىزغا چىققان قاننى يۇتۇۋېلىپ كۆڭلى ئېلىشىپ كېتىشتىن ساقلىنىش. 3. لۆڭگىنى سوغۇق سۇغا چىلاپ پىشانىگە، گەدەنگە ۋە بۇرۇن ئەتراپىغا يېقىپ، قان تومۇرلارنى سوغۇق ئۆتكۈزۈش ئارقىلىق تارايتىپ قان توختىتىش. شۇنى تەكىتلەش لازىمكى، بۇرۇن قاناش ئادەتكە ئايلىنىپ قالسا دەرھال دوختۇرغا كۆرسىتىش لازىم.

قەمەرجان مۇھەممەت

بويۇنىڭىز ئاغرىپ قالسا

بەزى كۈنلىرى ئەتىگەندە ئورنىڭىزدىن تۇرغاندا، بويۇنىڭىز ئاغرىپ، ئىككى يېنىڭىزغا قارىيالماي قالىسىز. بۇ، باشقا قويغان ياستۇقنىڭ مۇۋاپىق قويۇلماسلىقى، بويۇن، مۇرە قىسمىغا سوغاق تېگىش، ئېغىر نەرسىلەرنى كۆتەرگەندە، باشنى تېز بۇراش قاتارلىق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن پەيدا بولىدۇ. شۇڭلاشقا بىلەن، بېشىڭىزنى ئۇيان-بۇيان ئەركىن ھەركەتلەندۈرەلەيسىز. بۇنداق چاغدا بويۇن، مۇرە قىسمىنى ئىسسىق ئۆتكۈزۈش، ئۇۋۇلاش، لوڭقا قويۇش كېرەك. بىرقانچە قېتىم ئۇنداق قىلسىڭىز ياخشى بولۇپ كېتىدۇ.

غۇلام ئوبۇلقاسىم

«قارا بېسىش» قانداق ئىش؟

بەزى كېچىلىرى قورقۇنچلۇق چۈشلەرنى كۆرۈپ چۆچۈپ ئويغىنىپ كېتىسىز. بۇ خىل ئەھۋال ئۇخلىغاندا يېتىشنىڭ مۇۋاپىق بولمىغانلىقىدىن كېلىپ چىقىدۇ. مەسىلەن: ھەددىدىن زىيادە تاماق يەپ، سول تەرەپنى بېسىپ يېتىش، قولنى سول كۆكرەك ئۈستىگە قويۇپ يۈرەك سوقۇشىنى بېسىۋېلىش، يوتقاننىڭ زىيادە ئېغىر بولۇشى، باشنى چۈمكەپ دۈم يېتىۋېلىش ياكى ئۇخلىغاندا ئۆي ھاۋاسىنىڭ سوغاق بولۇشى ۋە روھىي جەھەتتىكى ھەر خىل ئامىللار مېڭىگە تەسىر قىلىپ، ئادەم قورقۇنچلۇق چۈشلەرنى كۆرۈپ كېتىدۇ.

بۇ خىل ئەھۋالنى قارا بېسىش دەيمىز. بۇنىڭدىن ساقلىنىش ئۈچۈن، ئۇخلىغاندا مۇۋاپىق يېتىش، ئۇخلاشتىن بۇرۇن بەك تويۇپ تاماق يېمەسلىك، ئۆي ھاۋاسى مۇۋاپىق بولۇش، ئوڭ تەرەپنى بېسىپ يېتىش، بەك قېلىن چۈمكىنىپ ياتماسلىق كېرەك.

بالىلارنىڭ سالامەتلىكىگە زىيان يەتكۈزىدىغان يامان ئادەتلەر

1. بېشىنى چۈمكىۋېلىپ ئۇخلاش؛
2. ھورۇنلۇق قىلىپ تاماقمۇ يېمەي ئۇخلاش؛
3. ئۇخلاشتىن بۇرۇن چىشنى چوتكىلىماسلىق ھەم سوغاق نەرسىلەرنى يېيىش؛
4. تاماق ۋە ياشقا قوشۇمچە يېمەكلىكلەرنى تاللاش؛
5. تاماقتىن بۇرۇن قولنى يۇماسلىق ھەم پاسكىنا قولى بىلەن يېمەكلىكلەرنى تۇتۇپ يېيىش؛
6. دولا تۈكۈرۈش ۋە تىرلا قۇسۇش؛
7. قولنى چىشلەپ يۈرۈش؛
8. داۋاملىق قولاق ۋە بۇرۇن كوچىلاش؛
9. تاپشۇرۇق ئىشلىگەندە قىڭغىر ئولتۇرۇش؛
10. مونچىغا چۈشمەسلىك.

ئانا بۇلار بالىلارنىڭ ساغلام ئۆسۈپ يېتىلىشىگە ۋە تەن سالامەتلىكىگە زىيان سالىدىغان يامان ئادەتلەردۇر.

پۇت-قول نېمىشقا يېرىلىدۇ؟

بەزى بالىلارنىڭ پۇت-قولى ئاسانچە تەرلىمەيدۇ، ياكى پەقەت تەرلىمەيدۇ. مۇنداق بالىلارنىڭ پۇت-قولى قىش كۈنى ئاسان يېرىلىپ كېتىدۇ. دائىم توپا، ھاك، سېمونت ۋە بېنزىن قاتارلىق نەرسىلەرنى ئوينايدىغان بالىلارنىڭ پۇت-قولى ئاسان يېرىلىدۇ. پۇت-قول بەك يېرىلىپ كەتسە قانايدۇ، ئاغرىيدۇ، ھەتتا يىرىڭلاپ كېتىدۇ.

ئەگەر پۇت-قولىڭىز يېرىلىپ كەتكەن بولسا، ھەر ئاخشىمى ئېرىنمەي ئىلمان سۇدا پۇت-قولىڭىزنى يۇيۇپ، ئاندىن ماي سۈرتۈپ بېرىڭ. ئەگەر بۇ ئۇسۇلنىڭ ئۈنۈمى بولمىسا دەرھال دوختۇرغا كۆرۈنۈڭ.

تاماق يېيىشنىڭ قائىدىسى

1. تاماقنى بەلگىلىك ۋاقىتتا، بەلگىلىك مىقداردا يېيىش كېرەك. ئادەتتە بىر كۈندە ئۈچ ۋاقلىق تاماق يېسە بولىدۇ. بىراق ئۈچ ۋاق تاماقنىڭ مىقدارى مۇۋاپىق بولۇشى كېرەك. ئەتىگەنلىك تاماق ئوبدانراق، چۈشلۈك تاماق توقراق، كەچلىك تاماق ئازراق بولغىنى ياخشى.

2. تاماقنى يۇمشاق چايناپ، ئاستا يۇتۇش كېرەك. سۇيۇق تاماقلارنى بەك ئىسسىق ئىچمەسلىك، قويۇق-سۇيۇقنى ئارىلاشتۇرۇپ يۇتماسلىق لازىم. يۇمشاق چايناپ ئاستا

يۇتمىسا ھەزىم بولۇشقا تەسىر يېتىدۇ.

3. تاماق تاللىمىسلىق، نېمە بولسا شۇنى يېيىش كېرەك. تاماقنىڭ تۈرى ھەر خىل بولۇشى، ئوزۇقلۇق تەركىبى بەدەننىڭ ھەر تەرەپلىمە ئېھتىياجىنى قاندۇرالايدىغان بولۇشى لازىم. بۇ، بالىلار ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم. بىراق، قان بېسىمى، جىگەر ياللۇغى، شېكەر سىيىش كېسەللىكىگە گىرىپتار بولغان كىشىلەر كېسەللىك ئەھۋالىغا قاراپ بەزى پەرھىزلەرنى قىلسا بولىدۇ.

4. تاماقنى ھەددىدىن ئوشۇق ئىتتىك يېمەسلىك ۋە ئىچمەسلىك ھەمدە ھەددىدىن ئوشۇق كۆپ يېمەسلىك لازىم. تاماقنى كۆپ يېۋەتسە، قاننىڭ كۆپ قىسمى ئاشقازانغا يىغىلىپ قېلىپ، يۈرەك، مېڭە قاتارلىق مۇھىم ئورگانلارغا مۇناسىپ ھالدا قان يېتىشمەي، خىزمەت ۋە ئۆگىنىش ئۈنۈمى تۆۋەنلەپ كېتىدۇ. يۈرەك تاجىسىمان كېسەللىكى بار كىشىلەردە يۈرەك سانجىقىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

5. تاماقتىن بىر سائەت ئىلگىرى ئازراق ئۇسسۇزلۇق سۇ ئىچكەن ياخشى. بۇنىڭ ئىشتىھانى ئېچىشقا، تاماقنىڭ ئوبدان ھەزىم بولۇشىغا ياردىمى بار. تاماق يېگەن ۋاقىتتا ئاز-تولا ئاش سۈيى ياكى چاي ئىچىش كېرەك.

پارچە

تۇرغۇن مەتتىمىن

— يېزىپ بەرگەن، — دەپتى بوۋاي سالام خەت،
مېغىزىنى يىغىپ يازدىم بىرلا بەت.
دېدى بوۋاي شوخلان ھەيدىن سۆيۈنۈپ:
— بىلىم بەرگەن ئۇستازىڭغا مىڭ رەھمەت!

زېھنىڭىزنى سىناپ كۆرۈڭ

قەغەزگە تۆۋەندىكى سانلارنى يېزىڭ: بىرىنچى قۇردا ئالتە خانىلىق سان، ئىككىنچى قۇردا يەتتە خانىلىق سان، ئۈچىنچى قۇردا سەككىز خانىلىق سان ... توققۇزىنچى قۇردا ئون ئۈچ خانىلىق سان بولسۇن. سانلارنى ئىختىيارى تاللىسىڭىز بولىدۇ. مەسىلەن:

318752

4209153

96632614

637452021

1058694390

51746857719

146872305146

6972843517668

75680231243973

ئالدى بىلەن بىرىنچى قۇرغا قاراڭ، ئاندىن قەغەزنى يېپىپ قويۇپ يېزىڭ، مۇشۇ ئۇسۇلدا بارلىق سانلارنى يېزىپ كۆرۈڭ. توغرا يازالامسىز-يوق؟ زېھنىڭىزنى سىناپ كۆرۈڭ.

ي- ساندىكى تېپىشماقلارنىڭ جاۋابى

«رەھمەت ئېيتىش»: «بۇ ھارۋىنى بىر ئىشەك دۆڭگە تارتىپ چىقالمايتتى» دىگەن سۆزنى ئاڭلىغان يولۇچى «مەن ئەمدى ئىككىنچى بىر ئىشەك بولۇپ قالدىممۇ؟» دەپ ئويلاپ خاپا بولغان.

«تېمپېراتۇرىسى ئوخشاش بولامدۇ؟»: تۆمۈر بىلەن ياغاچنىڭ تېمپېراتۇرىسى ئوخشاش بولىدۇ. تۆمۈرنىڭ ئىسسىقلىقنى تارقىتىشى ناھايىتى تېز بولىدۇ. قىش پەسلىدە قولنىڭ تېمپېراتۇرىسى تۆمۈرنىڭكىدىن ناھايىتى يۇقۇرى بولىدۇ. بىز تۆمۈرنى تۇتقاندا، تۆمۈر قولىمىزنىڭ ئىسسىقلىقىنى ناھايىتى تېزلا تارقىتىۋېتىدۇ-دە، قولىمىزنىڭ تېمپېراتۇرىسى تېزدىن تۆۋەنلەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىزگە تۆمۈر بەك سوغاقتەك تۇيۇلىدۇ. ياغاچنىڭ ئىسسىقلىقنى تارقىتىشى ناھايىتى ئاستا بولىدۇ. بىز ئۇنى تۇتقاندا، قولىمىزنىڭ ئىسسىقلىقىنى تېز تارقىتىۋېتەلمەيدۇ-دە، قولىمىزنىڭ تېمپېراتۇرىسى تېز تۆۋەنلەپ كەتمەيدۇ. شۇڭا ياغاچ تۆمۈردىن ئىسسىقتەك تۇيۇلىدۇ.

قۇشلار قىشتا توڭلاپ ئۆلەمدۇ؟

قىش كۈنلىرى، كىشىلەر دالادا توڭلاپ قالغان قۇشلارنى كۆرۈپ: «بۇ جانىۋار توڭلاپ قاپتۇ-دە» دەپ ئويلايدۇ. ئەسلىدە قۇشلار ئۆلگەندىن كېيىن توڭلاپ قالىدۇ. قۇشلار قىش كۈنلىرى ئاچلىقتىن ئۆلۈپ تۇرىدۇ، لېكىن سوغاقتىن توڭلاپ ئۆلمەيدۇ.

تەھرىر ئىلاۋىسى: ساۋاقداشلار، ئۈرۈمچى شەھەرلىك 20 ـ ئوتتۇرا مەكتەپتىكى بىر قىسىم ساۋاقداشلار دەرسلىرىنى ئوبدان ئۆگەنگەندىن سىرت «تەرجىمە ھەۋەسكارلىرى گۇرۇپپىسى» تۈزگەن. بۇ گۇرۇپپىدىكى ساۋاقداشلارنىڭ چەتئەل تىلى دەرسىنى ياخشى ئۆزلەشتۈرۈشىدە زور رول ئوينىغان ۋە ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدا چوڭ تەسىر قوزغىغان. بۇ گۇرۇپپىنىڭ ھەۋەسكارلىرى ھازىر كىچىك تېپتىكى ھېكايە ۋە داستانلارنى تەرجىمە قىلالايدىغان سەۋىيىگە يەتكەن. بىز بۇ سانىمىزدا ئۇلارنىڭ ئىككى پارچە تەرجىمە ئەسىرىنى ئېلان قىلدۇق. باشقا مەكتەپلەردىكى ساۋاقداشلارمۇ ئۆز غايىلىرى بويىچە، تۈرلۈك گۇرۇپپىلارنى قۇرۇپ، گۇرۇپپىدا ياخشى باھالانغان ئەسەرلىرىنى ژۇرنىلىمىزغا ئەۋەتىشنى ئۈمىد قىلىمىز.

تۈلكە بىلەن ياۋا غاز

ياۋا غاز بىلەن تۈلكە دوست ئىكەن. ئۇلار دائىم بىللە كۈن كەچۈرىدىكەن. كۈنلەرنىڭ بىرىدە ياۋا غاز بالا چىقىرىپتۇ. ئۇ بالىلىرىغا بەكمۇ ئامراق ئىكەن. شۇ كۈنلەردە تۈلكىنىڭ كۆڭلىدە ياۋا غازنىڭ بالىسىنى يېيىشتەك يامان نىيەت تۇغۇلۇپ پەيت كۈتۈپتۇ. كۈنلەرنىڭ بىرىدە تۈلكە

Altun0q

بىلەن ياۋا غاز ئوزۇق ئىزلەپ يىللە سەپەرگە چىقىپتۇ. ياۋا
غاز بىر كۆل بويىغا بېرىپ، ئوزۇق ئىزلەپ يۈرۈپتۇ. ئەمما
تۈلكە بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ياۋا غازنىڭ ئۇۋىسىغا كېلىپ
تۇ-دە، ئۇنىڭ سېمىز بالىسىدىن بىرنى يەۋاپتۇ.

ياۋا غاز ئۇۋىسىغا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن تۈلكە
كۆز يېشىنى سۈرتۈپ:

— بۇ نەسلىكنى قارا، مەن قايتىپ كېلىپ قارىسام سې-
نىڭ بىر بالاڭ يوق تۇرىدۇ، — دەپتۇ.

ياۋا غاز قايغۇرۇپ بىر كېچىنى ھەسرەتلىك يىغلاش
بىلەن ئۆتكۈزۈپتۇ. تاڭ ئاتقاندا ياۋا غاز بىلەن تۈلكە يە-
نىلا يىللە ئوزۇق ئىزلىگىلى چىقىپتۇ. تۈلكە ئۇ كۆلنى غاز-
غا كۆرۈنمەي كېلىپ ياۋا غازنىڭ يەنە بىر بالىسىنى يەۋاپ-
تۇ. ئاخشىمى ياۋا غاز ئۇۋىسىغا كېلىپ قاراپ، يەنە بىر با-
لىسىنىڭ يوقلۇقىنى سېزىپتۇ. تۈلكە ھوغەيدەر كۆز يېشى
قىلىپ:

— ھېلىقى بالاڭنى چوقۇم كۆل بويىدىكى پاقا يەۋال-
دى. مەن پاقىنىڭ بۇ يەردىن ئۆتۈپ كېتىپ بارغىنىنى كۆر-
گەن ئىدىم، — دەپتۇ.

ئەتىسى ئەتىگەندە ياۋا غاز كۆل بويىغا بېرىپ پاقى-
نى ئىزلەپ يۈرۈپتۇ. پاقىنى تاپالماي ھېرىپ-چارچاپ قايتى-
تىپ كېلىپ يەنە قارىسا، ئەڭ ئاخىرقى بىر بالىسىمۇ يوق
تۇرغۇدەك ...

ئۇ ھەسرەت چەككەن ھالدا تۈلكىدىن سوراپتۇ:

— بۇ زادى قانداق ئىش؟

تۈلكە ئاغزىنىڭ ئۇچىدا:

— سېنىڭ ئۇۋاڭغا ئوت كېتىپ، ئاخىرقى بىر

بالاڭىزۇ كۆيۈپ كەتتىغۇ، تالڭ — دەپتۇ. لېكىن ياۋا غاز با-
لىرىنى كەم يېگەنلىكىنى بىلىپ قاپتۇ. ئۇ ئەنە ئېلىش نە-
تىجىسىدە تېت-تېت بولۇپتۇ. ئەمما تۈلكە بولسا تېخىمۇ ئىدەپ،
ياۋا غازنى يېيىش قەستىگە چۈشۈپتۇ. ياۋا غازنىڭ ئەقلىگە
بىر ئوي كەپتۇ-دە، تۈلكىگە مۇنداق دەپتۇ:

— دوستۇم تۈلكە، بۇ يەرنىڭ تۇرغۇدەك ھېچنەمىسى قالمىدى. بىز كۆلنىڭ ئۇ يېقىغا ئۇچۇپ كېتەيلى، ئۇ ياقتا يەيدىغان نەرسىلەر كۆپ، — دەپتۇ.

— مېنىڭ قانىتىم بولمىسا قانداق ئۇچىمەن؟ — دەپتۇ تۈلكە.

— ھېچقەنچىسى يوق. مەن سېنى ئۆتكۈزۈپ قويىمەن.

تۈلكە ماقۇل بولۇپتۇ. ياۋا غاز تۈلكىنى دۈمبىسىگە ئېلىپ ئاسمانغا قاراپ ئۇچۇپتۇ. ئۇچۇپ كېتىۋېتىپ تۈلكىدىن:

— سەن يەرنى كۆرەلەمسەن؟ — دەپ سوراپتۇ.

— كۆرەلەيمەن، مېنىڭ مۇشتۇمچىلىك ئىكەن، — دەپتۇ تۈلكە. ياۋا غاز تېخىمۇ يۇقىرىغا قاراپ ئۇچقاندىن كېيىن:

— ئەمدىچۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— يەر تەڭگىچىلىك كۆرۈنۈۋاتىدۇ، — دەپتۇ.

ياۋا غاز ياخشى، دەپلا تۈلكىنى ئاسماندىن يەرگە تاشلىۋېتىپتۇ. تۈلكە يەرگە چۈشۈپ كۇكۇم-تالقان بولۇپ كېتىپتۇ.

گۈلجەھەرە ياسىن تەرجىمىسى

(تۈرلۈكسىز 2 - يىللىق 1 - سىنىپ ئوقۇغۇچىسى)

ئەينەك ۋە پەنەر

ئېدىسوننىڭ بالىلىق چاغلىرى ئىدى. بىر كۈنى كەچتە ئاپىسىنىڭ قورسىقى قاتتىق ئاغرىپ كېتىپ، دادىسى دوختۇر چاقىرىپ كەلدى.

دوختۇر ئاپىسىنى تەكشۈرۈپ جىددىي خاراكتېرلىق سوقۇر ئۈچەي ئىكەنلىكىنى ئېنىقلاپ چىقتى ۋە دەرھال ئوپېراتسىيە قىلمىسا بولمايدىغانلىقىنى ئېيتتى.

ئۇ چاغدا ئېلېكتىر چىرىغى بولمىغانلىقتىن، ھەرقانداق ئوپېراتسىيە كۈندۈزدە قىلىناتتى. كېچىسى ئوپېراتسىيە قىلىشقا توغرا كەلگەندە، ئالاھىدە چوڭ ئىشلەنگەن بىر نەچچە پەنەر يېقىشقا توغرا كېلەتتى. ئېدىسوننىڭ ئۆيىدە پەقەت بىرنەچچىلا كىچىك پەنەر چىراق بار ئىدى. ئۇلارنىڭ پەنەرلىرىنىڭ نۇرى خىرە بولغاچقا قانداقمۇ ئوپېراتسىيە قىلغىلى بولسۇن؟

ئېدىسوننىڭ ئاپىسىنىڭ قورسىقى قاتتىق ئاغرىۋاتقانلىقتىن چىدىيالمايۋاتاتتى. دادىسى غەم ۋە ئەلەم ئىچىدە بېشىنى چاڭگاللاپ بىر چەتتە مۈكچىيىپ ئولتۇراتتى. دوختۇر تىت-تىت بولۇپ بىر جايدا تۇرالمايۋاتاتتى. كىچىك ئېدىسون ئانىسىنىڭ ئاغرىق ئازابىغا چىدىيالمايۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ بەكمۇ بىئارام بولۇۋاتاتتى ۋە كۆڭلىدە: «ئەگەر ئۆيىمىزدە چىراق كۆپ بولسا دوختۇر ئوپېراتسىيە قىلاتتى-دە!...» دەپ ئويلايتتى. لېكىن بۇ كېچىدە نەگىمۇ بېرىپ، ئوپېراتسىيەگە يېتەرلىك چىراق تاپقىلى بولسۇن؟... ئۇ تۇيۇقسىز كۈندۈزى دوستلىرى بىلەن ئوينىغان چېغىدا سۇنۇپ كەتكەن ئەينەك پارچىسى كۈن نۇرىنىڭ يورۇقلۇقى بىلەن تامدا نۇردىن يورۇق نۇرلارنىڭ ھاسىل بولغانلىقىنى ئېسىگە ئالدى-دە، دوختۇرغا: «ئەپەندىم، مەن ئامال تاپتىم، سىز دەرھال ئوپېراتسىيە قىلىشقا تەييارلىنىڭ» دەپ سىرتقا يۈگۈرۈپ چىق-

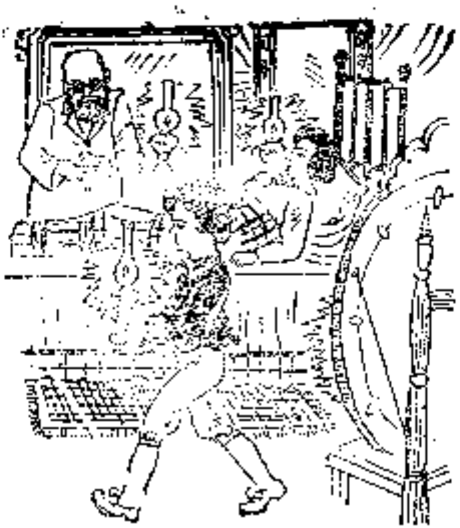

قىس كەتتى.

ئەدىسوننىڭ بىر دوستى بولۇپ، ئۇنىڭ دادىسى ئۆزى سايمانلىرىنى ساتاتتى. ئەدىسون ئۇنىڭ ئۆيىدىن يىرغان ئۆت ئەينەكنى ئېلىپ كەلدى.

ئەدىسون ئەينەكلەرنى ئاپىسىنىڭ كارىۋىتىنىڭ ئۆت تەرىپىگە قويۇپ، ھەر بىر ئەينەكنىڭ ئالدىغا بىر دانە پەنەر چىراق قويدى. ئۆي شۇ ھامان قالتىس يورۇپ كەتتى-دە، دوختۇر ئوپېراتسىيىنى ئوبدانلا ئىشلىيەلىدى. بۇنىڭدىن سۆيۈنگەن دوختۇر ئەدىسوننى ئۆتكۈر بالا دەپ ماختاپ كەتتى.

ئەدىسون چوڭ بولغاندىن كېيىن، ئاپىسىنىڭ ئاغرىقتىكى ئازاۋىنى ئەسلەپ، ھەم يورۇق، ھەم شامالغا ئۆچۈپ كەتمەيدىغان چىراق ئىجات قىلىشقا بەل باغلىدى.

كۆپ قېتىملىق تەجرىبىلەر ئارقىلىق، ئەدىسون ئاخىرى ئېلېكتر چىراقنى ئىجات قىلىپ، ئىنسانىيەتكە يورۇقلۇق بېغىشلىدى.

ئەسقەر ئەخمەت تەرجىمىسى

(تولۇقسىز 3 - يىللىق 3 - سىنىپ ئوقۇغۇچىسى)

ئويۇنچۇق ئايروپىلان

بىر قېرىنداش ئايروپىلان جازىسى قىلىنىدۇ. ھەل قىلىنىراق قەغەزدىن ئايروپىلان قانىتى ۋە قۇيرۇغى ياسىلىدۇ. قانات ۋە قۇيرۇق كۆتۈركا ۋە يىڭنە مىخ بىلەن ئايروپىلان جازىسىغا ئورنىتىلىدۇ، ئاندىن ئايروپىلاننىڭ باش تەرىپىگە يىڭنە مىخ بىلەن ئىلمەك ياسىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا رەزىنكە ۋە ئىككى تال ئايلانما ئىلمەك تەييارلىنىدۇ، (رەسىمدىكىدەك) سودىل پەرتكەندىن كېيىن، ئايروپىلاننىڭ باش تەرىپىدىكى ئىلمەكنى رەزىنكىگە ئىلىپ رەگمەتكىگە ئوخشاش ئاتقىلى بولىدۇ.

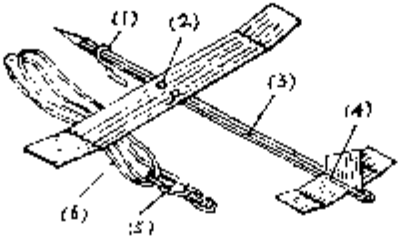

1. ئىلمەك
2. كۆتۈركا
3. قېرىنداش
4. يىڭنە مىخ
5. ئايلانما ئىلمەك
6. رەزىنكە

كىچىك ئاپتوموبىل

مېنىڭ بۇ كىچىك ئاپتوموبىلىم سىنالغان ھاۋانىڭ ئېتىلىپ چىققاندا ئەكس تەسىر كۈچ پەيدا قىلىدىغانلىقى توغرىسىدىكى قائىدىگە ئاساسەن ياسالغان. بىر مىللىمېتىر تۆملۇقتىكى پولات سىم ئېگىلىپ ماشىنا جازىسى قىلىنغان. ماشىنىنىڭ ئۈچ چاقى كۆپىنە سۇلياۋدىن، چاق ئوقى ماي قەلەمنىڭ سىيادانىدىن ياسالغان. ئۈچ بوغۇملۇق بىر شار كونا ماي قەلەمنىڭ قوسقىغا دەككەم باغلىنىپ، ماشىنا جازىسىغا ئورنىتىلغان. شارغا پۈدەپ ھاۋا قاچىلىغاندىن كېيىن، ماشىنا يەتتە سېكۇنت ئىچىدە 502 سانتىمېتىر يىراقلىققا بارالايدۇ. ماشىنا ئېغىرلىقى ئون ئىككى گىرام كېلىدۇ. بۇنىڭغا ئالتە يۈكلا خەجلىنىدۇ.

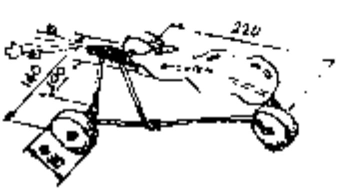

بۇ ئون مىنۇتتا نېمە قىلىش لازىم؟

ئوقۇغۇچىلار ئوقۇتقۇچىنىڭ قىزغىنلارلىق ئىلكىدىكىنى پۈتۈن زېھنى بىلەن بېرىلىپ ئاڭلاۋاتاتتى، بىراق ئەخمەت ئويان - بۇيان قىمىرلاپ ئورنىدا ئولتۇرالمايلا قالدى. كۆز - مەنزىلەر، ئۇ يەنىمۇ ئېغىرىدىن سىرتقا تىكىلىپ، ناھايىتى جىد - دىيلەشكەن ھالدا دەرستىن چۈشكىچە تاقىتى تاق بولىۋاتقان ئىدى. ئوقۇتقۇچىنىڭ سۆزلىرى ئۇنىڭ مېڭىسىگە رادى كىرمىدى. نېمىشقا بۇنداق بولىدىغاندۇ؟

ئەسلىدە ئۇنىڭ تەرەتتى قىستاپ كەتكەن ئىكەن. ئۇ تەنەپپۇستە نېمە قىلغاندۇ؟ ئويناپتۇ، ئويناۋاتقاندا تەرەت قىس - تاشنىڭ بۇنچىۋالا بىئاراملىق ئىش ئىكەنلىكىنى ئويلاپمۇ قويمىغان - دە! ھازىر بولسا ئوقۇتقۇچىغا ئېيتىشقا جۈرئەت قىلالمايۋاتىدۇ.

تەنەپپۇستە ئويۇنغىلا بېرىلىش ياكى بىر ئازمۇ ھەركەت قىلماسلىق پايدىسىز.

ئەخمەت تەنەپپۇسكە چىقماي تاپشۇرۇق ئىشلەيتتى. باشقىلار ئۇنى ئۆگىنىشتە مىنۇت - سېكۇنتنىمۇ قولدىن بەر - مەيدۇ، دېيىشتى. لېكىن، 2 -، 3 - سائەتلىك دەرستە ئۇ چۈشكۈنلىشىپ زېھنى چېچىلىپ كېتەتتى، ئوقۇتقۇچىنىڭ سۆزلىرىمۇ تولۇق قۇلىقىدىن كىرمەي، سول قۇلىقىدىن چىقىپ كېتەتتى. ئەخمەتنىڭ مەغلۇبىيىتى دەم ئېلىش ۋاقتىدا ياخشى ئارام ئالمىغانلىقىدا. دەرس ئارىلىقىدىكى بۇ ئون مىنۇتتا ئارام ئېلىپ ھەركەت قىلىشتىكى مەقسەت، چوڭ مېڭىنى دەم ئالدۇرۇپ، كېيىنكى دەرسنى ياخشى ئۆگىنىشكە ھازىرلاشتى.

ھېچنېمىسى يوقمۇ؟

تاپشۇرۇق دەپتەرلەر تارقىتىلدى، پەرھات دەپتىرىنى ئېچىپ قاراپ، مۇئەللىم قويۇپ قويغان «×» بەلگىسىدىن ئىككىنى كۆردى: «يەنە ئىككى مەسىلىنى خاتا ئىشلەپسەن-دە!»

ئۇ ئۆيگە كەلگەندىن كېيىن ئاپىسى ئۇنىڭ تاپشۇرۇقىنى تەكشۈرۈپ بېقىپ:

— يەنە خاتا ئىشلەپسەنغۇ؟ — دەپ تەنقىد قىلدى.

پەرھات قايىل بولمىغان ھالدا:

— بۇ، ئىشلەشنى بىلمىگەنلىكىمدىن ئەمەس، — دېدى.

— بىلسەڭ، نېمىشقا يەنە خاتا ئىشلىدىڭ؟

— دىققەتسىزلىكىمدىن بىر مەسىلىدىكى 7 نى 1 دەپ يېزىۋېتىپتىمەن، يەنە بىر مەسىلىدىكى 0 نى تاشلاپ قويۇپتىمەن، شۇڭا نەتىجىسى خاتا چىقىپتۇ.

— بەلكىم، بەك بىپەرۋا!

پەرھات ئاغزىدا «ھە» دېسىمۇ، كۆڭلىدە ئانچە قايىل بولمىدى. ئۇ «بىر ساننى خاتا كۆرۈپ قالسام، بىر ساننى چۈشۈرۈپ قويسام نېمە كارايىتى بار؟ ئىمتىھان ۋاقتىدا ئەگەر دىققەتلىك بولسام بولمامدىمۇ؟» دەپ ئويلىدى. لېكىن، ئۇ كېيىنكى قېتىمقى تاپشۇرۇقنىمۇ، ئىمتىھان سوئاللىرىنىمۇ يەنە خاتا ئىشلەپ قويدى.

بۇ زادى نېمە ئۈچۈن؟ ئاساسىي سەۋەب پەرھاتنىڭ ئەستايىدىللىقنى ئادەت قىلىپ يېتىلدۈرمىگەنلىكىدە. بىپەرۋالىققا ئادەتلىنىپ قالغاندا، خىزمەت ئىشلىگەن ۋاقىتتىمۇ چوڭ چاتاق چىقىپ قېلىشى مۇمكىن. نۇرغۇنلىغان ئىشلارنى ئەستايىدىل بولمىغاندا ياخشى ئىشلىگىلى بولمايدۇ.

كىچىك دوست، تاپشۇرۇق ئىشلىگەندە، ئەستايىدىللىراق بولۇڭ، يازغاندا ئەستايىدىللىراق بولۇڭ، ئىشلەپ بولغاندىن كېيىن كۆپرەك تەكشۈرۈڭ!

تاپشۇرۇق دەپتەر تارقىتىلغاندىن كېيىن

تاپشۇرۇق دەپتەر تارقىتىلغاندىن كېيىن، سىز ئاۋۋال نېمىنى كۆرىسىز؟ «نومۇرنى كۆرىمەن!» دەپ جاۋاب بېرىشىڭىز مۇمكىن، بۇنىڭدا ھېچقانداق خاتالىق يوق.

— نومۇرنى كۆرۈپ بولغاندىن كېيىنچۇ؟

— تاپشۇرۇق دەپتەرنى سومكامغا سېلىپ قويىمەن، مانا بۇنىسى قاملاشمىغان ئىش.

ھەر قېتىم تاپشۇرۇق دەپتەرنى قولغا ئالغاندا، ئەستايىدىل كۆرۈپ چىقىپ، مۇئەللىم قانداق ئۆزگەرتتى، ئۆزىڭىز قانداق قىلغان، دېگەندەك ياخشى ئىشلىيەلمىگەن يەرلەر بارمۇ-يوق، ئوقۇپ بېقىشىڭىز لازىم.

خاتا قىلىپتىمەن، ئەمدى كۆرگەننىڭ پايدىسى يوق، دەپ قارىماسلىقىمىز لازىم. بىزنىڭ تاپشۇرۇق ئىشلىشىمىز — ھەرگىز نومۇر ئۈچۈنلا ئەمەس، بەلكى مۇئەللىم ئۆتكەن دەرسلەرنى قانچىلىك ئۆگىنەلىگەنلىكىمىزنى، ئىشلىتىشنى بىلىدىغان-بىلمەيدىغانلىقىمىزنى سىناپ بېقىش ئۈچۈندۇر. شۇڭا، تاپشۇرۇق دەپتەردە خاتالىقنى كۆرۈپ قالساق، كىتاپتا قانداق يېزىلغان؟ ئوقۇتقۇچى قانداق دېگەن؟ نېمىشقا خاتا قىلىپ قويدۇم؟ قانداق ئىشلىسە توغرا بولىدىكەن؟ دېگەنلەرنى ئويلىشىمىز لازىم. شۇنداق قىلالىساقلا كېيىنكى تاپشۇرۇقنى ياخشىراق ئىشلىيەلەيمىز.

يۈز نومۇر ئالغاندا، تاپشۇرۇقنى ئەستايىدىل كۆرمىسەمۇ بولامدۇ؟ بۇنداق قىلىشقىمۇ بولمايدۇ.

ئادەتتە ھامان يېتەرسىزلىك بولۇپ تۇرىدۇ، يۈز نومۇر ئالغانلىق، توققۇزى تەل بولغانلىق ئەمەس. گەرچە سىز توغرا ئىشلىگەن، ئۆزگەرتىلمىگەن بولسىمۇ، ھامان بەزىبىر ئۆقسۇماسلىقلاردىن خالىي بولالمايسىز. تېخىمۇ ئىزدىنىشىڭىز، بۇنىڭدىن كېيىن تېخىمۇ ياخشى ئۆگەنگىلى بولامدۇ ئەمەسمۇ؟

ئىسسىق ۋە كېڭىيىش

بىر رەزىنكە شارغا بەك بوشراق هاۋا تىقىشتۇرۇپ، ئاغزىنى يىپ بىلەن چىڭ باغلاپ، مەشنىڭ قېشىغا قويۇپ قويۇڭ. بۇ چاغدا سىز شارنىڭ ئاستا-ئاستا كۆپۈپ يوغىنىغانلىقىنى، هەتتا ئىشىلىپ كەتكەنلىكىنى كۆرىسىز. مانا بۇ، شار ئىچىدىكى هاۋانىڭ ئىسسىقلىقتىن كۆپكەنلىكىنىڭ نەتىجىسى.

بىر كورۇشكىغا ئاغزى بىلەن تەڭ سۇ توشقۇزۇپ مەش ئۈستىگە قويۇڭ. سىز سۇ قايناي دەۋاتقاندا، سۇنىڭ كورۇشكا ئاغزىدىن ئېقىپ چىققانلىقىنى كۆرىسىز. بۇنىڭدىن كۆرۈۋېلىش مۇمكىنكى، سۇ ئىسسىقلىقتا يوغىناپ كېڭىيىدۇ.

قاتتىق جىسىم ئىسسىقلىقتىن كېڭىيىدۇ. ئىككى تال باغاچ تاياقچە تېپىڭ، بىرىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 15 سانتىمېتىر، يەنە بىرىنىڭ 18 سانتىمېتىر بولسۇن، ئىككىسىنىڭ ئارىلىقى تەخمىنەن بىر غېرىچ بولسۇن، ئۇزۇن تاياقچىنىڭ ئۈستىگە بىر تال مىس پاپىراقچىنى مىقلاڭ. پاپىراقچىغا بىر تال تۆك سىمىنى ئۇلاپ، پىرۇژىنىلىق لامپوچكىغا چېتىڭ. يەنە بىر تال سىمدىن پايدىلىنىپ، لامپوچكا بىلەن باتارېيىنى تۇتاشتۇرۇڭ. بىر غېرىچ ئۇزۇنلۇقتىكى تۆمۈر مىس سىمنى تېپىپ، بىر ئۇچىنى قىسقا تاياقچىنىڭ ئۇچىغا بېكىتىپ، بىر تال سىم بىلەن باتارېيىگە تۇتاشتۇرۇڭ. تۆمۈر مىس سىمنىڭ يەنە بىر ئۇچىنى ئۇزۇن تاياقچىدىكى مىس پاپىراقچە ئۈستىگە يېقىنلاشتۇرۇڭ (ئازراق بوشلۇق قالسۇن). ئاندىن شامنى ياندۇرۇپ تۆمۈر مىس سىمنى قىزىتىڭ. تۆمۈر مىس سىم ئىسسىقلىققا ئۇچراپ بارا-بارا ئۇزىراپ، ئاخىرى مىس پاپىراقچىغا تېگىدۇ-دە، لامپوچكا يانىدۇ. بۇ تەجرىبىگە ئاساسەن، ئىككى رېلىسنىڭ تۇتاشتۇرۇلۇش ئورنىدا نېمىشقا يوچۇق بولىدىغانلىقىنى ئويلاپ كۆرۈڭ.

AltunOq

6 - ساندىكى مۇسابىقە سوئاللىرى

1 - دەرىجىلىك سوئال:

مەكتەپ تەنتەربىيە بۆلۈمىنىڭ ئاق، قىزىل ۋە قارا رەڭلىك نۇرغۇن توپلىرى بار، ئاق ۋە قىزىل توپ جەمئى 16، قىزىل توپ قارا توپقا قارىغاندا 7 سى ئارتۇق، قارا توپ ئاق توپقا قارىغاندا 5 ى ئارتۇق. كىچىك دوست، سىز ئۈچ خىل توپنىڭ ھەر بىرىنىڭ قانچە ئىكەنلىكىنى تاپالامسىز؟

2 - دەرىجىلىك سوئال:

بۇ تۆت خانىلىق سانلارنىڭ ئۆزگىرىش مۇناسىۋەت قانۇنىيىتىگە ئاساسەن، ئەسكوپكا ئىچىگە مۇۋاپىق تۆت خانىلىق سان تولدۇرۇڭ.

2345، 3452، 4523، (   ).

---

3 - ساندىكى مۇسابىقە سوئاللىرىغا ئەڭ توغرا، ئەڭ تېز جاۋاب بەرگەن ساۋاقداشلارنىڭ ئىسىملىكى:

ئۈرۈمچى شەھەرلىك 19 - باشلانغۇچ مەكتەپ 4 - يىللىق 2 - سىنىپتىن: **ئەنۋەر ئەزىز.**

غۇلجا شەھىرىلىك 1 - باشلانغۇچ مەكتەپ 5 - سىنىپتىن: **ھەمىدەم كېرىم.**

ماجتاغ كان رايون 3 - باشلانغۇچ مەكتەپ 4 - يىللىق

«ئا» سىنىپتىن: **گۈلمىرە تۇرسۇن.**

قۇمۇل شەھەرلىك ئاستانە ئوتتۇرا مەكتىپى 1 - يىللىق «ب» سىنىپتىن: **زۇلىقەم تۆمەر.**

ئۈچتۇرپان ناھىيىلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپ تولۇقسىز 1 - يىللىق 1 - سىنىپتىن: **قاھار تۆمەر.**

بۇرتالا ناھىيىلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپ 2 - يىللىق 3 - سىنىپتىن: **ئابدۇرۇسۇل مولايوپ.**

شىخۇ ناھىيىلىك 2 - ئوتتۇرا مەكتەپ 3 - يىللىق 1 - سىنىپتىن: **ئايىمنىسا داۋۇت.**

قەشقەر شەھرى قىزىل دەريا رايونلۇق ئوتتۇرا مەكتىپى تولۇقسىز 3 - يىللىق 1 - سىنىپتىن: **مەھەممەتتۇرسۇن مەتتۆمەن.**

ئاتۇش ناھىيىلىك 1 - باشلانغۇچ مەكتەپ 5 - يىللىق 1 - سىنىپتىن: **دىلنۇر مۇھەممەت.**

خوتەن شەھەرلىك 2 - باشلانغۇچ مەكتەپ 5 - يىللىق 2 - سىنىپتىن: **قۇربانقاسىم غوجى ئابدۇللا**

---

3 - سانىدىكى مۇسابىقە سوئاللىرىنىڭ جاۋابلىرى:

1 - دەرىجىلىك سوئالنىڭ جاۋابى

$1+19+18=38$

$2+17+3+16=38$

$4+15+5+14=38$

$8+11+9+10=38$

2 - دەرىجىلىك سوئالنىڭ جاۋابى:

$$45 \div 5 = 9$$

چۈنكى، ئەخمەت مۇئەللىم ئۇدا 5 كۈن ئۆيگە قايتمىغان. 9 - چېسلا ئۇ ئۆيگە قايتمىغان كۈنلەرنىڭ دەل ئوتتۇرىسىدىكى كۈن. ئەخمەت مۇئەللىم ئۆيگە قايتمىغان 5 كۈن 7، 8، 9، 10، 11 - چېسلالار. شۇڭا، ئەخمەت مۇئەللىم 12 - چېسلا ئۆيگە قايتىپ كەلگەن.

بىز ۋەتەننىڭ گۈل - غۇنچىلىرى

(مارش تېمپىدا ئېيتىلىدۇ)   F=1 2/4

سۆزى: غەلىبە مەھەممەتنىڭ

مۇزىكىسى: ئابدۇقادىر قايىتوپنىڭ

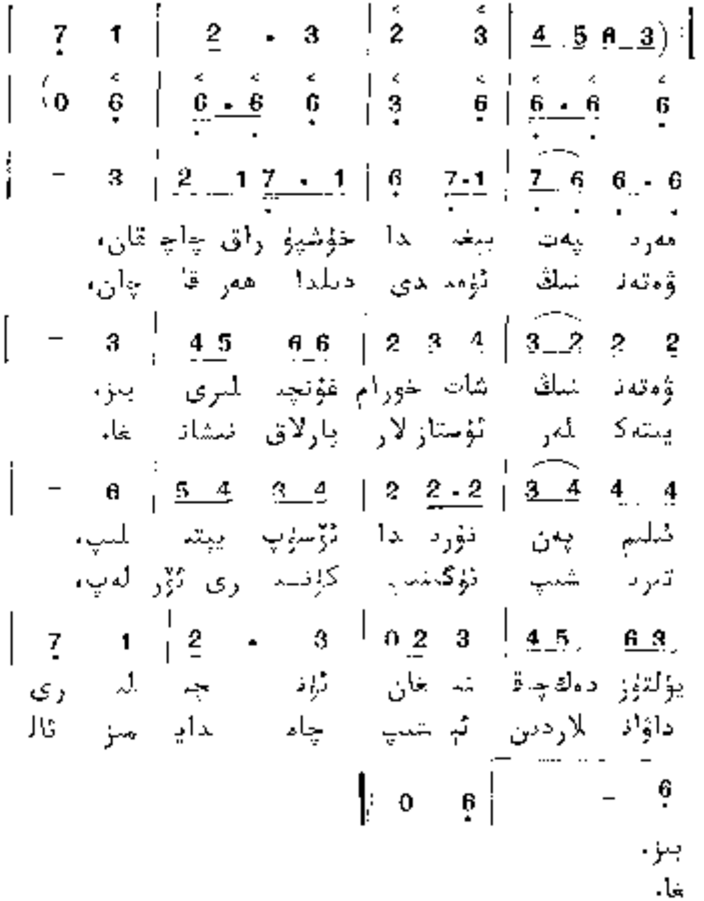

سىز بۇ رەسىملەرنىڭ ئىچىدىن قولقاپ، دوپپا، دەرەخنىڭ غولى، بېلىق
دەرەخ، شاتۇتى، تىيىن، يەلكەنلىك كېمە، ئۈزۈك، قۇش، گۈلدان، بانان قاتارلىق
نەرسىلەرنى تاپالامسىز؟

تارىم غۇنچىلىرى

塔里木花朵

(1985 - يىل 6 - سان)

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى تۈزدى ۋە نەشر قىلدى

شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى

ئۈرۈمچى شەھەرلىك پوچتا ئىدارىسىدىن تارقىتىلدى

مەملىكەت بويىچە ھەر قايسى جايلاردىكى پوچتا

ئىدارىلىرى مۇشتەرى قوبۇل قىلىدۇ

ژۇرنال نومۇرى: 36 - 58   باھاسى: 0.33 يۈەن

AltunOq